

GENERAL I. ANASTASIU

AVÂNTUL ȚĂRII

CAMPANIA DIN 1913 ÎN BULGARIA

Războaiele care să fac cu min-
lea și să execut cu suflet, aduc si-
gur biruința.

CLUJ

INSTITUT DE ARTE GRAFICE, EDITURĂ ȘI LIBRĂRIE

„CARTEA ROMÂNEASCĂ” S. A.

14-16, CALEA DOROBANȚILOR, 14-16

6187

1925

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PREFAȚĂ

Acea ce cuprinde cartea aceasta, nu trebuie luat nici ca lucrare literară și nici ca o știință, ci mai mult ca o palidă descriere, a unor momente înălțătoare, prin care a trecut neamul românesc, în 1913, când sufletul națiunii, transformat în aripi de vulturi, a purtat pe fiii țării, din Carpați în Balcani, cu un avânt ce de erau lupte, ar fi smuls, peste tot, numai victorie.

Dar aci, în acest cuvânt înainte, enunțând în mod sumar acea ce au cugetat despre ostirile vrednice de rostul lor, un Scharnhorst, Stein, Von der Goltz, Blume, Em. Pascal, Brialmont, Vanderkindere, Gambetta, de Pradt, Pirmez, Hubert Dolez, Bonnal, etc., cetitorul va judeca de am dreptate sau nu, să consider actul dela 1913, ca cel mai strălucit exemplu de oaste și națiune, pregătite pentru a trece prin sacrificii, la glorie și înălțare.

Ostirea dela 1913, a avut tăria puterii ei, în națiune și această națiune, a fost complet pregătită, încât în adevăr, cu bucurie și-a trimis copiii „să moară pentru ea”. Acest spirit de jertfă pentru neam și țară, a fost răsadit în popor, de către oastea crescută în curat suflet național și patriotic, de atâtea clase de ofițeri, care au știut să insufle datoria de a duce cu dânsa la vatră, simțimântul ordinii și iubirea de țară. Așa a fost crescută națiunea, prin ostirea sa. Așa a pus ea în evidență, cu prilejul lui 1913, inteligență și moral, cele două elemente care se nasc și se desvolt în locuitorii țării, prin o continuă grijă de forțele lor fizice, morale și intelectuale, din

partea tuturor factorilor de care atârnă această chestiune de educație națională, educație, pe care oștirea o ordonează în spirit patriotic și național. Că, în popor, au fost neconținut sădite și cultivate, însușirile militare; aceste însușiri au fost întemeiate pe o uniformă grijă de împlinirea datoriei, pe o nestrămutată hotărîre, pe abnegațiune sau desinteresare de cum să ne hrănim și întărim ființa; pe o nepotolită iubire de patrie, pe o desăvârșită încredere în Dumnezeu. Aceste însușiri, au prins așa de bine popoarelor, care hotărît vor să trăiască, să progreseze și să cinstească locul lor în lume, așa cum este sortit poporului român.

În așa popor, individul să simte că-i chemat la viață, pentru un scop moral și aceasta îi dă tăria sufletească, în care el găsește totdeauna sprijin, în a nu fi doborât, nici de bunurile soartei, nici de relele ei.

Dar o armată bună, trebuie să și rămână bună, totdeauna; aceasta însă, nu depinde numai de dânsa.

Dupăcum în trecut, așa a fost și în prezent și de sigur că va fi și în viitor, oștirea, oglinda sufletului națiunii, în care însăși aceasta se va vedea; acestea-s popoarele care au strălucit totdeauna și în care nimenea nu a avut ceva de spus, contra spiritului milităresc în care au fost plămădite. Spiritul militar, are ca stimulent patriotismul și drept călăuză, morala, amândouă formând inima, sentimentele și caracterul; în el, tineretul găsește inspirația acelei dragoste către soldăție, iar societatea, spiritul de sacrificiu, de devotament și de datorie, care ridică inimile la înălțimea chemărei fiecăruia, în momentele cele mai critice ale vieții naționale.

Oștirea crește pe fiii țării, la bărbăteasca școală a disciplinei militare, de unde ei aduc în viața civilă, respectul către autoritate, sentimentul de patriotism, grija de muncă și de ordine și aceste speciale virtuți legate de meseria armelor, așa de potrivite a face, în acelaș timp, oameni și cetățeni, menținând întrânsii acea putere a cu-

rajului, care-i determină a păstra armatei și chemărei ei, până la sfârșitul vieții, devotamentul sacrificiului, care înecă orice sentiment egoistic.

Aceasta este armata, aceasta-i națiunea și așa s'au prezentat amândouă, la chemarea Regelui în 1913.

Ca armata să rămână bună, nu-i de ajuns ca serviciul să fie considerat ca cel dintâu și cel mai important din datorii; el trebuie încă să procure onoare și satisfacțiune celor ce se achită de dânsul. Dacă lucrurile nu se petrec așa, atunci profesiunea armelor se scoboară repede, căci desgustul, este urmare naturală a retragerii considerației sociale.

Am spus că ostirea spre a-și face datoria și pe viitor, nu depinde numai de dânsa, ci și de factori răspunzători, de buna ei stare, că-și vor face la rândul lor, datoria.

Cel dintâi factor, este Ministrul de Războiu. Trebuie oare să mai insistăm asupra însușirilor, ce e nevoie să poseadă un Ministru de Războiu? Nu, nu mai e nevoie, dacă spun atât că, Ministrul, trebuie să fie exponentul virtuților ostășești, reprezentate prin cele trei elemente de forță: patriotismul, morala și caracterul. Acestea, vor da Ministrului puterea, să nu cedeze colegilor civili, în nici o chestie ce interesează armata, fiecare element lucrând în direcții anume, care pun pe Ministru la adăpost, de slăbiciunea flatărei, că i s'a dat ocazia să fie Ministru, singurul argument cu care-și poate justifica sederea în capul armatei.

De multe ori și binele nemulțumește, dar încă greutățile, ce nevoile armatei, fac să apese asupra cetățenilor. Dacă însă armata este iubită și considerată și interesele apărării țării sunt în joc, tot ce-i va fi necesar, trebuie să devie apanajul armatei; și acei din cetățeni, care altfel nu pot concura la opera comună, trebuie să găsească în patriotismul lor, o generoasă satisfacțiune a i se asocia prin ajutorul ce dau luptătorilor. Cum toți trebuie să se bucure de succesele armatei, apoi și toți trebuie să-și ia

răspunderea înfrângerii ei. Reprezentanții națiunii, au datoria să vegheze, ca atât Ministrul, cât și dânsa, să fie următori preceptului biblic: cere și ți-se va da.

Un ministru lipsit de patriotism, este un pericol în fruntea ostirei, chiar și atunci când îl are, dar nu-i luminat. Acum vre-o 20 de ani, armata franceză, intrată pe mâna unui ministru, ce nu era exponentul celor trei reprezentanți ai virtuților ostășești, apucase pe făgaș periculos calității și reputațiunii sale. Vederile celui ce o pregătise pentru decăderea ei, intrase într'o eclipsă de bună judecată, atribuită instrucțiunii profesionale, pe categorii de materii, învățământului civic a soldatului cetățean, mutualității, intrării în cazarmă ca conferențieri, a învățătorilor; barurilor companiilor, unde soldații învățau să bea, ordinilor de a nu se pedepsi soldații, ocupațiunii extra-militare a unor ofițeri, trimiterea anticipată la veste a contingentelor, etc. etc., cu alte cuvinte, transformismul pusese șea comodă pe umerii ministrilor de războiu, și aceștia, cu sau fără voință, trăgeau spre direcția opusă întăririi virtuților ostășești.

Alt factor însemnat, este profesorul, învățătorul.

Când după 1866, a fost felicitat cel mai celebru general german, asupra stălcucitelor victorii repurtate de dânsul, în războiul asupra Austriei, el răspunse: învățătorului școlii se datorește asta!

Italia, datorește începutul consolidărei sale ca stat, regimului școlii, în care copilul a învățat a asculta și a comanda; cu aceste două calități, se preparau elevii la îndeplinirea datoriilor către patrie, când deveneau cetățeni și militari. Acest regim al școlii, era cel militarizat și care par'că tocmai astăzi este și mai necesar, întrucât și societatea ca și individul, au nevoie de oarecare disciplină, de care nu se pot dispensa, nici popoarele ce trăiesc sub revoluțiune.

Disciplinarea trebuie să înceapă cu școala, dar nu în senzul de a face din școală, o cazarmă în mic; ci, în a

predispune pentru ordine și regulă. Invățătorul, trebuie să iubească armata. El trebuie nu numai a lăsa, dar a și complecta instinctul și dragostea de armată, ce aduc copiii, când vin la școală. El trebuie să prezinte această instituție, sub adevărata ei lumină, spunându-le ce se învață în ea, ce se practică și ce devin ei, într'insa. Dacă dar, iubitor și cu respect către armată, invățătorul le-ar expune datoriile cetățeanului către societate și către patrie; dacă le-ar infiltra cu respectul autorității, cu greutatea rostului său, sentimentele de abnegațiune și de sacrificiu, care sunt forța și onoarea profesiunii armelor, am găsi pretutindenea, la câmp, ca și în ateliere, elementele necesare, constituirii unei armate excelente.

Cercetășia din vremea noastră, încă ar fi o cale bună de formare pentru cetățenie și miliție, dacă am reuși a alunga din simțământul unor fricoși, partea care cuprinde teama de însușirile ostășesti, ce par acestora că strivesc voința și individualitatea, disciplinându-i; iar teama, de disciplină. Dar ce este uniformă, steagul, salutul, mersul în rânduri și cu ordine, legăminte, etc. la cercetaș, școlar, societăți, de cât imperativul unei nevoi de distincție, de legături sufletești, de disciplinare deci? Ce sunt aceste maimuțerii după armată, dacă ele nu ar fi simțite și în afară de armată, ca niște simboluri înțelepte, a ajuta la serviciul ascultărei, supunerii necondiționate, respectului, deci, disciplină?

Încă odată repet și oricât s'ar repeta, tot nu-i deajuns, armata trebuie considerată, respectată, iubită, în națiune; peste tot unde armata a fost biruitoare în război, s'a dovedit că chestiunea armatei, a fost o chestiune națională de întâiul ordin și nimic decât o chestie națională.

De acest lucru, nu sunt convinși, la noi, decât vrednicii noștri ofițeri, cari au muncit și cu spor, în domeniul pregătirii sufletești a întregii națiuni, pentru faptul de arme din 1913.

Cetitorul va găsi în cuprinsul lucrărei de față, dovada,

că în anul 1913 și pentru evenimentele de atunci, țara noastră și armata ei, au fost demne una de alta și de principile ce se arată mai sus. De așa avânt, trebuie să fie capabilă, mai ales, armata de mâine, când nu vom mai fi noi cei ce aparținem generațiunii vechi, atât de fricoasă de Dumnezeu și atât de credincioasă patriei.

Fost-a campanie, operațiunea din 1913, a armatei noastre?

O seamă de prieteni și mai ales dușmanii nostri, au numit campania din 1913, din Bulgaria, preumblare militară, cu vădită intențiune a micșora meritele armatei noastre, pe atunci în mare vază. Că în această calificare a actului, există și o parte de adevăr, nu încapе îndoială; însă aceasta, nu poate întru nimic să micșoreze buna reputație de care, cu drept cuvânt, se bucura, pe atunci, armata noastră; adevăr, care nu poate cu nimic reduce calitatea ei, când știut este, că victoriile se produc uneori și fără bubuitul tunului, dacă armata poate sosi la timp și acolo, unde numai apărând, silește pe dușman, să depună armele.

A fost așa atunci, în 1913; martori sunt Balcanii și demnitatea a două țări, salvată prin intervenirea armatei românești, chemată la nevoie și sosită la timp.

General Anastasiu.

CAMPANIA DIN 1913.

„Treaba de azi să n'o lași pe mâne”, este o zicătoare înțeleaptă a poporului și se potrivește în toate; mâne ai uitat ce-a fost ieri, până mâne adevărul se strică, reul și binele se tocește, ca pietrile rostogolite de râuri, greșelile oamenilor capăt altă înfățișare, dacă lucrul s'a putut îndrepta astăzi, vina celui ce ieri greșise, nu mai este așa mare, căci mai mult credem în preceptul, că totul e bine ce sfârșește cu bine, decât în acela că, greșala unuia, să fie scut altuia.

Ofițerul este recunoscut îndeobște, om de onoare; totuși, în fața societății, când spusele lui privesc pe alții, el e pus să jure că va spune adevărul, nimic alt decât adevărul. Jur dar și eu, că în cele ce scriu aci, văd ca într'o oglindă fapte adevărate, reale, petrecute; jur că aceste fapte, sunt știute și de alții și Dumnezeu să mă pedepsească, dacă nu spun adevărul și Dumnezeu să pedepsească și pe cei care le știu ca astfel, dar pentru un cuvânt sau altul, le-ar tăgădui.

Nu am darul de a scrie; ceice mă cunosc de-aproape, știu că, trec de-adreptul pe hârtie, cugetul meu; că nu mai revăd, ca să îndrept ceva; din ce am scris, numai schimb un cuvânt, așa mi-a fost obiceiul și în vorbire, poate și de aceia m'am deprins să țin la cuvântul dat, fără a mai lua chezaș nimica.

19 Iunie 1913. — Situația generală în Peninsula balcanică, devine din ce în ce mai rea; aliații de ieri, sunt dușmani între dânsii, astăzi; își trimit ultimatum, căci nu se înțeleg asupra împărțirii pradei; și poporul cel mai crud, cel mai sălbatec, din peninsula, bulgarii, a și atacat pe Sârbi și Greci, spre a-i goni de pe pământul cucerit dela Turci, împreună. Guvernul român, este cu băgare de seamă asupra lucrurilor din peninsula, cu atât mai

mult, cu cât comisia executărei protocolului dela Petersburg, nu poate cădea la înțelegere cu cea bulgară, pentru 2—3 m., dela marginea Silistrei.

Se simte ușor, dar se simte, miros de praf de pușcă și lumea la noi se așteaptă la evenimente mari, ce se apropie. Se fac efortări de guvernele Statelor vecine, pentru a se aduce împăcarea între aliații de ieri, tocmai că se prevede o reacțiune la noi, în politica externă a țării și cu atât mai semnificativă, întru cât statele, de a căror politică externă fusesem atunci legați, lăsau a se înțelege că Bulgaria, în procedarea ei, ar avea asentimentul tacit al Statelor centrale — Germania și mai ales Austro-Ungaria — aceasta din urmă, dobândea realizarea unei vechi dorințe, pe de-o parte a vedea cât mai redusă Serbia; pe de alta, știa că reducerea Serbiei, era o lovitură care se da și Rusiei indirect, acest stat fiind protectorul Serbiei; aci însă, interesele românești sufereau atingere gravă și pare o indicație sigură, că procedarea noastră, dacă nu era neacceptabilă Statelor centrale, ea corespunde vederilor Rusiei, care ne sprijină, dacă nu oficial, dar într'un fel mai mult decât oficial, prin Societatea panslavistă, știută atotputernică și regulatoare politice slave, în Balcani.

În așa atmosferă încărcată, guvernul român lansează faimoasa notă către puteri, prin care declară că, în cazul unui nou război în Balcani, România nu va mai sta neutră, ci va lucra așa precum cer interesele ei. Aceste interese, Statul român le indică neted:

O frontieră strategică la sud în Dobrogea, care să permită siguranța unor relațiuni de bună vecinătate, cu un stat, care s'a dovedit, mai de multeori, că nu respectă angajamentele și tratatele.

Un echilibru balcanic, așa fel, ca Bulgaria, să nu devină prea mare, prin strivirea Serbiei, a cărei reducere, România nu o va îngădui niciodată.

Asigurarea formal a bunei și pașnicei desvoltări, a populațiunei românești, de pe teritoriile ce-și împart aliații.

Puterile văd în această procedare a guvernului român, o amenințare directă la adresa Bulgariei, iar aceasta, continuă a sfida orice atitudine mai energică, ce ni-am lua.

În țară, curentul popular devine tot mai mare și mai protivnic răbdării prea îndelungă, a guvernului. Se inte-

tesc întrunirile publice, se desprind unele accente ostile Austro-Ungariei, se manifestă călduros pentru Rusia; acestea, forțează mâna guvernului și Ministerul de externe român, adresează Bulgariei o notă specială și-i cere să răspundă, dacă între ea și celelalte State balcanice, este sau nu, stare de război.

20 Iunie. — Guvernul român, rechiamă pe membrii comisiunii dela Silistra; și fiindcă răspunsul guvernului bulgar nu este clar, iar atacurile contra Serbiei și Greciei, continuă, Regele, în aclamările entuziaste a întregii țări, ordonă mobilizarea armatei, pe ziua de 23 Iunie¹⁾.

Decretarea mobilizării cu 3 zile înainte de executarea ei, era cred, de sigur, ultima încercare prin care se lăsa Bulgariei, timp de gândit și de revenit în minți. Pentru noi însă, era un rău, căci cele trei zile, erau o pierdere în interesele țarei, căci în așteptarea zilei de 23, nimeni nu-și mai vedea de treburi, iar oamenii mobilizabili, începuse a se revărsa valuri la orașe, alții își părăsise ocupațiile, ba se prezintau chiar la cazarme. Peste tot în orașe, lumea se mutase în străzi. Rechizițiile trebuitoare armatei, încă începură să se miște, traiul de toate zilele se uitase. treburile rămase baltă, nici o afacere, par'că nu mai trebuia nimănui nimic, decât războiul. Dacă în adevăr scopul a fost, ca să se dea timp Bulgariei, să se reculeagă, nu merita țara să sufere paguba aceasta; pe bulgari îi știam că sunt răi de cuvânt, ei trăgăniază înadins lucrurile, sunt încăpăținați și că nu se sinchisesc de platonicele amenințări diplomatice, a lumii civilizate, lor le trebuie argumente de plumb de pușcă. Apoi, cu trei zile mai înainte armata mobilizată, se scuteau multe vieți în Peninsula Balcanică, unde fără nici o declarație de război, aliații se luptau la disperare și deja se vorbea de pier-

¹⁾ Când în Noemvrie, m'am prezentat Regelui la Sinaia, am aflat dela M. Sa, că era perfect ținut în curent de Generalul Cristescu, aflat în Serbia, de mersul evenimentelor și că toate procedările de zi și ore, erau în legătură cu mersul operațiilor și pericolul pentru Sârbi și Greci, așa că înaintarea noastră așa de promptă, scăpa pe Serbi și Greci, de învăluirea complectă a peste 80.000 Serbi, a căror înfrângere, aducea sfârșitul războiului și pierderea acestor aliați, iar intervenirea noastră, devenea târzie.

deri în oameni, cum nu se avusese nici în războiul cu turcii. În fine, nu se pot cunoaște motivele ce au determinat pe guvern, să decreteze mobilizarea cu 3 zile mai înainte, poate că a fost și o pregătire a reușitei acestei mobilizări; ceiace știu însă este, că actul în sine al mobilizării, merită a fi descris de un maestru al condeiului, merită mai multe pagini decât aş putea scrie eu și mai mult entuziasm decât am putut pune eu, în descrierea desfășurării ei.

Din ziua când s'a declarat mobilizarea, țara noastră, aş putea zice românimea toată, a intrat în sărbători; la toți, ocupația, casa, masa, era strada, piața, ori unde se putea vorbi cu mai mulți, să se audă pe cât mai mulți vorbind, să se vadă, să se poată comunica deadreptul dela suflet la suflet, dela gură la gură, să se afle ce și cum se prepară; grupe, grupe, se pun în mișcare, așa cum se agăț pe fața apei din pârâu, de câte un lemn, altele, și curentul pornește grămada mai jos, de dărâmă stăvilarele; cei din jos cu cei din sus, formează coloane de oameni prinși în drum, un gând îi mână spre piețele publice, grădini, gări, să poată afla, auzi, cea din urmă veste sosită, să apuce un ziar, să vadă un știutor, un om influent al partidului...

La Târgoviște, un mănunchiu de tineri, văd un steag în ușa tipografiei Negoescu, îl smulg de-acolo și acum având și simbolul patriei, pot să-i vorbească, are cui, sufletul lor, să vorbească, are cine să-i asculte. Intr'o clipă, afișe, se lipesc pe ziduri, anunțându-se că națiunea română, pornește la datorie, și din acest minut, românismul s'a desmorțit, aci și pretutindenea, el trăiește, se afirmă. Mănunchiul de tineri se așează în grădina publică, aduce o placardă pe care e scris: „Jos Bulgaria, trăiască armata”; se vede clar, că de-acum va vorbi armata țarei și va vorbi plin și bărbătește. Imi cer muzica, le-o dau și se formează o coloană, care prin cântece „Pe al nostru steag” și „Deșteaptă-te române”, recheamă la viața cea nouă și pe cei în care abea mai licărea un pic de nădejde, pentru o soartă mai bună, țarei, românismului. De-acum Târgoviștea lui Matei Basarab, îmbracă haina de sărbătoare și se ridică la înălțimea vremurilor mari din trecutul ei. Orașul e altul, lumea nu mai este cea de până acuma, lumea e nouă, a sosit timpl faptelor de seamă a națiunii și toți își dau acum seama, de aceasta. Până

noaptea târziu, cântecele se prelungesc; și dimineata, par'că, mai odihniți ne trezim și ne vibrează puternic în urechi, ca și în suflet „Deșteaptă-te Române, din somnul cel de moarte!”

21 Iunie. — La casarma mea, se încep preparativele; să fie adevărat? Tot nu ne vine să credem, că ceasul cel mare, a sunat, ne pare un vis și ni-e frică, anunțarea cu trei zile înainte a mobilizării, să nu fie numai așa ca o amenințare, știi cum face omul când ridică palma în sus ca să dea și o ține așa în sus, prea mult.

Bine de gazetari; se vând folle de jurnale, numai cu 2—3 rânduri pe ele, lumea nici mai bagă în seamă, scoate și plătește și fuge cu ziarul, doar-doar nu i l-o lua cineva; pe lângă noi, vânzătorii tipă cât îi ține gura: „Ocuparea cadrilaterului”, „Ultimatum adresat Bulgariei”, Ocuparea Silistrei, Durostorul, Ovid, Mircea... e un concert melodios, cel mai plăcut urechei naționale, se realiza dorința, după pofta fiecăruia.

Încep să se vadă câte 2—3 țărani, cu mers țănoș, milităresc, se ghicesc cât de colo, că-s copiii țării. „Să trăiți d-le, noi suntem din Bezdead, aud c'ar fi tras clopotele în sat...” Da unde ați fost? „La Moreni”. Ei, ș'ați auzit voi tocmai de-acolo, trăgând clopotele în Bezdead? „Ba nu, dar vezi, noi am plecat dela sonde și acum am vrea să ne ducem spre casă, dacă mai o fi vreme; și dacă așa e că au tras clopotele, apoi am rămâne aci, că ce să mai perdem vremea, să mergem acasă”. Da bine băieți, trebuie să vă luați și voi ziua bună dela ai voștri. „Ce-i vreme de asta acu?” Bravo flăcăi, de pe acuma sunteți niște eroi! „D-le, zice unul mai vorbăreț și mai mijlociu, da eu pot să merg cu ăștia?” Cum să nu mergi, auzi, mai întrebi, tot ce-i oștean trebuie să meargă. „Vezi, păi eu nu-s scris încă...” Ei, atunci n'ai ce să faci la războiu. —

Flăcăul semet, se dă după spatele celui din dreapta lui, clatină din cap ca un fel de „las că știu cum fac” și apoi, mârâi printre buze, „ce-o face și nenea, că și el la anul vine la sort (!)”... Acest „nenea”, era cel ce vorbise întâi, și care precum se vede bine, nici el nu trecuse pe sub steag, dar... auzise, sufletul lui, bine, din Moreni, cum trag clopotele în Bezdead.., cu 2 zile mai nainte!

22 Iunie. — Sosesc ordine după ordine, se cer tablouri,

se întreabă de lipsuri, se cer delegați pentru primiri pretutindeni, vin mitraliere, tocuri de unelte, vin lăzi de cartușe...vezi dar că nu-i glumă; șeful gărei spune că, are sosit trenul pentru reg. 10 roșiori, acest regiment e gata să și plece, ofițerii și elevii școlii de cavalerie, zbor la București să se echipeze; toți sunt dispuși, toți întreabă, la toți le este roșul în față, de graba cu care târguesc, vorbesc, merg, fiecare are știrea „lui sigură”, că reg. lui a și primit ordinul să între în Silistra... o fi oare Silistra atât de încăpătoare, să primească toată cavaleria română?

De diseară la ora 12, începe întâia zi a mobilizării, dar oamenii au și început să sosească; reg. 10 roșiori, pleacă mâne seara; încotro? s'a păstrat așa de bine secretul, acolo e tare greu să se păstreze vre-un secret, încât tot orașul știe, că regimentul pleacă la Corabia! La casarma mea, totul e gata ca să începem echiparea. Jurnalele sunt pline de știri de tot felul, care mai de care mai de senzație. Manifestațiile nu conțin, se fac pregătiri ca să se petreacă la gară reg. 10 roșiori; nu-i grădină, să fi scăpat nedespoiată de flori, nu-i inimă să nu bată pentru mândrii ostași ce pleacă.

Mie, mi-se pare că nu mai am nimic pe lume, nici o grijă, nici o datorie de soț, de tată, nici o treabă decât a regimentului. Pe cei de-acasă îi ocolesc, ca și cum ar merge și ei cu mine. La ora 12 ziua, când vin de la cazarmă, la masă, îmi pare casa mică, mă gândesc ce să iau în război, încerc să mă apropiu mai strins de ai mei, e posibil să plec pentru totdeauna și să nu mă mai întorc. La ora 2, plec la cazarmă, iau ultimile măsuri și la 6 vin înapoi acasă.

Sunt încântat că la ora 12 noaptea, au să tragă clopotele, au să sune trâmbițele, asta n'am mai auzit-o niciodată.

Înainte de 12, lumea din T. Viște, este pe strade așteptând. Deodată se aud clopotele Curței Domnești, apoi ca un freamăt de codru vijelios, toate clopotele bisericilor din oraș; în strigăte de ură, lumea izbucnește, dă drumul bucuriei deslănțuite, nimeni nu mai vorbește, toți numai simt, toți numai un gând, o inimă... bate ceasul cel mare, se văd mormintele părinților, strămoșilor, cum se clatin, pentru toți învie Dumnezeu Isus Hristos! Sar din pat, jos în stradă lăutarii cântă, studenți, școlari, bătrâni, copii, funcționari sau simpli cetățeni, întind hora în fața grădinei Primăriei. Se aprind lampioane, se manifestează

călduros pentru armată, se fac procesiuni cu placarde spre bulevard, se port valuri de pânză albă pe care stau scrise singurele cuvinte, ce spun tot simțământul național: trăiască armata!, trăiască România!

23 Iunie. — Când plec la cazarmă, cărduri, cărduri, trec bieții rechemati; 5—6 și o femeie, două, pe lângă ei, ducând câte o traistă și un copil sau doi de mână; se văd câni de casă țărănești; calea domnească e un furnicar, la poarta cazarmei, stoluri de oameni peste tot, un amestec de bătrâni, femei, copii, căruțe, cai slobozi; pe lângă oameni de bună seamă chemați și datori a veni, s'au luat după dâșii și toți ai casei și ar fi mers'cu noi și peste Dunăre. Până să se lămurească lucrurile, până să se pună un început, măcar de regulă, e mare greutate. Nu poți sta un minut în curtea casarmei, căci sute de întrebări ți-se pune, fel de fel de oameni te ciocănește pe spinare:

Eu unde mă duc d-le? La corpul unde ai servit. N'apuci a sfârși, altul a și zis: da eu? N'auziși, fiecare unde a făcut serviciu, unde a făcut armata. Da eu îs chemat? De sigur băete, îi răspund. Da unde mă duc? Unde ai făcut miliție, la corpul tău... Ce contingent ești? Eu? Da. Păi nu știu. Cum, vii și nu știi în ce corp ai slujit? Păi eu nu's scris încă (?)... Atunci dute băiete acasă, nu avem ce face cu tine, n'ai ce căta la război. Da vreau să merg și eu la Bulgar, d-le, și eu... și noi suntem unsprezece din Brătești, suntem veniți de ieri și nu ne dă nimeni haine, așteptăm dela nămiezi de ieri aci... Dar bine, băeți, voi cari n'ați făcut încă armata, n'aveți nici un rost aci; ce să facem noi cu copii ca voi? Ce copii d-le, ei aș copii; pe mine mă scrie peste doi ani, da pe mine chiar la toamnă... Bine, las că vă vine vremea și vouă, acum nu știți instrucție, vă omoară bulgarii pe capete... Ei aș, ce să omoare d-le, las că știm noi, nu ne omoară așa. Daține puști, că de mâncat om găsi noi p'acolo la bulgar. Duceți-vă acasă băeți, țara are destui apărători, acum n'are nevoie și de voi. Ce să ne ducem acasă, doar nu suntem proști să râdă satul de noi, eu mă duc cu nenea. Unde-i Nenit-o? La infanterie, e aici la d-v., îl chiamă pe Don Căpitan a lui, Lixăndrescu. Ai frate sub drapel? Păi. Hai duceți-vă acasă, pierd vremea cu voi, vedeți de câmp, de secere, de săpat porumbu... Cine stă de astea acum, s'a-mestecă în vorbă, un om în vârstă cam de 50—55 de ani,

lasă-i să se ducă d-le Colonel, că doar rămân berechet și pe acasă, români îs mulți și Dumnezeu mare, are grijă de toate. Să trăiești, ești român verde. Ce să facem, d-le, că doar așa au fost și părinții noștri, de ce am fi noi altcum ca ei; da, am și eu un băiat aci..., e deștia cum le zice, completeși și nu era în sat când a tras clopotul la biserică și de, 'mi-e că s'o întâmpla să nu vină curând, 'e dus tocma'n C. Lung, la un frate al meu și eu venii să vestesc asta la reghiment, să nu-i țină vină.

Cum îl chiamă? Lui îi zicea, de, Iancu Gheorghe. Nu știi în ce companie a fost? Apoi de, de unde să știu eu. Din ce comună e? Din Cornești. La cine-i Corneștii, întreb pe un Plotonier. La comp. 3-a. Ia vezi, spune d-ta companiei, ca să știe de Iancu Gheorghe.

Mai fac câțiva pași, alt cerc în jurul meu; aceleași întrebări, aceleași răspunsuri. Tata complectasului din Cornești, să țină de mine; iar mă 'ntreabă: De d-le, nu i-o face nimic c'a întârziat al de fiumiu? Nu, n'avea grijă, doară are drept la 2—3 zile de venit. E, de atâtea, n'ar fi avut el nevoie, cine-l lasă să steie, de era acasă, da vezi d-ta apucase să plece la un unchiu al lui, adică frate cu mine, la C. Lung; și cum să vină el tocma d'acolo, doar nu-i colea C. Lung. Ți-am spus n'avea grijă, acu se urcă în orce tren și vine, n'are să i-se facă nimic, să vină și poi-mâne. Dacă eu nu-s de nici o treabă, îmi zise măsă, dute măi omule tu de spune la reghiment, i s'o întâmpla băia-tului ceva; că adică, să zic și eu, cine te puse de-l trimiseși la C. Lung? zicea el băiatu că-s vorbe de rășboiu, dar noi suntem proști d-le, nu ne dăm cu socoteala.

În timpul acesta, plutonierul pe care îl trimisesem la comp. 3-a, își face loc printre oameni, cu un român uscățiv după el, dar aducea bine cu cel ce îmi tot spunea păsul, d'un ceas. Să trăiți d-le colonel, asta-i!... Iancu Gheorghe din Cornești și plecat la C. Lung, sosise cu cel dintâi tren! Ușurat ca de-o grea povară lăsată jos, tata lui Iancu Gheorghe se întoarse cât ai clipi: ei bine, d-le, mă duc să spun măsei... și acesta a fost singurul cuvânt de rămas bun, pentru fiul său!

În cazarmă, serviciul merge după orar, însă toate sunt cu 48 de ore înainte; vizitez tot localul, sunt mulțumit de mersul lucrurilor; trec la atelierul de armurărie al corpului și întreb dacă au sosit uneltele de ascuțit săbiile și baionetele. Mi-se prezintă tocila sosită chiar

atunci și desfac dela centuron sabia: ai ascuțit până acum vre-o sabie sau baionetă? Nu, răspunde maistrul. Ține, sunt dator să-mi ascut cel dintâi sabia. Peste un sfert de ceas, sabia șefului de corp, era întâia gata pe regiment.

Când sosesc la ora 12 acasă, la italianul Listuzzi, sub locuința mea, se ascutea săbiile reg. 10 Roșiori; sus ai mei, aveau deja imprimat în suflet, cel dintâi fior al războiului. Soția mea, cu lacrimi în ochi, mă întâmpină în capul scării; uite ce-i jos! Ce e? Nu vezi că ascute săbiile? Da ce credea-i fetico, la războiu se merge cu săbiile neascuțite? Trăsei sabia mea și-i arătai: uite, la reg. 22, cea întâi sabie ascuțită în regiment. Seara, reg. 10 roșiori, trupă de acoperemânt, pornește cel întâi, îmbarcându-se în gara locală; regimentul este petrecut la gară, de un public numeros, care fusese înștiințat prin afișe tipărite, de către un comitet de tineri studenți, funcționari, în frunte cu atât de inimosul director al internatului gimnaziului, Ion Georgescu. Acest comitet de tineri entuziaști, au imprimat bătrânului oraș al Târgoviștei, toată însuflețirea în aceste zile mari a neamului românesc. Ce frumos ar fi ca de-acum, acest comitet să se mărească și să devină definitiv, permanent, căci misiunea și a lui și a neamului, e abea la începutul drumului către realizare.

La ora 10 seara, trenul militar cu al 10-lea de roșiori, pornește la frontieră! sub pavăza cavaleriei și a batalioanelor de vânători, oastea țării liniștită se gătește pentru a zbura la inamic; la revedere dar, peste 5 zile, bravi camarazi, la malul Dunărei noastre, albastre!

24 Iunie. — A doua zi de mobilizare, se scurge cu cea mai mare precizie, ba se fac lucrări și din cele ce sunt prescrise pentru ziua a treia; încep să sosească ofițerii de rezervă. Oamenii cari completează efectivul de mobilizare a unităților, aproape au sosit toți, efectivul corpului este împlinit complet. Cu o mare ordine se face echiparea oamcnilor, încărcarea trăsurilor, suntem aproape gata; încep a sosi tineri voluntari, fii de țărani și încă numeroși. Seara acasă, am cea mai înălțătoare scenă: tatăl unui fost soldat al meu de ordonanță, Oprea Alexandru, eliberat în toamna trecută, tată veteran din războiul independenței, purtând decorațiile pe pieptu-i slăbit de bătrânețe, mă chiamă afară și-mi spune: să trăiți d-le colonel, iată-i! ți' i-am adus pe câte șase...! Cine sunt

aceștia?... feciorii mei!!!. Asta-i artilerist, acesta a fost la cavalerie, ăsta la infanterie s'a liberat acu trei ani, ăsta... Și i-ai adus pe toți? Pă-i cum; îmi pare reu că's bătrân, c'aș merge bucuros și eu. Mă-sa mai bâzâia, ce să-i faci, femeie slabă, da am dat-o la o parte, muierea tot muiere; ce plângi, vezi de casă, eu cum mi-am făcut datoria, ei să nu și-o facă pe a lor? au să moară, ei, o muri unu, doi, da n'o să moară toți, par'că toți care merg la rășboiu, mor? Ii fâgăduiesc să opresc unul ca ordonanță acasă, cum am drept; bătrânul îmi mulțumește că-i fac acest bine; a 2-a zi însă, cel oprit ca ordonanță, nu vrea să se prezinte; îl chem, e complet echipat de luptă, pentru front. Ce Lixandre, nu vii la mine să rămâi acasă? Lixandru, lasă capul în jos, de rușine că-și calcă cuvântul dat aseară față și de tatăl său... apoi, la hai? al meu, el ridică sus capul și răspunde: d-le colonel, vreau să merg cu ceilalți la rășboiu... Bravo Lixandre, vei merge cu noi, du-te la compania ta și să te porți așa cum ți-e și chipul. Cred că tot timpul cât a fost el ordonanță la mine, nu s'a dus mai repede la cazarmă, ca acum!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

25 Iunie. — A treia zi de mobilizare, aproape totul e gata, ofițerii își iau soldele, toți sunt veseli, iau sume mari, rețineri nu li-se fac, fiecare e bogat și întâiadată, cred, simt ei că, banul nu are nici o valoare, adevărat că nu ne mai trebuiește bani, nu mai avem ce face cu ei. Eu îi las toți acasă, plec cu 100 de lei, prea mult chiar, pentru un voiaj la Sofia!

26 Iunie. A patra zi de mobilizare, totul este gata de plecare și mai avem încă o zi. Ne pare rău că nu putem și pleca. Aiurea voiu mai reveni asupra întâmplărilor din aceste mărețe zile, care au rămas de-apururea întâpărite în sufletul meu.

27 Iunie. — Astăzi este ultima zi de mobilizare și corpul trebui să și plece cu primul tren, la ora 10.25 noaptea cu destinația Costești. Fiindcă cel întâi pas este începutul mersului cel mare către izbândă, ca armată creștină, trebui să invocăm și ajutorul lui Dumnezeu. Hotărâsc pentru ora 10 dim., un serviciu divin săvârșit în fața întregului regiment adunat sub arme, pe câmpul de adu-

nare al regimentului, față fiind toți ofițerii activi și de rezervă și cu drapelul corpului. La ora hotărîtă, sosește prefectul, primarul, notabilitățile orașului și mulți cetățeni târgovișteni. După serviciul divin, am vorbit ofițerilor și trupei, cele ce urmează: „Soldați, de câte ori în timpul serviciului vostru militar, n'ați auzit de nenumărate ori, spunându-vi-se la teorie, despre datoria ostașului către patrie, către țară? Iată că împlinirea acestei datorii a sosit. Ca buni creștini ce suntem, am chemat azi pe Dumnezeu în ajutor, să ne învrednicească a ne îndeplini datoria către țară, așa precum părinții noștri în 1877—78 și-au îndeplinit la Grivița și Plevna, așa precum strămoșii noștri și-au îndeplinit-o în toate vremurile, în trecutul anevoios al țarei noastre. Ce este țara, ce este patria? Voi nu știți? dar ce are omul mai sfânt pe lume, decât țara? Pentru aceia ce a făcut țara pentru noi, se cade acum a-i răsplăti. Sunt mândru că comand acest regiment de Dâmbovița și mă leg cătră voi astăzi, în fața acestui sfânt steag, să vă duc din biruință în biruință. Vă legați și voi în fața mea și a steagului, că nici unul nu va muri, mai înainte de a fi răpus fiecare din voi, cinci dușmani, căci atunci să știți că datoria fiecăruia a fost îndeplinită. Pe mine să nu mă cățați înapoia voastră, voiu fi în fruntea celor dintâi luptători, eu de moarte nu mă tem; și de-oi muri, sunt 60 de ofițeri destoinici, care să mă înlocuiască; și cu ei, sunteți voi 4000 de bravi, care să mă răsbune. Gând înapoia voastră, la casele voastre, să nu aveți, ci tot înaintea voastră; autoritățile și oamenii de bine ai orașului, s'au strâns la olaltă și au adunat zeci de mii de lei, care să se împartă celor rămași fără sprijinul vostru. Deci grijă să nu aveți; iar în luptă, înfăiul și cel din urmă gând, este la steag, el este țara; și când veți închide ochii, cel de pe urmă cuvânt care să încheie viața voastră, să fie: trăiască România mândră, mare și frumoasă!”

La ora 6.30 după supa de seara, am pornit spre gară. Tot drumul până la gară, plin de lume, orașul tot ieșise întru întâmpinarea regimentului, aruncând flori, a fost un marș triumfal și aceea ce am simțit în sufletul meu, va rămânea veșnic și se va întipări în cea mai frumoasă pagină a vieții mele. La casa mea, toți cei cărora le sunt sprijin, toți care îmi sunt scumpi și le sunt, stau la ferești și îmi arunc flori. Adis, cel mai mic din copiii

mei, îș face loc prin mulțime și strebate până la mine dându-mi un mănunchiu de flori, după care nu se mai desparte de calul meu, până la gară și la gară... de voiu muri în războiu, va fi întipărită în sufletul meu însoțirea lui în acest drum și el va păstra de sigur toată viața, chipul tatălui său, mergând la datorie pentru țară. Îi va fi cel mai din urmă și cel mai bun semn și exemplu, de ce trebui să facă și el la rândul lui, când îi va veni. În gară, mi-se oferă o jerbă de flori, de către o drăgălășe fetiță, a unor buni români, a unei familii de frunte a orașului: C. D. Dimitriu. Am luat în brațe fetița și am sărutat-o din toată inima, mulțumind părinților de atâta atențiune. Mi-s'a mai oferit trandafiri și de alte d-ne. După luarea celor din urmă dispozițiuni, pentru plecarea primului tren, cu care mergeam și eu, mă întorsei acasă, acestea fiind singurile momente în total datorite și în-trebuințate, a fi petrecute liniștit cu ai mei. La ora 9.30, m'am înapoiat la gară, însoțit de toți ai mei, soție și copii. În gară, pe lângă alte persoane din oraș, au venit să ne petreacă d-na și d-l general Aslan, comandantul diviziei noastre. La ora 10.25, în cântecul muzicei regimentului, în uralele publicului și a trupei, trenul se pune în mișcare, și duce la datoria mare și frumoasă, primul batalion, al regt. de Dâmbovița, steagul lui și pe comandant; martor îmi este Dumnezeu, că nu am avut decât bucuria oșteanului care are prilejul să dovedească țarei lui, dragostea lui nețărmată, să-i dea viața sa pentru demnitatea ei, pentru mărirea ei. De ce oare în aceste momente, nu mai simți decât instinctul datoriei către patrie? Nu-mi dau seama. De ce nu simt nici o durere în suflet pentru tot ce las, ce rămâne în urma mea? Nu știu. Altădată, când plecam din mijlocul alor mei, pentru un timp mai îndelungat, par'că se desprindea din mine ceva; pe când acum plec poate pentru a nu mă mai reîntoarce, și totuși plec completamente întreg, completamente liniștit în sufletul meu. Este aici în totul, un mare adevăr, filosofic: egoismul are o parte covârșitoare; de mersul nostru la datorie, de fructul izbândeii noastre, va trage folos și ai noștri, le va reveni și lor o părticică și ei vor ști dela cine vine, cui o datoresc, deci persoana devine interesată în cauză și atunci nu avem nici un regret că putem pleca pentru totdeauna și din viață. Nu știu ce simt acei care nu au legăturile pe care le avem noi, cei cu soție și copii... pen-

truca adevărul afirmărilor mele, să fie complet, deplin în curătenia lui.

28 Iunie. — Trenul a mers regulat până la Titu, ora 12; de aici nu am mai putut continua drumul, căci dela Pittești — remiză de mașini —, din greșală, nu pot să determin a cui, nu se luase măsuri ca să se afle locomotive la Titu, spre a se schimba cele cu care venisem și care nu puteau depăși această stație. Stăm astfel, până la ora 8 dim., în care timp ne sosește din urmă și trenul al II-lea cu al II-lea batalion. La ora 8 dim., trenul se pune în mișcare spre Costești. În timpul șederei noastre în Titu, numeroase trenuri militare trec prin stație, venind dinspre București; deasemenea în drum, prin diferite stații, ne încrucișem cu alte trenuri militare, cu care în strigăte de ura, ne salutăm și trecem la rând. Trenurile sunt pline de trupe, care merg spre zona de adunare; nu este tren, în care să nu se vadă amestecate printre soldați, femei, țărânce și unele chiar cu copii. La ora 3.40 p. m. sosim și debarcăm în gara Costești, unde batalionul merge de se așează în repaos, căci din cauza căldurei mari și a nesomnului din mers, nu se putea pleca imediat. Trupa se așează sub un pod al căei ferate, pe un luminiș, unde și apă de băut se găsește îndestulătoare. În timpul șederei aci, batalionul este sumar inspectat de comandantul brigadei, care face oarecare recomandățiuni ofițerilor, cu privire la controlul oamenilor, carnetele șefilor pentru unitățile lor, etc. La ora 5.45 p. m., ne punem în marș pe jos, pe șoseaua Costești-Roșiori de Vede, cantonând noaptea, în satul Găujani.

29 Iunie. — Azi sărbătoarea Sf. Petru și Pavel. Cei care avem copii sau rude, cu aceste nume, ne felicităm, gândindu-ne la dânsii. Bat. II a sosit în Costești, ieri la ora 5 și al III-lea, azi la ora 6 dim., așa că regimentul se constituie și seara luăm toți ofițerii, masa, la primărie, afară de cei ai bat. III, cari sunt mai depărtați. Noaptea, regimentul cantonează cu bat. II în Găujani, iar cu I și III în Humele. Sunt hotărât să duc regimentul cu compasul, căci din cauza căldurei, oamenii par obosiți și voiesc a-i avea în stare să lupte, în țara bulgărească. Însă comandantul brigadei, îmi ia libertatea, se amestecă în treburile regimentului, care nu-l privesc, mai ales că brigada

nu-i constituită; el îmi ia un căpitan din regiment și-și înlocuiește cu dela sine putere, pe cel care îl are dat dela brigadă; îmi impune orele de marș, cum să se alterneze batalioanele, etc. Această procedare, mă nemulțumește, căci regimentul se comandă de mine și nu poate fi dirijat de alții. Mi-se dă ordin să plec cu regimentul în noaptea de 29 spre 30 Iunie, la ora 2. Nu văd nici eu, nici trupa, nevoia unui marș de noapte, istovitor din toate punctele de vedere, pe când din contră oamenii au nevoia odihnei de noapte. Dacă este pricina din căldura zilei, atunci nici aceasta nu justifică nevoia, căci în cursul unei zile, se poate face 24 klm., fără să se meargă pe căldură; pe când plecarea la ora 2, face ca scularea să fie de pe la ora 1, deci odihna oamenilor se pierde fără nici o nevoie, răspunderea marșului, buna lui executare, privindu-mă direct.

30 Iunie. — Astă-noapte, la ora 2, am plecat din Humele — Găujani — spre Balaci. Am mers vre-o două ore pe întuneric, foarte greu, am mers și eu vre-o 9 klm., pe jos. Zorii zilei i-am văzut în câmp, de unde se zărește și satul Miroși; dimineata, la câmpie întinsă, nu are farmecul dela munte; totuși, limpiditatea unui cer nesfârșit, pe care se mai găsesc încă stele presărate și albicioase, recoarea ce-ți apasă cu'n suflat mângăitor obrazul îmbujorat de nesomn și trudă, îți redau pe dată buna dispozițiune și corpul se face curând, la mers, stăpân pe echilibrul său din ajun. La ora 8 dim., am făcut halta mare lângă satul Miroși, unde oamenii au mâncat brânză, pastramă și pâne. După mâncare, am pus să cânte muzica, oamenii au întins o horă mare pe mai multe rânduri, prinzându-se în ea și ofițerii și sătenii rămași la casele lor. La ora 10 dim., regimentul a sosit în Balaci. Farmacistul din localitate, d-l Grădinescu, om foarte amabil, m'a invitat la el, oferindu-mi un pahar cu apă și dulceață și dând ajutor ca să se poată găsi cele necesare ce mai ne lipsia, pentru a încropi și dejunul nostru, al ofițerilor. Dejunul l-am luat la școală, a cărei învățător un om energic și de inimă, ne-a fost de mare ajutor, punându-se atât el cât și soția sa, la dispozițiune, dându-ne localul, bucătăria sa, unele obiecte de veselă și brate întregi de ceapă — nu bulgărească, zice el, dar semănată și muncită de copiii școlaei —, bulgarii din sat, plecase cu

puțin înainte, cam alungați de săteni. În Balaci, am vizitat niște ruine vechi — par pivnițe — însă sunt subsolurile unui palat, se zice, al Brâncovenilor, de către locuitorii, așa se știe din părinți și nici învățătorul nu ne poate da deslușiri mai sigure. În sat se află și o veche biserică, care după proporțiile sale, este monumentală, ca și după arhitectura ei; biserica e de pe la 1600, este crăpată și are câteva portrete de domni și domnițe, interesante. Am cercetat cărțile vechi, care sunt dela 1830 încoace, exist niște pietre pe morminte în interiorul bisericei, cu inscripțiile de pe dânsule roase de picioare și care abea de se pot citi, pe ici-colea, câte un cuvânt, două. Sublocot. în rezervă N. Bănescu, profesor și cercetător al trecutului, mă găsi în biserică și împreună mai deslușiram câte ceva inscripții. Păcat că în asemenea locașuri, nu se găsesc de cercetătorul curios și interesat, cât de sumare noțiuni cu privire la ele, căci doar asemenea urme vechi, au fost cercetate de oameni competenți, anume trimiși de Academie, muzee, societăți istorice, etc., care au cules date și au luat și obiecte vechi, vorbitoare, le-au adunat în colecții publice sau private, dar nu au lăsat nimic și pentru ceilalți, cei mai mulți, care nu stau nici lângă ușile muzeelor, pinacotecelor etc., nici chiar în București, și care totuși se ocupă și unii din ei cu trecutul; și face mult studiului, înlesnește deslegările, dacă la fața locului, dai peste tot ce se leagă de trecut, cu dânsul. Am auzit pe mulți oameni de seamă, pricepători a lucrurilor, aducând învinuiri grele lui Grigore Tocilescu, pentru că în loc de a desvâli din cenușă, monumentul dela Adam Clisi și a-l lăsa pe loc, cu puțință a fi reconstituit, s'a pus cu târnăcoapele pe el spre a-l sfărma și distruge ce scăpase de foc și de timp, a căra la București fărîmături, din care cu neputință să se reconstituie acea ce a fost odată, Tro-paeum. Din așezarea lucrului, din direcție, loc, înfățișare generală, înălțime, comparativ cu ce e împrejur, spre ce loc face față etc., reiese multe amănunte, care contribuie a se stabili un rost, un adevăr.

La ora 4 p. m., în mijlocul satului, cu tot vântul și praful mare, muzica a cântat bucăți naționale, hora, sârba, soldații au jucat plini de veselie, amestecând printre dânsii, țărani, femei, fete și flăcăi, din sat.

I Iulie. — Astăzi împlinesc 26 de ani de ofițer, am gradul de locot. colonel. La ora 5 dim., ne-am pus în marș.

spre Roşiorii-de-Vedea. La ora 11.30, am făcut halta mare într'un loc foarte frumos, în marginea satului Cucuieţi, chiar în crângul de pe malul pârăului Vedea, apă în care oamenii s'au scăldat. Buna dispoziţiune a oamenilor, se menţine intactă, cu toată oboseala şi căldura, care nu slăbeşte de loc. În satul Cucuieţi am oprit pentruca oamenii să ia apă. Aci e moşia generalului Gh. Manu. Un bătrân, care a fost vizitiu la trăsura generalului, pe vremuri, şi care a luat parte cu el în războiul din 1877—78, ne povesteşte multe din viaţa de ţară, a generalului, ne îmbărbătează, şi-i spunem că la înapoierea din Bulgaria, o să-i aducem o bulgăroaică. Bătrânul foarte hazliu, deşi are un început de paralizie a braţului şi mânei drepte, face multe glume cu noi, faţă de nevasta sa, care l-a luat de bărbat mai mult de frică, spune el, căci îi plăcuse ca fată. La plecare, ne spune: mergeţi sănătoşi şi adresându-se mie şi maiorului cu batalionul din cap, zise: şi nu uitaţi pe Ferdinandu (regele bulgar) şi nu uitaţi să-mi aduceţi ce mi-aţi făgăduit: bulgăroaica. La ora 5 p. m., regimentul a intrat în Roşiorii-de-Vedea. La intrarea în Roşiori, mi-am adus aminte de „marşul Roşiorilor”, dedicaţie din 1877—78, a unui căpitan în rezervă, pe atunci, îmi pare căpitan Mănescu¹⁾.

În Roşiori, am fost găzduit la familia Daia, unde mi s'a făcut o primire foarte cordială, d-na m'a primit în casă, cu un buchet de flori. La ora 7 seara, masa la popotă, într'o grădină din oraş, muzica a cântat în timpul mesei. La înapoiere la cuartir, gazda d-na, d-l şi cele 3 domnişoare şi băiatul, ne-au distrat cântându-ne la pian, conversaţii de tot felul, prăjituri, vin, până la miezul nopţii şi ei ar fi voit să o ducem aşa până la ziuă, dacă nu eram eu cu „destul” al meu, totdeauna spus la timp, căci a doua zi la ora 5, urma să ne punem în marş şi ne cerea corpul dreptul lui la odihnă. D-l Daia, agricultor, arendaş şi proprietar, posedă avere frumoasă, moşii întinse, casă luxoasă. D-na Daia, o persoană interesantă, impunătoare, autoritară cu copiii şi cred că cu toţi ai casei, este pregătită a fi chiar deputat, când s'ar da acest drept la noi femeilor, discutăm în pro şi contra acest războiu, şi ne urează cu toată convingerea, petrecere bună

¹⁾ E publicat în ziarul „Războiul” din 1877—78 şi se potriveşte foarte mult campaniei de astăzi.

la... Sofia. La ora 12 m'am retras în camera mea, salonul, unde mi-s'a așezat, anume, un pat luxos, dar ce folos, cu toată oboseala, nu știu dacă am dormit un ceas, cu totul. Mă gândeam, de ce Statul nostru, în loc de a avea aici la hotare, pe malul Dunărei, numai un stăpân pe atâtea mii de hectare, nu ar avea câteva sute de țărani români bogați, mulțumiți, fericiți, născători ai unei generații sănătoase, puternice, care să dea țării noastre o strajă sigură, la acest hotar al ei.

2 Iulie. — La ora 4 dim., m'am sculat; când am ieșit în curte, d-ra Mieluța Daia era sculată, fiind de serviciu, dulceța era pusă pe masa din boschetul din fața chioscului din grădină, iar cafeaua cu lapte se făcea deja; îndată se iviră afară, toți ai casei, afară de d-na Daia, dela care îmi luasem rămas bun de aseară și care s'a scuzat că nu va putea fi gata la plecarea noastră, așa de timpurie. După cafea, la ora 5 dim., am plecat spre Crângeni. Drumul nu era sigur, se mergea la întâmplare; lipsa de sate, ne desorienta, mai ales că pe marginea unui oraș ca acesta în mijlocul unei câmpii fertile, drumuri sunt peste tot și numeroase. Aveam o avantgardă, compania căpitan Bianu, dar vedeam că merge la nesigur. Am descălecat, m'am așezat la 3—400 m. înaintea coloanei, am cercetat pe trecători și am dat de drumul cel mai scurt, cel mai sigur și am angajat bine coloana. Pe vârful dealului de deasupra fântânei, întâlnită în drum, am dat peste 3 băieți în câmp, cel mai mare ca de 17 ani, altul ca de 15, altul ca de 12—13, secerau un lan, și al 4-lea într'o căruță, de care erau legați 2 boi, în car un butoi cu apă. Trupa era oprită în repaos. Am venit și m'am urcat în car, lângă băiețelul ce sta acolo, și pe care îl chema Vasile. Am intrat în vorbă cu băieții care secerau ovăsul lor. Da de unde sunteți? Din Dorobanți. E departe de aici Crângenii? E nițel. Știți unde mergem noi? Da, la bulgari. Ce să facem acolo? Să-i bateti. Va să zică, știți. Cum de nu. Da unde-i tata vostru? E dus la Corabia cu provizii oștirii; avem numai mamă acasă, răspunse cel mai mare, și fiindcă mama e cam bolnavă, i-am zis: ai muncit de-ajuns până acum, las să muncim noi, stai d-ta acasă. Cel mijlociu mă întrebă: Dar d-v. de unde veniți? Dela Târgoviște. Hm. D-le zice cel mic, dar mai este acolo niște ruine a palatului domnesc? Cum

nu; da de unde le știi? Știu eu. Văd că voi sunteți băieți buni și știți carte. Da știm puținel. D-le, zise mijlociul, este un bătrân la noi în sat, care o visat că o să se facă la noi o singură împărăție, auzi dle și bătrânul spune că o să fie un împărat aci. Să dea Dumnezeu, răspund eu; cu feciori ca voi, nici mai putem trăi ca azi, cu rege. Ce dle, spune cel mic, a mai fost împărăție la noi, cu Traian, care a bătut pe Daci și a făcut pod pe Dunăre... Mi-a venit să-l iau în brațe pe acest puiu de dac, când l-am auzit spunându-mi așa de limpede, trecutul și viitorul patriei noastre. Câte trei, tot timpul cât au vorbit cu mine, nu au stat o clipă din lucru, nici au ridicat ochii, doar pe rând fiecare, niciodată acelaș, de două ori una după alta, aduceau câte un braț de ovăs cosit și puneau dinaintea boilor. Numai tu Vasilică, stai în căruță și nu seceri? El i-e mic și nu poate. Sub car, cânele par'că era sluga lor, tata lor, păzitorul lor, lungit în drum, cu ochii țintă și plimbați spre fiecare, cânele acesta avea aierul că știe tot ce se vorbește, ce se spune și par'că așa este și părerea lui, ca și a stăpânilor săi. Azi isprăviți cu seceratul? Nu, dar dormim la noapte aci, și mâne dimineată, într'un ceas, două, e gata. De ce dormiți aci? Fiind că satul e departe și se pierde cu drumul. Rămâneți cu bine copii. Izbândă bună... au mai zis flăcăiașii și nici au ridicat măcar ochii să mă privească, așa de ocupați erau cu lucrul lor.

Marșul se execută bine, oamenii nu mai par obosiți, timpul e răcoros azi, un vântișor ne mână din spate. Pretutindenea prin sate, femeile ne ies cu flori înainte. Pe la ora 10, trecem prin satul Băsești, iar la ora 11.30, regimentul intră în satul Crângeni, unde ocupă cantonament. Eu sunt în gazdă la preotul satului, unde sunt primit de domnișoara preotului, cu multă bunăvoință; îmi prezintă o farfurie cu caise de mărimea unor pere, apoi dulceață și apă rece, îmi spune că este logodită cu un teolog și că era să facă nunta, dar din cauza rebelului a amânat pe la sfârșitul lui... Dejunul și masa le luăm într'o grădină, alături de cuartierul meu. Seara mă culc de vreme, căci voesc a pleca mâne la ora 3 dim., căldura întetindu-se și vreau să cruț forțele soldaților.

3 Iulie. — Astăzi la ora 4 dim., am plecat la Segarcea din Vale, pe un timp frumos, răcoare. De oarece este lipsă de apă în regiunea ce străbatem, am luat cu chirie

câte un butoi de fiecare batalion, și s'au umplut cu apă de băut. Aproape de Segarcea dih deal, în marginea satului, dăm peste un batalion din regt. 35, debarcat puțin mai înainte, la stația Lița, și care așteaptă celelalte batalioane spre a se îndruma către brigada sa. În sat, dau de a III-a divizie sanitară; impresia ce-mi face trupa aceasta, este cât se poate de neplăcută; oamenii înbrăcați pestriț, unii în haine militare, alții cu tunici de postav și cu pantaloni de casă, alții nu au militar decât capela din cap, unii tunși, alții cu părul de bărbier,... nu pot să nu mă opresc lângă grupul de doctori la o ambulanță, și să nu le spun: da urât aspect face trupa asta, față de ai noștri așa de bine echipați! Aveți dreptate, îmi răspunde un medic, însă în schinib, ceea ce nu a avut nici o armată până acuma, avem noi ca material medical și ca personal. Este ceva ce nu s'a atins de nici o armată, avem lux de medicamente, pansamente, etc. Se poate, cred, însă rămân tot la părerea mea: aspectul este detestabil și deocamdată aceasta e mai important ca tot ce spui dta. Să dea Dumnezeu să avem și lux de medicamente. În Segarcea din vale, dăm de urmele reg. 30 Muscel, cu care formăm brigada, fără însă a-l întâlni; ne atingem cu regt. 15 de artilerie, încet-încet, iată divizia se constituie și mă simt foarte satisfăcut că văd împlinându-se principiile strategice: constituirea unităților mari. Seara, cantonăm în Segarcea din Vale.

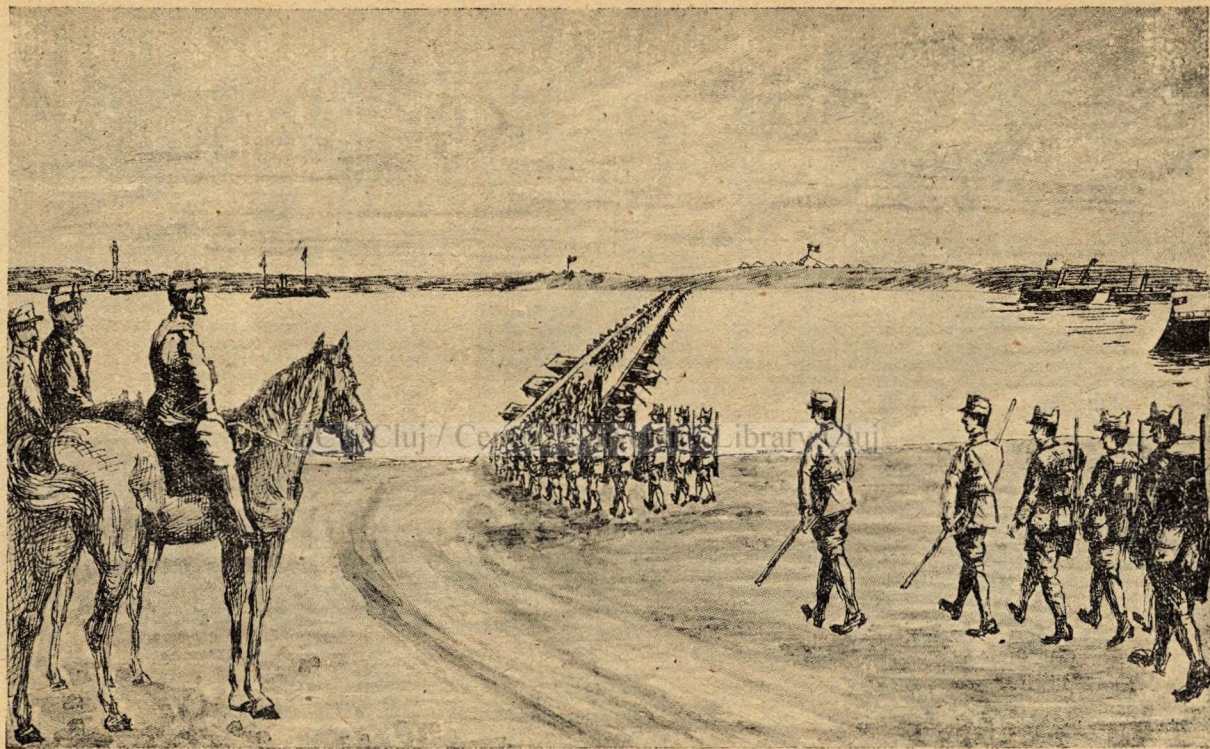
4 Iulie. — Astăzi la ora 5 dim., ne punem în marș spre Siliștioara, ultima etapă a marșului de concentrare. Drumul cam nesigur, nu se poate cunoaște posibilitatea de mers, pe dânsul, regiunea vecină Oltului e cam peste tot acoperită cu bălți și mlăștini; încet-încet, omida noastră se mișcă, ajunge la o pădure; dela satul Ciupercenii,... aproape paralel cu noi și spre acelaș punct, merge și un batalion din reg. 13 Ștefan cel Mare. Ce surpriză, regimentul orașului meu natal, Iași! Pentru a reconstitui coloana, opresc la ieșirea din pădure, pe o poiană frumoasă, aproape de niște grădinării. În acest timp, pe când stam în repaos, se aude la noi ecoul a niște bubuituri de tunuri îndepărtare, peste Dunăre, în direcția Corabiei. Deducția ne era făcută gata: de sigur, trecerea armatei noastre peste Dunăre, este disputată de inamic. A fost cea mai emoționantă scenă la care am asistat,

scenă care stă adânc întipărită în sufletul meu: aud o țecănitură lungă de mecanisme de armă, venind din-spre piața de adunare; pădurea este un clocot de murmure, ecoul lor izbește urechile noastre, înaginația noastră aprinsă ne înfățișează... podul de peste Dunăre, la Corabia, peste care, în marș de difilare, trec falnic trupele noastre cântând, sub protecțiunea artileriei noastre mărețe, ce din 10.000 de baterii, o năvală de proiectile, țintuesc în loc pe cele dușmane, care amuțesc de groază, vedem zburând în bucăți tun după tun, baterii după baterii, cai fugând năpraznic, pe când ai noștri trec neconțenit... întorc fața către pădure, la regimentul meu în o clipă ieșit tot la margine, văd umblându-se la arme, încărcându-se puști... ce poate fi? Acești oameni n'au făcut războiu, nu i-a îndemnat nimeni să-și pregătească armele; până la Islaz sunt kilometri, de unde dar acest instinct de mers la bubuitul tunului? Sunt camarazii, frații noștri, în pericol, ne spune cineva în noi că ne așteaptă în ajutor? Dar de ce întâia mișcare, e umblarea la mecanism, pregătirea armei pentru tragere, ca și cum ar fi ei în poligonul dela casarmă?? Ei încrederea în noi, e nădejdea în sprijinul nostru... o tablou măreț, iluzie de pornit la bubuitul tunului, cum un ce de nimic vă nimicește... dinșpre Balcani, nori mari, negri, se îndrept spre noi, nu e bubuit de tunuri, e tunetul singur stăpân acum pe cer și pe pământ într'acea parte, o dogoreală ne pălește, abea ne punem în marș și o ploaie cumplită ne învăluie într'un întuneric de nu vezi la doi pași înaintea! Chem ofițerii călări și în trap ne ducem să recunoaștem punctul de trecere peste Olt; pe un pod umblător, pe câteva bacuri, 7 bărci, trec Oltul cele din urmă fracțiuni ale batalionului din 13 de Iași, care află că ar fi avut câți-va morți de insolație. Aducem trupa, văd în ochii oamenilor o singură cerință, aceia par'că de a-i lăsa ca să treacă cum vor trece, și în not, numai să treacă! Deși acum eram siguri că la Islaz, Corabia, nu buibuie tunul, de-acum înaintea era hotărâtă fără apel, în ființa noastră, trecerea grabnică și a Dunării; dar dacă lupta s'o fi dând, dincolo, pe celalalt mal, zicem noi, și noi mocnim la Olt de abea? Incepem trecerea la ora 10.30 înainte de prânz, eu sunt în cea dintâi barcă, caii rămân pe urmă; trecerea Oltului, pe companii, câte 35—40 oameni pe bac și pod, câte 12 oameni într'o barcă,

durează până la ora 1.30, căci un bac face 10 min., iar o barcă 15 min. dela un mal la celalalt, Oltul având aci cam 200 m. lățime, 3—4 m. adâncime și 2 in. pe secundă iuteala curentului. De ce nu s'a făcut aci un pod, din timp? Dacă este adevărat că podul, proprietate particulară, a fost în ființă până alaltăieri, de ce nu a fost împiedecat, oprit, proprietarul, ca să-l ridice? Trecerea Oltului pe aci, nu cred că a putut fi întâmplătoare, ea trebuia să fi fost, nici vorbă prevăzută, ea figura de sigur în ipoteza respectivă, deci o negligență a celor în drept. Dacă, iarăși, Oltul trebuia trecut, de ce nu s'a adus aci vase îndeustule, echipaj de poduri, etc.? Că stăruiește așa muli asupra cazului, este din grija ce am, ca cei mici, care alerg, se obosesc, sunt arzători de dorința grabei a fi la timp unde sunt, sau pot fi chemați, să nu aibă o clipă în minte, că întâiul lor pas, dau peste o dovadă de negligență sau incapacitate, a celor ce au a-i conduce la lucruri mai grele decât acest lucru de nimic, ce totuși nu trebuia să scape! După o așteptare destul de mare, în boschetele de pe dreapta Oltului, până ce și trăsurile au fost trecute, ne-am pus în marș către Siliștioara, oprind și stând sub cerul liber în marginea satului, întru cât trebuia ca la ora 3 noaptea, să pornim la podul dela Dunăre, la capul căruia urma să ne aflăm gata de trecut, la ora 4 dimineața.

5 Iulie. — Pe întuneric, am pornit de lângă Siliștioara, către pod. De aci încep decepțiile; după vre-o jumătate de oră de mers, calea este închisă: o învălmășeală de trăsurile de nedeseris, trăsurile cari pe rând să mișce și toate stau pe loc, sunt trăsurile aparținând trupelor trecute alaltăieri și ieri, e reg. 8 de artilerie amestecat cu reg. Muscel 30 și care întârziase sau să rătăcise de trupele lui. Automobilele, oameni, cai furgoane, vite pe picioare, îngrămădite, așteptând, fețe întrebătoare de ce facem, unde și cât stăm etc.... strig, împing mereu înainte primele companii, până ce cu mare osteneală și pe pachete, ajungem la capul podului... abea la 6.20 dim., în loc de 3 ore, încep trecerea, sunt întâiul din regiment care pun piciorul pe pod, conducându-mi de dârlogi, calul meu Brillant.

Podul, pe vase, este îngust, are 1200 m. lungime, apa are vre-o 20 m. adâncime, trupa trece în coloană de marș.

Trecerea Dunării, de către al III-lea Reg. Dâmbovița No. 22.

Trecerea pe pod îmi cauzează o mare emoție, îmi amintesc descrierea trecerii Dunărei, în războiul din anul 1877—78, de către luptătorii noștri din războiul de ne-
atârnare. În vase, stau bravii noștri marinari cari au
întins podul, în dreapta și stânga podului, stau de strajă
vasele flotei noastre; marșul trupei pe pod, cadenta,
scârțitul vaselor când se ating unele de altele, ca și cum
își dau coatele flăcăii la horă, vorbele marinarilor de
pe bacuri, sâsăitul apei liniștite, ce visător mângâie bo-
turile vaselor, ce stau ca niște undițe întinse în lungul
fluviului, clătinatul vaselor ce lin se salt sub picioarele
voinicilor din 22, pasul regulat și sunător al calului, țer-
mul verde și ridicat al malului de care ne apropiem,
fiorul avântului cu care îndreptăm primul pas pe pă-
mânt dușman, ce scârție surd sub picioarele noastre,
este ceva ce se simte numai, dar descrie e cu neputință.

Pe malul bulgăresc, în pichetul vrăjmașilor noștri, din
stânga capătului podului, așezat pe o ridicătură de pă-
mânt, este stăpân, cași la Cerna-Vodă, tot dorobanțul! Ace-
sta-i însă în carne și oase, și mândru și radios, ține do-
robanțul acesta mâna pe cărtușierile sale pline și nerăb-
dătoare, par'că vrea să spună: treceți fără grijă, cama-
razi, aci veghiază cele 160 de cartușe ale puscei mele
îndrăcite... treceți, dar nu mă uitați aci, căci pulberea
dintr'însele nu-i deprinsă cu umezeala.

Abia la ora 7.17, îmi sosește pe malul drept, cel din
urmă batalion; trăsurile rămân să treacă și ele, în or-
dinea în care au trecut și trupele. Pe malul drept, în
țară vrăjmașă și după ce trecem podul, brigada noastră
se constituie. Nici prusienii în 66, în invazia lor în Bo-
hemia, nu au avut atâta succes, deși operațiunea lor a
devenit clasică. La ora 8.50 m. dimineata, brigada adu-
nată pe două linii, face haltă mare. Ofițerii și trupa re-
gimentului nu pot mânca, pentrucă trăsurile, fiind în
trenuri care nu pot trece pe istalant mal, rămân dincolo,
cu toate zbuciumările mele de a le aduce la noi. La ora
1.18 m., brigada se pune în marș; la ora 3.15 m., luăm
repaos, în care timp abia pot să mănânce ofițerii și trupa;
este o căldură colosală, abia începem a mânca, apă la
bidoane nu putem încă să luăm, când brigada se pune
iarăș în marș, de și etapa ce mai rămânea de făcut, era
de vre-o 2 ore cel mult. Pe când prima companie se și
pusese în marș, sosește în mijlocul regimentului, A. S.

R. Principele Ferdinand, în automobil. Mă duc să-i raportez. A. Sa îmi strânge îndelung mâna și îmi spune: acum mergeți la Krușevene? Da Alteță Regală. Cât mai e de aci până acolo? Ne uitarăm împreună la hartă și măsurăm ca vre-o 7 klm. Nu-ți convine să pleci mai târziu pe răcoare? Ba da, însă am primit ordin să plec... A, nu, rămâi cât crezi. Dar Alteță Regală, sunt îmbrigadat și nu pot să rămân. Unde-i brigadierul? Înainte la reg. 30. Rămâi cât crezi, eu am să-l văd și am să-i spun. Apoi Principele a plecat surâzător, găsisse regimentul în formație regulată, iar pe mine, dând mâncare nenorociților conductorii bulgari, dela carele ce luasem cu chirie să ducă ranitele oamenilor mai debili. Am dat acest amănunt așa cum s'a petrecut și în întregime, pentru că brigadierul mi-a reproșat că l-am ridiculizat, neținându-mă de regt. 30 și rupând coloana. „Dar Prințul mi-a ordonat, e generalisimul armatei și mi-a spus că vă va comunica însuși ordinul...” Nu mi-a comunicat, ba mai mult decât atâta, a trecut pe lângă mine, eram în capul brigadei și... nici nu s'a uitat la mine?!? Ce stricam eu, dacă Principele nu iubește pe geniști și dacă, dupăcum însuși brigadierul mi-a istorisit într'o zi, chiar cu el, la prezentare pentru a lua comanda brigadei, nu a fost tocmai afabil. Seara, am intrat în Krușevene, unde am luat cantonament pe timpul nopții. Pe timpul marșului, regimentul a fost în două rânduri tăiat de brigada III-a de artilerie și regimentul de artilerie, al corpului de armată. Întâlnindu-mă, generalul Volvoreanu, comandantul brigadei de artilerie, își cere scuze că a fost nevoit să ne taie, artileria trebuind să întindă conovât, să facă parc, cu un cuvânt trebui să ajungă mai de vreme. Argumentul e bun față de principiul celui... mai mare în grad, însă e și slab și rău, față de regulament. În Krușevene, ni-se înfățișează ochilor un proces: un sergent de artilerie, cu o ureche lovită de cravașă, sângele curgându-i pe bluză; ofițeri, trupă, șefi... Ce este? Acest sergent a vrut să ia cu forța o oaie din sat, doi copii s'au împotrivit, sergentul i-a bătut și a luat oaia.. dreptul celui mai tare, până aci. Un căpitan dela noi, l-a surprins asupra faptului, l-a arestat și l-a adus la judecată. Sergentul a declarat că, ce strică el, dacă îl trimite șefii... l-a trimis un ofițer ca să-i aducă o oaie și el nu a făcut decât să execute ordinul; cu alte cuvinte, un jaf ordonat. Însă eu, și cu

mine toți din regiment, am fost martori oculari, și încă de foarte multe ori, la numeroase asemenea proceduri ale oamenilor acestui regiment de artilerie, porci, găște, fân... ba mi s'a furat mie din regiment, cai, pe cari i-am găsit cu cozi, coame, tunse, ca să nu fie cunoscuți. Procedura aceasta, de altfel, a urmat-o și regimentul vecin nouă, care în cap cu comandantul de regiment și cu așa deprinsul la asemenea acte, maior M., s'a dedat la excese, maltratări de bulgari nevinovați, jafuri care necinstesc pe ostaș în genere, și strică bunului renume a românului în special, chiar admitând că suntem în țară inamică și chiar deducând că, dacă bulgarul ar fi fost în locul nostru, iar teritoriul era românesc, nu s'ar fi ales praf de avutul populației. Din cele ce am aflat pe urma trupeilor care ne-au precedat, procedeul a fost la fel. Cum, dar oare reg. 22 a trebuit să facă o excepție, căci afirm tare, este cu putință să fi făcut și el nemulțumiri inerente stărei de lucruri; însă nu au jefuit, am luat tot ceia ce ne-a trebuit absolut și am plătit așa cum omeneste trebuia plătit. Convingerea nu numai a mea, dar a multora dimprejurul meu este, că la multe corpuri s'au făcut ne-regularități și din ele s'a profitat bănește: la depozite s'au luat vite, fără a se plăti, ca și furaje, făină, cai pentru transporturi, tutun, etc., etc., care nu s'au plătit, unele de loc, altele cu prețuri ridicole, altele... s'au luat cu japca și s'au trecut ca plătite... așa să fie oare sufletul omului de rău, în război? Dacă a fost vre-odată adevărată zicătoarea „nu eu am să îndrept lumea”, apoi că de sigur că se aplică acuma, și trebui să mă recunosc cu desăvârșire și pe deplin, învins.

6 Iulie. — Punerea în marș spre Lucoviț, prin Bregare, la ora 5 dim., divizia III-a constituindu-se, reg. 22 în capul brigadei 6-a, a coloanei diviziei. Marșul anevoios, opriri neregulate și îndelungate, din cauză că brigada dinainte a dat peste coada diviziei 4-a. Am fost nevoiți să oprim la ora 9 dim., și să facem o haltă netrebuitoare de 2 ore, lângă Bregare. La ora 12 oprire din nou, la Stavărtz, pentru o oră. Punerea din nou în marș pe defileul Iskerului, mers anevoie, opriri dese și nejustificate, cad oameni obosiți și sfârșiți fără vreme. Se ajunge la ora 6.15 m., p. m. în Lucoviț, unde regimentul cantonează în partea sudică a satului, dela biserică înainte. Eu am

avut cuartier la cârciumă, un local cu desăvârşire infect, un cârciumar murdar; odaia cu geamurile sparte: pe un pat lung de scânduri, pat comun, de-alungul pereţilor, acoperit numai cu un tol... sub care un strat de praf gros de două degete; pe jos odaia cu pământ pătat cu tot felul de colori şi cu urmă de călcăie adânci... o masă ce abia îşi poate ţine echilibrul pe abia trei din cele patru picioare ce are, curtea plină de soldaţi, zgomot, strigăte, cereri de cumpărături... sunt nevoit să pun o gardă la uşă, căci nu e chip nici de ieşit de pe sală, nici de intrat. În cameră, greu de ales şi hotărît, în ce parte a patului să-mi odihnesc trupul, n'am nimic nici un așternut; așez drapelul de-alungul patului, mânânc foarte sumar, e pe timpul când starea precară a popotei, ne aminteşte că suntem în război... de, resemnare, căci depozitele făgăduite, dela care să se procure „orice necesar popotelor ofiţereşti”, nu se arăt încă pe nicăiri... Cârciumarul, aduce o lampă care abia sta în picioare, mică, afumată; totul par'că aici e fără echilibru. Cârciumarul, ştie câteva cuvinte româneşti, atât cât poate să-mi spună că-l chiamă Simionof, deputat în sobrania bulgară... şi cârciumar adaug eu, îmi pare bine. Ne încercăm în câteva consideraţiuni politice, cârciumarul e mulţumit că oştirăa română îi aduce dever, vinul, pe care în lume numai Hristos l-a putut bea, când s'a urcat pe cruce, cârciumarul deputat Simionof, îl are drept cel mai bun şi ca atare este preţul mai ridicat... 2 fr. 50 b. klgr. Deputatul însă este foarte îngrijat, blestemă pe Dr. Danef, pe Ferdinandă, pe toţi care au încurcat în așa hal Bulgaria. „A, voi românii prieteni, noi iubim la voi...” Ne-ţi fi iubind voi, dar Ghenadev, Radoslavof, Tocef... nu prea ne iubesc. „E, voi să-i spânzuraţi bre, ăștia tâlhari”.

Trăsurile de bagaje, bucătăriile trupei, nu sosesc; prin urmare nici o nădejde de așternut... pun steagul regimentului la capul patului rezemat de grinda tavanului și eu mă culc așa îmbrăcat, mă învelesc cu pelerina, peste noapte frig, somnul nu vine, insecte nenumărate din tolul de pe pat, bucuroase îmi țin de urât, mă scol, mai dau jos din toale, le pun iar, iar le dau jos, nu-s gras și oasele mi-se plâng de maltratarea acestor scânduri cu noduri bulgărești... noroc că se făcu ziua curând, și timpul petrecut în așa de plăcută ocupație, rămâne un suvenir ce în adevăr că nu se poate uita așa de ușor.

A doua zi dimineata, am cautat sa-mi iau ramas bun dela ospitaliera gazda si sa plec prin sat, pana ne vom pune in marș; l-am cautat pe carciumar pe sala, in carciuma, nu-i nicăiri; jos, la pragul usei pivnitei, langa tejghea, zăresc un om culcat, e de sigur vre-o slugă si-mi va servi de transmitător stăpânului său, a dorinței ce am avut de a-mi lua bună ziua.. datoria politetei musafirului... mă aplec.. dormea deputatul obosit de truda carciumăriei, care dacă nu-i va fi adus cine știe ce adaos la considerație, față de mine, i-a adus față de punga lui, care, pentru un popor ca cel bulgar lipsit de prejudecăți sociale, cântărește de data asta, mai mult decât stima mea; la rândul-mi, am respectat și eu somnul său liniștit și l-am lăsat în pace. La ora 8 dim., am plecat din Lucoviș spre Ciurmacovci, prin Glava și Kainare. După câteva opriri în drum, pentru odihna coloanei, am ajuns la Glava, pe marginea cărui sat, am oprit regimentul ca oamenii să se aprovizioneze cu apă. Intre noi și sat, erau și vre-o două baterii oprite tot de nevoia apei; populația satului era în mare parte, turcă; e primul sat bulgar, în care am văzut ieșind înaintea noastră, cu vase de apă de băut; era greu să vină până la noi cu apă, ei îndestulau artileria. Imi vine ideia să pun muzica să cânte... într-o clipă turcii, vase cu apă, câni, urcioare, zburară la noi; din sat, apăreau spre marginea satului, turcoace, copii, scoși din bordee de sunetul muzicei. Îndată se făcură grupe compacte de turci... muzica începe o sărbă, turcii las jos vasele, încep să joace, să chiuie de bucurie; se face o horă mare, întră și ai noștri într'însa și... ce nu s'a putut face în 1877—78, când jucau numai ai noștri, iar turcii cântau din puști și tunuri, acum cânt ai noștri din muzică și joacă turcii. Mă dau la o parte să fac loc cercului care se întinde din ce în ce mai mare, și la câțiva pași în afară, un ture bătrân, privește plângând... ce s'o fi petrecând în sufletul lui, nu pot să știu; l-am privit câțva timp cum își șterge lacrimile, și am plecat de acolo în cealaltă parte, unde jocul trebuia să ia sfârșit, cu toată părerea mea de rău. Lângă el, un băiat. Când după încetarea muzicei, am strigat Sabalahaiorsum, tureilor, ce se desprindeau dintre ai noștri, nu știu ce au răspuns, dar știu că au răspuns din inimă. M'am dus în capul regimentului, muzica a început marșul... și când după câțiva pași mi-am aruncat ochii către bătrânul ce în tot

timpul acesta stătuse nemișcat, l-am văzut luându-și căldarea cu care adusese apă și pe băiat de mână, și ambii cu ochii duși după muzică, mai făcură câți-va pași repede spre noi, ca și cum ceva îi atrăgea înapoi, și nu au luat drumul către sat, decât când muzica a isprăvit marșul.. au fost cei din urmă ochi care ne-au petrecut. Sfârșitul etapei se apropie, trimit înainte un ofițer, ca să i se arate locul de bivouac, al regtului. Pe drum, în multe locuri sârma telegrafică este ruptă, tăiată, atârând în jos, pe alocurea stâlpii sunt tăiați de jos, e opera cavaleriei noastre care a precedat coloanele, operă, prescrisă, e drept, de către regulamentul Serviciului în campanie, dar de care trebuia să se facă uz cu judecată, căci ne distrugem nouă mijlocul de comunicație și trebuiește apoi multă trudă și material, ca să dregem ce am stricat, de altfel ceiaze s'a și făcut de a doua zi, când echipele de telegrafie, au fost puse pe lucru. O haltă de 2 ore ne odihnește pe malul Iskerului, după care reluăm marșul și sosim la Ciumacovci, pe frumoasa vale a Iskerului, unde tăbăruim, pe teren ales în mod cât se poate de chibzuit, căci este un nod de comunicații și pe el se instalează corpul II de armată, întreg. În bivouacul care se așterne sub ochii noștri și de atâtea unități și corpuri, deodată, este o animație foarte mare: alinieri de corturi, mișcări de trupe, de trăsură, șiruri de cai, biciclete, automobile... pe de-asupra taberei zboară un aeroplan, ochii noștri se îndreaptă spre dânsul și un ura formidabil izbucnește din mii de pepturi românești, fără nici o impulsie din partea cuiva, fără nici un îndemn: e primul sol din patrie! Pe la ora 5.30 m. p. m., regimentul e aproape instalat, mai revăd unele unități și apoi, pe la ora 6.30 p. m., nu pot rezista curiozității de a vedea lagărul unui corp de armată, care singur, este de un efectiv cu mult mai mare decât toată armata noastră din războiul independenței: și sunt cinci asemenea corpuri de armată și au mai rămas în țară și alte unități mari și unele au urmat și dincoace și nu intră în compunerea corpurilor de armată și trebui să se știe că de atunci, nu-s decât abia 36 de ani!! M'am urcat pe dealul Markova Moghila; jos o privești încântătcare, Valea Panega, Valea Iskerului, Valea Gabarskabară, sunt prinse într'un inel verde, în mijlocul căruia, ca un furnicar este așezată tabăra Diviziei III-a, în stânga cea a Diviziei IV-a, iar pe prelungirea văilor mai sus,

sunt așezate trupele de cavalerie, artileria, cele năindivizionate... e cea mai frumoasă panoramă ce se poate închipui; cât vezi cu ochii și cu ochianul, numai pachete pachete de corturi în figuri regulate, depărtate deopotrivă unele de altele, despărțite sau încadrate, când de zone verzi de islazuri, când de zone galbene de lanuri nesece-rate... M'am dat jos așa de mulțumit că am avut curiozitatea aceasta; de sigur că nu am să mai pot vedea niciodată lagărul unui corp de armată și de sigur încă, mulți nu l-au văzut pe acesta și la rândul lor nu vor avea ocazie să mai vadă altul. Seara, am luat cu toții masa pe iarbă și am dormit noaptea, în cort, dus.

7 Iulie. — Regimentul continuă cu instalarea și complexarea taberei, cu aprovizionările pentru o ședere mai îndelungată în acest loc. Aflăm că generalul Crăiniceanu, comandantul corpului nostru de armată, ar fi supărat că trupele lui au fost oprite, pe când celelalte înaintează. De acelaș lucru suntem și noi măhniiți, toți discutăm de ce corpul I și IV să între în Sofia, iar noi să stăm la așa depărtare de capitala Bulgariei. Cavaleria noastră este la vre-o 20 kil. de capitala bulgărească și noi am pus aci de mămăligă. Sosește în tabără, convoiul de arme capturat de trupele noastre la Ferdinandovo, localitate unde o brigadă bulgară este desarmată, fără nici o împotrivire; e un șirag de 80 de care cu boi, carele sunt conduse de turci, și escortate de cavalerie. După prânz, vine în tabără comandantul divisiiei, e cât se poate de enervat; îi spun că nu s'a dat pâne dela depositul de subzistență, pentru trupă, și că de aici i s'a pus în vedere ofițerului cu aprovizionarea, că pânea se va primi dela cuptoarele din localitate unde ne găsim și că ducându-se aci, i s'a spus că de mâine va începe funcționarea cuptoarelor, așa că... nu avem pâne pentru oameni. Generalul se supără că... de ce n'am luat măsuri, de ce n'am raportat, adică așteptam pe general în loc să iau măsuri... ca și cum eram acasă la mine. A doua zi a făcut ordin observator comandantului de regiment, că... „nu pune destulă soliditudine pentru trupă...” aud?? Cu asta s'a îndestulat corpul de dl general, nu-i așa? Am curaj să afirm, că nu se va fi găsit nimeni, în deosebi dl comandant al divisiiei, când comanda corp, să fi putut face mai mult decât am făcut eu totdeauna, pentru soldat. De altfel, nici interve-

nirea sa nu-i așa de bogată în rezultate, căci nu mi-se dă decât 1000 pâni, pentru 3500 oameni, așa că mămăligile și pitele (pâne bulgărească din făină de grâu amestecată cu făină de porumb, pânea în forma pascăi), ne servește până la complect. Masa, prost. Nu știu la ce să recurg spre a avea ofițerii, o masă cum se cade. Ajutorul meu, o ia prost dela început. Mă cule tare plictisit de ziua de azi.

8 Iulie. — Incepem instrucția în tabără, școala de pluton — lupte — și aplicații de lupte între companii; pe un teren pe care abia ar încăpea 4 companii, fac aplicații 4 regimente; e o alandala. Mă duc să azist la instrucția batalionului I, însă oricât îl caut, nu dau peste el, ci peste niște cercetași ai lui, răătăciți prin reg Argeș No. 4... noroc că ora a trecut și când reîntro în tabără, corpurile mergeau la masă... Restul zilei, trece fără nici o altă ocupație, decât că trupa și chiar o parte din ofițeri, fac baie în râul Isker; noi, ofițerii dela regiment, umblăm prin sat, pentru a cumpăra străchini bulgărești a căror formă și structură, ni se pare frumoasă. Pe dealuri, se văd grupuri, grupuri, de soldați bulgari, desarmați și desconcentrați de cavaleria noastră, la Vrața. Fiind în sat, pe la ora 4 p. m. sunt martor la o scenă, care face să fie descrisă: o femeie, bulgăroaică, cu un copil de 2—3 ani, de mână, venea din sat spre casa ei, probabil; dela încrucșarea uliților, lângă clădirea nouă și neisprăvită, din un grup de 5 soldați bulgari, unul se deslipește de ceilalți și apucă către ulița pe unde vine și femeia... greu, greu, i se mișcă picioarele, e obosit, tocmai de unde vine dânsul, femeia îl zărește, îl cunoaște, se repede la el, îl ia aproape în brațe, îl acopere de sărutări... este bărbatul ei! în timpul acesta, copilașul ajunge și el pe măsă, se uită, și de sigur, e prea mic să priceapă ce se petrece între tată și mamă, care nu s'au văzut și nu au avut știri unul de altul, de 11 luni! Soldatul la privirea noastră străină drăgoștei lor și amintindu-și că e în uniformă, dă la o parte femeia care înșiră vorbă de vorbă, gest de gest, ia copilul de mână, îl trage în sus ridicându-l brusc în brațe și câte trei să îndreptă către o poartă, unde când ajung, soldatul lasă copilul din brațe jos, razimă mâna stângă de stâlpul porței și privește asupra curței și casei sale: nu văzuse strângându-se nici bucatele anului trecut, nu le semănase el nici pe cele din

anul acesta, care de sigur așteptau de mult întârziata lui sosire, să le strângă; și în tot acest timp, femeia lui la muncă singură, la desnădejde bună tovarășă, a dus-o de azi pe mâne, unsprezece luni; și azi totul e uitat, bucuria revederei a întrecut toate așteptările, iată sosit cel care... de câteori sărmana nu l-o fi crezut mort de mult!... Cu toată strășnicia mea, se dedau unii soldați la devastări și fiind că judec că starea trupei e bună sub raportul hranei, neavând nimeni cuvânt să se plângă, pe deoparte; pe de alta, jaful și prădăciunea sunt acte rușinoase pentru o armată care a disprețuit pe bulgari pentru omorurile, jafurile și prădăciunile la care s'au dedat în războaiele acestea, dau ordin a se aplica pedeapsa cu lovire pentru jafuri și devastări, pentru care ordin că l-am dat, primesc judecata oricărui român, care se mândrește cu armata noastră și cu virtuțile ei.

9 Iulie. — Văd că o brigadă și apoi toată divisia IV, care era lângă noi, ridică corturile și pleacă; ne bucură acest fapt, căci îl socotim ca o continuare a marșului corpului de armată... tot ne e frică de cei dinaintea noastră, că vor lua tot din Sofia și când vom ajunge noi, nu o să mai găsim nimic, și am două făgăduieli: una, un dar bunică și alta că voi serie din Sofia familiei Daia, din Roșiorii de Vede. Nu pricep ca avântul trupei de a merge înainte, să fie tăiat prin opriri nejustificate. Supărarea comandantului corpului II de armată, că unitatea lui trece în linia II-a, îi face cinste și-l ridică tot mai mult în ochii noștri; însă pe noi ne demoralizează, până și soldații discută „de ce stăm?” Ce armată în lume a mai dorit așa de viu să meargă înainte și a fost așa de duros izbită, prin șederea pe loc.

În tabără se aude svonul, că armata bulgară, sau o parte dintr'însa, ar fi reușit să se adune înaintea Sofiei și că ar fi primit cu focuri primele noastre detașamente. N'am văzut nici o îngrijorare, de această știre, pe fața soldaților; un caporal face observație unui soldat, care scăpase și el vorba, că „de ce-om fi stând când ai noștri or fi puțini și se bat cu atâția bulgari”: vorbești prostii mă, cum o să-i bată pe ai noștri, că doar nu-s toți ca tine, băete. Așe e dle căprar, dar când am fi și noi, i-am face praf. O... tu Marine! Uite chiar eu dle căprar. Intervine un alt caporal, care până atunci numai ascultase discuția,

învârtind mereu în mână o sfoară de cort. „Ce tot spuneți voi, nu se bate bulgarul cu noi, n'ați auzit că unde zărește unul de-ai noștri, pune arma jos și fuge? Nu fuge dle, întrerupe căprarul de până acum, se predă prietene, că ci-că li-i frică, că-i potopim. Ba zău dle căprar, nu-mi e de alta, dar mai ușuram cele cartușiere, doară, nu le-oi duce toate înapoi așa cum ni le-a dat, răspunde țănoș Marin”. Luăm dejunul la masa făcută în pământ; în timpul mesei, trec pâlcuri, pâlcuri, soldați bulgari din trupele desarmate de cavaleria noastră; după dâșii să țin mândri soldații noștri, îi măsoară de sus până jos: este interogatorul sufletului de ostaș, ce li-l face cu privirea, par'că-i întreabă: soldați, unde vi-s armele? Și în ochii soldaților bulgari, se citește răspunsul limpede: în mâinile voastre, camarazi! Soldații care știu românește, ne dau explicații asupra luptelor ce au dus. Le dăm pâne, friptură, vin, pe care bulgarii le iau unii cu plăcere, alții însă dacă nu le refuză pe față, dar din atitudine se vede cât colo, că au necaz că au primit ceilalți și văd ei că nu au încotro și cată să primească și ei. O duceți bine cu mâncarea? întreb eu pe unul. Da, aveam destul câteodată, altădată n'aveam nimic. Și ce faceați? Mâncam frunze de pomi. Cum se poate, dar ofițerii voștri, răbdau și ei foame? Hm, ei mâncau bine, aveau totdeauna din belșug și când se sculau dela mâncare, își umpleau buzunarele cu ce mai rămânea. Voi de ce nu reclamați? Cui? Celor mai mari decât ei. Apoi pe aceia noi nici nu-i vedeam, erau departe înapoia noastră și-i vedeam tocmai când ieșiau după prins caii mai buni, de pe la turcii pe care noi îi băteam și ei le lua caii, când erau mai buni ca ai lor.

Indrăzni-va oare vre-odată cineva, să ne mai compare pe noi, ofițerii români, cu ei?

Unui comandant de regiment, îi este iertat să judece acțiunea armatei, în care o unitate de însemnătatea regimentului, ia parte.

Cred că ipoteza în care s'a făcut concentrarea armatei, nu a fost studiată decât până la Dunăre, ba chiar nici aceasta în total; cât despre partea de dincolo de Dunăre, operațiunile par improvizate și a fost un mare noroc că au lipsit luptele, căci se puneă și acum ca întotdeauna în vederea tuturor, rezultatele ce dă, improvizarea. Că nici partea întâia nu s'a studiat cum trebuie, în afară de chestia transportului cu calea ferată, a trupelor,

care am văzut cum s'a făcut, dar o dovedește încă și aceea că, nu a fost prevăzută nici întâmplarea că Oltul nu se putea trece decât pe pod și deci luarea cuvenitelor măsuri, nici regularitatea trecerei Dunării, căci s'a produs acolo două mari neajunsuri, pe care o pregătire, un studiu, le putea înlătura: amestec de unități, după care a urmat despărțirea trupelor de trenuri, deci a adus suferințe oamenilor și cailor, ceea ce nu e permis nici chiar când e război, și chiar atunci este un singur caz, trecerea forțată, sub focuri și sub luptă prin urmare. Cred dar că a fost o greșală de concepție când s'a limitat trecerea la un singur punct, pentru atâtea trupe, lupta fiind stabilită exclusă, și că constituirea unităților mari s'a făcut pe malul drept al Dunării, în loc de a se fi făcut pe malul stâng: n'am a mă duce mai departe decât la brigada noastră, a VI-a, al căreia comandant, nu a dat peste al 2-lea al său regiment, decât peste Dunăre. Se va zice că, lipsind pericolul, lupta, s'a dat preferință urgenței a se pătrunde în interiorul țării adverse. Așa e; însă filosofia spune că, acțiunile omenesti în toate manifestările lor, sunt un învățământ, o școală și pentru acei ce le făptuiesc, și pentru acei care altădată, fatal le vor făptui. Cu atât mai mult dar era prudent și nimerit, să trecem prin fazele războiului în mod normal, ca școală de comandament, ca practică pentru serviciile de tot felul a armatei, întru cât tocmai că lipsea celce ne putea forța a ne abate dela ele, dela reguli, glonțul. Se știa că nu vom avea rezistență din partea bulgarilor? Atunci cu atât mai mare a fost greșala, căci trebuia:

a) Înlocuit pe dată materialul chirurgical devenit nefolositor și nevoia și înlocuit prin material de felul celui de care a fost nevoie și nu s'a aflat dela început la îndemâna trupelor, imediat ce nevoia s'a ivit.

b) Marșurile în interior făcute pe coloane mai numeroase, luate deci cât mai multe drumuri posibile, se asigura și iuteala de marș și bunul traiu al trupelor, ceea ce a constituit unul din relele de care apoi s'a suferit și care a mărit ravagiile holerei.

c) Când nu ai adversar sau acesta e prea departe încă, marșul se lărgeste cât de mult, spre a se putea îmbrățișa un număr mai mare de drumuri, rezultând în acest caz dobândirea iutelei, prin eşalonarea coloanelor, adică jocul coloanelor paralele două câte două, rezervele consti-

tuind coloanele cele mai dinapoi. Nu s'a făcut astfel, și prin urmare a fost o greșeală aceasta, judecând după variatele consecințe care au rezultat, precum se va vedea, greșala e cu atât mai reprobrabilă, cu cât a lipsit adversarul. Ar fi trebuit, prin urmare: adunarea trupelor și constituirea unităților mari — pe divizii — chiar pe malul stâng al Dunării, în 3—4 puncte corespunzând direcțiilor ce urma să ia marșurile strategice, dacă siguranța lipsei adversarului se avea. Dealtfel, gruparea forțelor lui, ne era cunoscută, iar distanța până la noi, ușor de calculat, chiar admitând că Sârbii și Grecii deveneau neactivi, ceiace era exclus.

Trecerea pe malul drept, în 3—4 puncte deodată.

Punerea în marș, fără adunare, pe malul drept, a coloanelor și întâi cu acele prin care se realiza mai curând concepția: ori amenințarea spatelor trupelor bulgare, ce operau contra Serbilor, or se obținea legătura la dreapta cu trupele sârbești, ori se amenința deadreptul capitala; sau se urmăreau două câte două din aceste concepții, în acelaș timp. Ideia de a se despărți operațiunea corpului V de armată, care avea misiunea a ocupa mai curând teritorul strategic al frontierei Dobrogei, în dispută, a fost bună pentru cazul când s'a știut că nu vom avea rezistență; în caz când această siguranță nu era, operațiunea era de prisos și periculoasă, și prin urmare, toate forțele trebuiau îndreptate pe teatrul de luptă, voința noastră aci se putea impune hotărît. Se va zice că eram mult superiori în număr; cu atât mai bine, scopul se realiza și mai repede și mai bine și cu mai puține pierderi. Procedarea însă admisă, de a se înainta pe două coloane, una formată din corpul I armată în dreapta, și alta formată din corpurile II, III și IV, în stânga acestia, a fost bună, însă drumul ce i s'a dat, mai ales coloanei acesteia din urmă, trei corpuri de armată, de efective așa de mari cum nu s'a avut de nici o armată, până astăzi, a fost cel mai rău ales, înfundând coloana în munți, valea Iskerului neposedând drum, tocmai acolo unde coloana urma să ajungă, la Sofia, capitala țării. Chiar dacă se înainta pe trei coloane, aci, tocmai acest drum pe valea Iskerului, nu putea fi dat coloanei celei mai principale și mai ales rezervei strategice. Trebuia prin urmare ținut seama, că după trecerea Dunării, erau de executat două operațiuni distincte una de alta; una în șes, de mică durată, căci

adversarul nu avea să se expună aci la forțe așa de superioare și noi nu eram singuri în luptă cu el. Alta în munți, care începea îndată după trecerea fluviului și unde de sigur adversarul era să opună rezistență, cea mai mare, profitând de greutățile înaintării noastre și de folosul ce oferă operațiunile acestea, când înapoi ai spațiu suficient de manevră, comunicațiuni, și ești în țara ta; și aceasta însă este relativ, căci nu era de admis inacțiune la Serbi și la Greci, care tocmai acționau activ. Ori, noi am admis pentru război în munți, formațiuni bune numai în câmp și în plus, chiar operațiunile de munți, ne lipseam de acțiunea celei mai principale arme, artileria, care în zona afectată corpurilor II, III și IV, nu avea nici unde și nici cum, opera.

Neajunsurile, dacă nu s'a văzut la comandamentul de căpetenie, s'au simțit puternic la trupe, care prin lungimea coloanelor, strămtoarea difileului și lipsa drumurilor, au fost îngrămădite, n'au putut trăi, neputându-se aproviziona. Acestea au surmenat oamenii, ei au fost loviți curând de boale inerente aglomerării, trupe sănătoase au străbătut teren contaminat de molimă, de cele bolnave sau îmbolnăvite înainte, lipsa hranei, a apei, în fine a tot ce ar fi putut, nu să oprească, întinderea flage-lului, dar chiar contaminarea. Chestiunea, dacă serviciul sanitar, a fost sau nu, la înălțimea chemării lui, în această nouă destinațiune, ca și chestiunea funcționării serviciului subzistențelor, față de executarea unei concepții greșite și chiar rău executate, cad pe planul al doilea, și nu comport nici o tragere la răspundere, întru cât se știe că numai concepțiile bune, se pot executa bine și dau rezultate bune, căci sunt lipsite cele mai sigur, de greutăți mari neprevăzute.

Intru cât pot să știu clar și prin mine, declar:

Corpul II armată s'a înfundat în valea Iskerului. Marșul div. a III-a, din cauza mersului corpului de armată, pe acest singur drum, și acela rău, s'a resimțit, a mers foarte greu, neconținut dam peste coada Divisiei IV-a, neconținut ne opream, cum de sigur că o opream și când eram noi în cap. Zonele afectate traiului, erau mici și neîndestulătoare efectivelor mari de trupe; ele erau mici în lărgime și mari în adâncime; însă în regiunea aceasta, localitățile și așa sunt rare, lipsite de comunicațiuni laterale; iar de faptul adâncimei, nu se putea profita, depărtările fiind

mari, mijloacele de transport, cele ce se cunoșteau: caii țărănești, incapabili să facă 40—50 kil., noaptea și tot pe atâția ziua; pe deasupra, frica și prescripțiunile cu localități contaminate de holeră sau ocupate de trupe bolnave, făcea anevoie aprovizionarea în țară vrăjmașă și sărăcită de două războaie, unul după altul. Este prin urmare o lipsă totală de cavalerism, când se aruncă vina pe servicii secundare și dependente de operațiuni, cum serviciul intendenței și sanitar, organizarea lor oricât de bună ar fi, dă rezultate rele, dacă în regularea funcționării lor, concepția nu le asigură posibilitatea de a funcționa; o simplă întrebare, a cărei răspuns va închide orice discuție: un corp de armată înșirat pe 25 klm., adâncime, pe un singur drum, a cărui cuptoare trebuie să stea înapoia lui la încă 2—3 klm., dacă nu mai mult, după depărtarea localității mai însemnate, din urma corpului de armată, cum va asigura cu pâine, trupele cele mai înaintate, care pentru a și-o aduce, trăsurile parcurg 40 până la 50 kilometri, cu cai nu în stare de așa întrebuințări, cu trăsurile nepractice și grele, și la un loc, când cu aceleași mijloace, cu aceleași trăsurile și cai, trebuie să transporti în aceleași 24 de ore, furaje, lemne, apă, bolnavi, etc., dela și la, distanțe foarte mari? Răspunsul dar, nu-i cavaleresc să-l așteptăm dela serviciile de intendență și sanitar, ci dela acei cari au avut, de mult îngropatele concepții de grămădirea forțelor pe un singur drum, când până și în regulamentele tactice, și sergenții sunt învățați că, atunci când nu este probabilitate de luptă, se are în vedere bunul traiu, în organizarea coloanelor de marș; cu alte cuvinte, de ce să adoptăm concepția că pânțele conduce corpul omului? Și apoi, serviciile sanitare, de exemplu, au câmpul lor de acțiune limitat la corpurile de trupă; există vre-o plângere, că acest serviciu a lăsat de dorit? Eu sunt șef de corp, din acei cari știu să îngrijească de trupă, care iubesc pe soldat și care prin urmare nu am cruțat serviciul medical și nici nu m'ași fi mulțumit cu executarea lui or cum. Ei bine, o afirm, că atât cât omeneste s'a putut și în general, medicii nu au lăsat de dorit, că fiind și ajutorul ofițerilor din unități dat efectiv, oamenilor li s'a dat ajutor medical și îngrijire, la timp. Și dacă ar fi să le imput ceva, este frica de holeră, pentru persoana lor — egoism uman, ce nimeni nu poate să-l înlăture dela dânsul, care dacă nu

este exagerat, conservă personalul medical, tocmai spre a-l avea în interesul sănătății și îngrijirii oamenilor, un medic nu ai cu cine îl înlocui, numărul lor este restrâns — și mai le imput teama de răspundere.

Dar dela aceasta și până a li-se arunca lor vina pierderilor suferite, pe urma boalelor și mai ales a holerei, este foarte mult. Acelaș lucru se poate spune și asupra serviciului Intendenței, căci este lămurit lucru, aceea ce s'a făcut cu operațiile, trebuia să aibă răsunet și la Intendență. Cred că și pentru acest serviciu, aș putea da răspunsul simplu și foarte lămurit al unui ofițer de intendență, care zicea: pune căruța să se țină de automobil și ai legătura între etapele trupelor și serviciile de subzistență. Și așa este. S'a spus că Corpul II de armată, va staționa mâine seara la Ciurmacofci, și el a fost trimis 25 kil., dincolo de acest punct. Cred că e nevoie să se organizeze serviciile potrivit, cu aripile ce au căpătat trupele noastre... dar nu să le învinovățim de geaba, căci nu-i nici cinstit și nici adevărat să spui că, ele strică și ca execuție și ca personal.

Astăzi m'am dus să azist la lupta de companie contra companie; vreme pierdută. În tabără este cald peste măsură, curățenia începe să lase de dorit, ca totdeauna când o trupă stă prea mult pe loc.

10 Iulie. — Suntem de cu noapte sculați, căci astăzi e manevră de brigadă, contra brigadă, ambele mixte. Vor manevra, brigada VI a noastră și una din Divisia a IV-a. Tema e dată de Corpul de armată și din temă rezultă pentru brigada VI-a, rezistență pe o poziție călare pe valea Iskerului. Regimentul meu 22, e destinat ca trupă de preparație, regimentul Muscel 30, e trupă de manevră. Comandantul brigadei, îmi spune în trăsuri generale, cum crede că va proceda, îmi dă un obiectiv de marș și plecând să recunoască poziția, îmi spune că ne vom întâlni pe poziție spre a dispune ocuparea ei. Ne mai întâlnindu-l, iau singur dispozițiunile în vederea executării planului ce-mi desvăluise. Manevra s'a terminat târziu, cam nu a reușit, nu a fost decât o manevră mută, care a pus trupele în mișcare și în mâna șefilor lor, atât.

11 Iulie. — Suntem în Petrovene; timp urât, ploaie. Satul e o mlaștină, e jos, nu are scurgeri, gunoaiele vi-

telor infectez peste tot aerul, hrana anevoie și pentru trupă și pentru ofițeri. Sărăcia în jurul nostru e vădită; dar și reaua voință a locuitorilor, e la marginea răbdărei. Stăm mai mult să ne uscăm de ploaie, și să ne facem rost de mâncare, popota e schioapă, satul întins, locuințe proaste, ofițeri dorm prin poduri deschise, în paie. Lumea tace asupra stărei sănătăței locului, pare că în adins nu ne previne de nimic, de sigur le suntem indiferenți, dacă nu ne-or fi urând de-abinele.

12 Iulie. — Gazda unde stau cu Vlădescu, în Petrovene se numește Zacu; el are un frate, care a sosit de vre-o 6—7 zile, din rășhoiu și Zacu îl chiamă la noi, să ni-l prezinte. Frate-so vine, amândoi stau cu căciulele în cap, în odaie, cu noi, pe scaune. Il chiamă Iosif; el istorisește din rășboi, ne arată cum e rănit, i-a intrat glonțul prin pulpa picio-rului drept, și i-a ieșit pe cealaltă parte; fratele lui, ne tălmăcește pe românește stricat, tot ce spune, roșu, aprins la față, mândru, Iosif, cum a atacat colo, cum a ținut pe loc dincolo, cum au ieșit turcii, cum i-a atacat la Kirki-lisse, la Bunar Hisar. Ciatalgea, Ciorlu, cum a scăpat ne-tins din toate luptele și cum a fost rănit tocmai după ce a încetat lupta! Cum ofițerii rămăneau la câte 3—400 m. înapoi, și trimiteau de-acolo ordine înainte la subîmpăr-țiri, care să se îndrepte la dreapta, care la stânga..., cum ofițerii mâncau bine, iar soldați se hrăneau cu frunze din pomi. Erau îmbrăcați cu hainele de acasă, așa că atât Iosif, cât și cei 4—5 bulgari răniți cu care am stat de vorbă, la Halta dela Luccviț, arătau găurele gloanțelor din haine: unul avea rana unui glonț intrat în palma dreaptă și ieșit pe cealaltă parte, altul pe deasupra ini-mei și ieșit prin spate, altul la încheietura mânei și ieșit prin cot; toți arată, toți spun, cum s'a întâmplat și noi ascultăm, dar mai ales vedem... Iosif acesta, e tipul ru-sului, blând, râde când vorbește, vorbă dulce, barbă, păr, mare, oftează când aude de Danef, face semn la gât că-i bun de spânzurat. Iosif mai spune, că acum când a înce-put rășboiul cu sârbii, ofițerii nu le-au spus vre-o 3—4 zile, de ce-i duce la granița sârbească, că se păzeau să le spună că se vor bate cu sârbii; a trebuit să le spună că sârbii au intrat în țară și au atacat pe bulgari și numai așa a putut să-i determine a lupta contra lor. Inșă după ce au început rășboiul cu dâșii, au fost înverșunați; un sol-

dat bulgar de lângă Iosif, într'o clipă în luptă cu baioneta, corp la corp, a trântit trei sârbi la pământ și nu mai după asta, l-a rănit și pe el un sârb. Iosif însă spune, că mai mulți cădeau dela ei, decât dela sârbi; că mai greu au luptat cu dânsii, decât cu turcii. Că ghiulele dela tunurile turcești, făceau movile de morți bulgari, da și ale lor, curăteau unități întregi de turci. Că veneau proiectile, izbiau pământul, ridicau nori de țărină, soldații ca în vârtej se răsuceau și apoi porneau înainte.

13 Iulie. — Azi m'am trezit pe la ora 5 dimineata în discuția a câtorva soldați ce scoteau apă, dela puțul din poartă; „eu n'am mâncat decât carnea, zeama nu...” Aceiași muzică... dar aș dori să n'o mai aud; de aceea am sărit în sus, am cerut geanta și am făcut ordine la 4 căpitani spre a rechiziționa, de azi pe mâine, cele necesare hranei trupei, ca să fie aceasta la adăpost de lipsuri. Am trimis ordinele și sper să nu mai fiu surprins. Dar după ce m'am sculat bine și s'a început treaba, curtea s'a umplut de femei și bărbați, și printre ei primarul, care prin interpret îmi spune, că oamenii abia mai au ce mânca, căci au dat, tot, la ceice au trecut mai nainte, pe aici. Câteva femei, cu ochii par'că duși pe altă lume, numai fața e în partea mea,... îmi pun un vâl pe ochi și nu mai văd... doar glasul primarului răsună fără sfârșit, fiecare om îi spune păsul, fiecare îl convinge pe dânsul de lipsurile și nevoile lor. Căpitanul însărcinat cu rechiziția, își dă părerea sa că, în satul Todoriceni, s'ar găsi, dar în acel sat, sunt alte trupe. Toți au ochii spre mine, ce voi zice eu, e sentință. Ce-i de făcut? „Să dea ce pot!”... Așa au plecat par'că mai ușurați. După un ceas, au venit alții, cu aceiași plângere; ce pot să fac eu? Din toate părțile se ridică plângeri, astea sunt calamitățile războiului și de sigur că de asta e vorba în rugăciunile bisericeii, când se zice: păzește-ne doamne de resbel! Incep să se sfârșească și proviziile popotei ofițerilor; și vremea rea, ploioasă, noroiul colosal, sărăcia caselor, aglomerația, iau din ce în ce o înfățișare mai neplăcută. Este grea din cale afară, sarcina conducerei a 4000 de oameni, căroră trebui să le dai mâncare, cel puțin odată pe zi. O femeie, căreia i s'a luat vaca și viteaua, a cerut plângând, barem să i-se dea pielea... lucru mare; i-am aprobat și i-s'au uscat lacrimile; cu cât s'a mulțumit sârmana!

14 Iulie. — Astăzi Duminică, s'au dus oamenii la biserică în sat, și preotul i-a miruit și a fost slujbă lungă. De dimineață, muzica, face repetiții, în curtea casei unde se află cartiruită; un bătrân bulgar, cu băiatul său, vine în cerdac unde stau, și vorbește plângător cu bulgarul Zaco, gazda mea. Ce e Zacle? întreb; Asta, i-a murit un fecior acu 6 zile, la războiu și roagă să nu mai cânte muzica voastră la casa lui... Am dat ordin muzicei să înceteze, și bătrânul a plecat mulțumit. M'a chemat comandantul brigadei la cuartierul lui; brigadierul meu, e un mic tiran modern, care mă ține din scurt, sub cismă de lac, e drept, mă ține așa cum ar fi un prunc român, la doică ungu-roaică și-mi arată un articol din regulament „că în cantonamente și bivuacuri, semnalele sunt oprite”, asta fiind că cântă muzica, în sat. La aceiași chestiune îi răspunsesem în scris, că am pus muzica să cânte, fiind sărbătoare, ca să mai distrez trupa, căci peste deal se aud și alte muzici cântând... Apoi i-am amintit că în 1877—78 muzicile cântau în avanposturi, și soldații jucau hora și că acum, la drept vorbind, nici nu-i tocmăi războiu. Totuși, mai arătând cu degetul regulamentul peste care sta un toc de ochelari, mi-a exprimat destul de elocvent: asta e ce vreau. După dejun, care a fost mai luxos ceva, ciorbă de pește, gătită de un bulgar, nelipsita și plăcuta ceapă, câți-va raci prinși de băiatul unchișului ce-l cu muzica, lapte cu orez gătit în o cratiță de mâncare, nu îndeajuns spălată,... stam pe patul meu de campanie, privind pe dealul din fața mea; departe, se zărește pata cenușie a drumului, pe sprinceană dealului, agale trece un car cu doi boi, cu coviltir, boii îi duce un soldat bulgar; lângă car, vre-o trei femei; în car, un soldat bulgar rănit se întoarce în satul lui,... convoiul se duce spre satul vecin... toți din casă unde stau, privesc și ei convoiul, și ei așteaptă de două luni, pe bărbatul uneia din fete, dus tocmai spre fruntaria Sârbiei, în războiu, și au deja mai mult decât pe jumătate făcută convingerea, că nu se mai întoarce; un alt soldat din Petrovene, ar fi și dat a înțelege familiei, că nu mai are ce aștepta.... căci un camarad cu care alături stase nedespărțit, l-a văzut căzând la pământ și nu l-a mai văzut ridicându-se. M'am sculat și am urcat repede dealul, poate voi ajunge carul; pe deal, lângă pădurice, dau de cimitirul satului. În cimitir, de-o parte niște femei mânânc prune din pomi; mai încolo,

pe un mormânt cam de curând, pe o tavă o pâne mare (pită), pe ea alte mai mici și pe acestea ard 2 luminări; lângă mormânt, o femeie în vârstă, vorbește încet, spune de sigur o rugăciune; peste două morminte, un bătrân stă pe o cruce și privește la femeie, e de sigur cineva de al ei... printre cruci, unele albe scrise în bulgărește: Tucă (aici), odihnește... anul, luna și ziua; sunt morminte cu pietre răsturnate, pare un cimitir devastat, dar nu e; cruci de lemn putrede căzute, multe oale sparte la capul înormintelor, multă sălbătăcie, se vede că nu este respectul dela noi, pentru ultimul locaș de odihnă, al celor ce ne aparțin. Totuși, soarele arde dogoritor pe pietrele cimitirului, iar pe drum, e deja departe convoiul cu soldatul rănit, abia se mai zăresc boii albind și numai ei, târând spre alt locaș de odihnă, dar de viață... pe un schilod din răsboiu.

A venit azi în sat, generalul Aslan și generalul Volvo-reanu și în timpul cât stam de vorbă cu toții, au trecut niște bulgari ce se vedeau că sunt soldați și i-a întrebat generalul Aslan, ce sunt. Unul din ei, vorbea bine românește, a spus că este soldat în reg. 4 de Plevna și împreună cu ceilalți, a desertat. De ce ați desertat? Pentrucă noi nu vrem să ne batem cu sârbii. Cu turcii ne-am bătut; de 15 ori am intrat în foc contra turcului, dar cu sârbii, care au fost alături de noi, care s'au luptat cu turcii ca și noi, au dormit, au mâncat alături de noi și au dus aceleași nevoi, nu vrem să luptăm. Să lupte ceice ne-au dus, noi nu; da ce, bulgaria trebui să se bată cu toată lumea? Tu unde ai luptat acum? La Zaiciar. Dar după ce s'or potoli lucrurile, au să te apuce de ce ai desertat. Ei așa, eu acum trec prin satul meu, sunt de lângă Plevna, îmi iau familia și mă duc iar în România, unde am trăit bine vre-o 14 ani, cu părinții, în Peatra Neamțu, ocupându-ne cu grădinăria. Numai Danef v'a prăpădit, am auzit că acum el a fugit din țară. Aș, am aflat dela un prieten al meu, care e mai deștept ca mine, că Danef e închis în Sofia, el ne-a prăpădit, el să lupte. Generalul Georgescu, trece cu automobilul spre Orhane, și se oprește puțin lângă noi; el ne mai dă oarecare știri asupra a ce se mai petrece în jurul nostru. Cu privire la ceeace ne spune desertorul, generalul Georgescu ne istorisește și el ce a auzit spunând un alt bulgar: Carol, rege; Petru rege, Italian rege, numai bulgar vrea împărat! Ei acum se bate cu toți, să-l vedem!

Pe șoseaua spre Blosnicovo, stă de odihnește un șirag nesfârșit de căruțe cu povară, pentru trebuințele armatei; unii beau apă, alții adapă caii. Vlădescu, întreabă pe unul: Ale cui sunt proviziile? Ale Divisiei de Roman. Da tu de unde ești? Din jud. Covurluiu. Și ai ajuns pe aici! Ei apoi să fim sănătoși, mergem și mai departe. Las că ne înapoiem peste câteva zile, în țară, îi spune. Când o da Dumnezeu, S'a încheiat pacea. Ei apoi bine s'a făcut, de, bine c'a dat Dumnezeu de s'a făcut pace. Ți pare bine? Cum să nu, doar avem și noi treburi acasă, și dac'am isprăvit pe aici, ce să stăm degeaba. Așa e. Și-a luat caii de dârlogi, pe câte patru, și mai bun cârmuitor al carului său, decât toți guvernânții Bulgariei, cârnește la stânga prin un noroiu până la genunchi, încalecă, cu căruța sa încărcată cu saci, vârf, șanțul șoselei plin de apă și destul de adânc, ca și cum ar merge pe cel mai neted drum, și intră la locul lui, în șiragul nesfârșit de căruțe, și convoiul încet și pe dată întreg, începe să se târască, ca o onidă pe un trunchiu de pom...Azi, am răspuns primarului din Cornești; el îmi scrie următoarele: „Din corespondențe ce mobilizații din această comună, trimit familiilor lor, constatăm că ei se interesează mult de situația celor rămași acasă în urma lor și mai ales de munca câmpului. Foarte logic; dar împrejurările actuale, fiind nevoie ca entuziasmul lor să crească, ne-am permis dle comandant, a le adresa alăturatul sfat, care conține purul adevăr și a vă ruga respectuos să binevoiți a ordona dlor comandanți de companii (dacă îl găsiți folositor), spre a dispoza cetirea lui celor în drept, căci aproape toți cei mobilizați de aici, sunt în regimentul ce aveți onoarea a comanda”. Primar, N. I. Popescu.

Scrisoarea, sfatul lui, sună astfel:

Iubiți copii, ai corneștenilor,

În scrisorile ce trimiteți soțiilor ori părinților voștri, văd că duceți mare grijă, de tot ce e acasă, de mijloacele de trai ale familiilor voastre și de munca, câmpului. Aflați însă dragii mei, că Țara ce v'a chemat să vă faceți datoria, are grijă de cei rămași în urma voastră. De munca câmpului, să n'aveți grijă, căci vi-se face întâi vouă, prin stăruința noastră, de cei rămași la vetrele lor, și întâi hambarele și magaziile voastre se vor umple de roadele câmpului, care sunt așa de frumoase. Soțiilor voastre,

iarăși nu le purtați de grijă, că Duminecă 30 Iunie, le-am împărțit aproape 700 lei, să aibă de cheltuială până veniți voi, bani dăruiți de noi, preot, perceptor, notar, geandarmi, consilieri, locuitori din comună, obște, bancă și cumpătare, ba încă și soțiile noastre au venit în ajutor cu bani de ai lor și alți strânși de ele, din casă în casă. Vedeti dar, cât de frumos se răsplătește familiilor voastre, lipsa voastră. Nicăiri nu mai e jale în satele noastre. Fiecare din soțiile voastre, se mândrește acum că are sot pe câmpul de luptă și mândria lor va fi cum nu se poate mai mare, când vă vor îmbrățișa la întoarcere, sănătoși plini de glorie. Inainte dar cu Dumnezeu, băeți. Uitați tot ce e în urmă, și gândiți-vă numai la scumpa noastră țară, a cărei fericire, atârnă de vitejia voastră. N'aveți teamă de gloanțele dușmane, căci ele sunt așa de slabe, încât credem, că nici unul nu vă va atinge. Noi cei rămași acasă, rugăm ceriul a vă ținea sănătoși; iar vouă, pe lângă vitejia strămoșească vă mai cerem ca atunci când veți ajunge la culmea gloriei, să ne scrieți și nouă, ce veți vedea prin Sofia. Aceste vi le spune din inimă primarul vostru, care regretând că n'a putut fi încorporat alături de voi, vă trimite salutul frătesc, odată cu al întregii populații din comună, care în fiecare moment strigă: Trăiască încă mulți ani, Viteazul nostru Căpitan și Înțeleptul nostru Rege, pentru fericirea țarei! Trăiască armata română, cu conducătorii ei, pentru nemurirea gloriei străbune! Trăiască România mărită, prin înțelepciunea și vitejia armatei sale! Mergeți sănătoși băieți și veniți sănătoși încărcăți de laurii gloriei. 1913 Iulie 5. Primarul comunei, N. I. Popescu.

Scrisoarea aceasta, rândurile acestea trimise de un român, adevărat cu suflet mare, abia le-am putut ceti, de emoție, soldaților din Cornești, în satul Toros, cu cel dintâi prilej al întrunirii întregului regiment. Am spus oamenilor, că sunt fericiți, că au astfel de primar în satul lor și recunosc, că de ar fi ca guvernânții țării noastre, să servească, cu adevărat, interesele ei, acest primar și toți care vor fi ca dânsul, să rămână până la moarte, în capul comunei, unde aceste timpuri i-au apucat și când ca el, au dat dovezi, că sunt părinții comunelor lor. Iam răspuns primarului, simplu dar sincer, că e fericit satul Cornești, că are un adevărat părinte, în primarul lor; că am îndeplinit cererea lui, cetind însu-mi sfatul ce tri-

mite corneștenilor din Dâmbovița, de care sunt mândru, căci se port foarte bine și ascult de șefi. Că în numele lor, arăt primarului și tuturor cari au ajutat familiile lor, recunoșcătoare mulțumiri. Il rog să mai înștiințeze familiile celor aflați aci, că toți sunt sănătoși.

Este înăltător sprijinul pe care tot românul nepurtător de arme, bărbați sau femei, au dat statului român, în împrejurările grele, prin care a trecut; și dacă zicătoarea a fost vre-odată dreaptă, că la nevoie îți cunoști prietenii, apoi este o datorie de cinste pentru guvernanți, să le arate la rândul lor recunoștința cea mai vie și sub toate formele, căci o merită cu prisosință.

15 Iulie. — Astăzi am părăsit Petrovene și am plecat la satul Toros, mergând prin Blösnicovo, de unde mi-am luat și batalionul ce aveam acolo. Trăsurile pe care contam că vin imediat după noi, cele cu bucătării, au luat și ele șoseaua pe la Panega-Malka, la Toros, așa că rămânem și pe astăzi, ofițerii și trupa, iarăși fără mâncare. Starea asta mă disperează. După un repaos de o oră, în care am tot așteptat în zadar bucătăriile, ne punem iar în marș; opresc pe dealul din dreptul satului Döben, un șirag de case; aci, ne apucă o ploaie groasnică, tunete și trăsnete; trăsurile rămân departe; de frica ploiei, plec iarăși, drumurile devin din ce în ce mai rele, trăsurile nu ne mai pot urma, rămân în drum, noi scoborâm mereu și urcăm iar, picior de om nu se vede, nu avem nici o călăuză, iar harta, necomplectă; Dumnezeu ne scoate înainte un țăran bulgar, Nencu, știe puțin românește, căci a trăit câțva timp în România; el ne conduce până ce satul Toros, tolnit în Valea Vidului, se zărește de departe. Scoborât în Valea Vidului, opresc să vină trăsurile; nu sosesc decât trei; celelalte toate, au rămas, prin pădure, în drum. Trimit în sat și câțiva turci cu bivoli, sunt trimiși să-mi scoată trăsurile la liman, de se poate, înainte de a înopta. Priveliștea de pe dealul pe unde am scoborât — pe lângă Pesterna — este fermecătoare: jos, pe sub poalele unui deal stâncos, acoperit cu verdeață, trece nepăsător Vidul, prin mijlocul unei văi largi, aci în dreptul satului. În spre sud, Vidul iese de printre niște dealuri păduroase, dintr'un defileu barat către fund, de niște culmi ce scobor din Balcani. Alături de acestea, stă măreț întins Balcanul; nici un sat nu se zărește; a lui Toros — taur — sunt toate

proprietățile peste care fug departe ochii noștri, ale lui viile, iar pe fundul văii, satul întins, pe care regimentul nostru, frățește îl împarte cu regimentul Muscel 30, pentru cantonament. În mijlocul satului, Ion Brătescu Voinști, mă întimpină cu o sticlă de țuică, eu nemâncat, chinuit de gânduri și îngrijat că noaptea îmi apucă trăsurile regimentului, în drumul stricat al pădurilor.

16 Iulie. — La 5 dimineța, regimentul pornește din sat, după un ordin dat la 4 noaptea, spre Peșterna-Malka; la Peșterna, la ora 8 opresc regimentul, se face apel general și după jumătate de oră, pornim spre cantonament. Pe drum întâlnim pe brigadierul nostru, care cere să treacă regimentul nostru în revistă, îi defilează, adună oamenii și vorbește trupei și ofițerilor, imputându-le că nu au destulă mândrie, n'au atitudine mai potrivită cu locurile pe unde ne găsim. Are o vorbă care prinde bine: gândiți-vă că fiecare din voi, prețuiește cât 160 de bulgari, fiindcă fiecare aveți în cartușieră, 160 de cartușe, deci 160 de vieți de bulgari. Am intrat în cantonament. Bulgarul unde stăm cu toții, un comerciant cu de toate, e foarte curtenitor cu noi, un frate al său a murit în războiu, are nevastă, soacră, copii, pe toți mi-i prezintă. În sat, nu e casă aproape, pe pereții căreia să nu fie bucăți de pânză neagră, cu litere, inițiale, doliu pentru cei morți; la unele case, sunt câte 2 și chiar 3 asemenea semne. Nu am văzut o fereastră care să aibă toate geamurile bune: o grindină de-acum câțva timp, a spart geamurile în o întreagă regiune, pe care am străbătut-o și am văzut-o, cauzând și bucatelor de pe câmp, mari stricăciuni. Par'că și Dumnezeu, a întors fața dela acest popor, mișel, cotropitor de bunul și avutul altuia. Nu știu care vor fi despre noi, părerile acestor locuitori ce întâlnim, la fel, pretutindeni: nouă ne par, ca niște oameni, care au stat în apropierea altora loviți de trăsnet, așa ne par de abătuți, de striviți de soartă. Turcii ne privesc cu multă simpatie, par'că le-am fi frați; ei ne spun, că de vom pleca din satul lor, vor pleca și ei, căci bulgarii sunt răi, răzbunători și nu le iartă atitudinea atât de binevoitoare ce au cătră oștirea românească. Ce proști sunt bulgarii; turcul este un neam, care așa se poartă cu cel mai tare ca el, cu acel de care se teme; după ce vom pleca noi, se vor târî înaintea bulgarului, cum se târăse înaintea austriacului în

Bosnia, cum se târăsc înaintea italianului pe unde acesta a pus piciorul, cum se târăște succesiv la Constantinopol când germanului, când englezului; acesta e turcul de azi și cea mai bună dovadă este, că deși în războiu cu turcii, bulgarii nici nu s'au sinchisit de toată turcimea de care e plină țara; turcii azi, au ajuns în felul țiganilor, ei nu mai simt într'înșii puterea de a mai trăi prin ei, nu mai au însemnătate, nu mai au ideal, este un popor care scapătă după dealul orientului depărtat, lăsând umbră pe urma lui. Astăseară voiu dormi afară în cort; casa e plină de insecte și de șoareci, două litfe cu care în viața mea, nu m'am putut împăca să-i simt lângă mine.

17 Iulie. — Regimentul 30, pleacă de dimineată la satul Turski-Isvor, în bivuac, pentru rărirea trupelor din cauza epidemiei de holeră. Am fost cu comandantul de brigadă, de i-am arătat locul ce am ales pentru bivuacul regimentului meu, și i-a plăcut. La înapoierea mea, am găsit împărțindu-se tutun — foi — la companii; se evacua la spitalul dela Malka, un soldat ars de explozia cazanului de bucătărie, altul cu o fractură a piciorului, din căderea unul cazan de bucătărie, trei soldați cu diarie, un sergent cu diarie și vărsături și locot. V. Andronescu, cu febră (bronșită suspectă). M'am dus să-i văd și să-mi iau ziua bună dela ofițer. Acesta era aprins la față, mâna rece ca ghiata și impresia ce mi-a făcut, este că-i atins la plămâni. În trăsură, sergentul Niculescu, cel cu vărsături, plânge cu hohote. Il mângăiem și trăsura, ca un car funebru improvizat, pornește hodorogind pe șosea. După dejun, ne instalăm în tabără. Batalioanele sunt rărite la 200 m., companiile la intervale mari, totul în fine e despărțit prin aier din belsug, și e bine de trăit. Spre seară, priveliștea este fermecătoare, între Balcani și Valea Vidului, mai este un lanț de dealuri, paralel cu munții, în tre ele plutește un albastru deschis, spre noi azuriu, spre Balcani albastru închis; în această masă albăstrie, vârfurile Balcanilor par niște clopote suspendate în văzduh. Incet-incet, cu lăsarea întunericului, munții par'că se apropie din ce în ce, de noi; albastru se lasă tot mai în jos și când crepusculul limpezește de tot cerul spre apus, mă întorc la stânga, privesc spre cerul țarei noastre curat, senin, cu ochii sufletului meu caut spre ființele scumpe, ochii noștri s'au străbătut, s'au întrebat și... s'au închis

spre a-și vorbi în taină; și cât de multe, și cât de duioase au a-și mărturisi simțiri și dor nemărginit! E masa gata, mâncăm la batalionul II; felul meu de mâncare favorit, pâne cu ceapă; am luat două linguri de zeamă de ciorbă, și atât. Mâncarea nefiartă, friptura doar numai așa trecută pe la foc... Spre seară, au venit cei trei sergenți lăsați de compania a VII-a, în Târgoviște, la regiment, și pe care i-am chemat telegrafic la partea activă. De ce nu i-am lăsat în situația favorabilă în care-i pusese comandantul lor de companie? Pentrucă lăsarea lor la reședință,

Tabăra Batal. I. de la Toros (Bulgaria).

nu m-is'a părut îngrădită de toată echitatea: erau orășeni. Unul din ei, îmi este nepot și căpitanul, mi-a declarat că, lăsându-l „a crezut că mă servește pe mine”. Nu-i așa că e atent față de... șeful său? Or, eu am văzut plecând copilul meu, crud, neformat ca militar și alții să se bucure de un privilegiu, în numele unui precept schilod, că situația mea poate să servească, scut, neîndeplinirii datoriei, de cătră un oștean?

Unul din sergenți, mi-a adus o scrisoare și niște rufe din țară, date de familia mea. Aceiași plângere că nu scriu; dar eu am scris destul de des, însă probabil că se petrece aceiași neglijență cu scrisorile, care se petrece și cu sănătatea trupelor. Biată soție, suflet zbuciumat, scrisorile tale curăță inima mea, de părțile amare din răstimpuri.

18 Iulie. — Am fost - ulat astăzi, în o neobișnuită zarvă; un soldat sosit în timpul nopței, din o localitate infectată de holeră, unde împreună cu alții fusese să aducă pâine — Lucoviț — spre ziuă s'a îmbolnăvit cu toate simptomele de holeră. L-a și evacuat la Lucoviț, aproape gata. Incet, încet corturile de izolare și de supraveghere, se umplu de bolnavi. De-acum mi-am pierdut speranța. E de ajuns să știi că există o boală, ca bolnavii să sporească. Cătră seară, sosește în bivuaac medicul șef al corpului de armată; vorbește cu el și îi foarte decepționat:

Casa Comand. Batal. II. la Toros (Bulgaria).

starea generală sanitară, mizerabilă, holera face ravagii spăimântătoare. Mi-a spus că în trecerea prin satul Petrovene, de unde am venit noi, i-au ieșit înaintea locuitorii, în cap cu preotul și plângând, l-au rugat să le trimită doctori, că mor oamenii pe capete... holera. Această pacoste, a fost adusă în armata noastră, de către trupele bulgărești, făcute prizoniere de noi și căroră li-s'a dat drumul. Pe la ora 3, am avut producție artistică la batalionul II; e distractivă această producție, e cerută de comandantul de brigadă, dar eu nu-i împărtășesc nici nevoia, nici timpul. M'a durut capul, și mi-a fost rău la stomac spre seară, așa că m'am înfricoșat, astea fiind simptomele holerei; m'am culcat de vreme. Noaptea, m'am trezit de 3—4 ori, de gemetele plotonierului Grigorescu, bolnav de

holeră, și de cântecul unei cucuvele! Nu mi-s'a părut niciodată acest cântec mai sinistru, ca acum. Plotonierul aiurează, spune... să ceartă, se jălește... cucuveaua îi răspunde! Santinela dela cortul meu, se ceartă cu schimbul următor, că nu se scoală; îl strig, ce e? la glasul meu, omul sare în sus și... schimbarea se face, contrar regulamentului, în locul caporalului, vocea mea asistă. M'am culcat iarăși; capul nu mă mai doare, abia aștept să se facă ziuă, să continuu facerea puțului și să aflu dela doctor, cum stăm cu boala.

Tabăra Batal. II. de la Toros (Bulgaria).

19 Iulie. — Vremea mohorită, închis, a ploae. Mă scol și am o dispoziție ceva mai bună; eu știu că de mine depinde totul, de mă voiu lăsa eu, cad bolnav deabinele și de mă îmbolnăvesc eu, regimentului îi lipsește stăpânul pe această vreme de restriște, când el e cel mai trebuitor. Când ies din cort, dau peste o mare activitate: curățenie pretutindenea, câțiva bulgari cu primarul în cap, au adus vre-o 40 klgr. lapte. Starea sanitară, bunăsoară. Singur plutonierul Grigorescu și un sergent mai grav, necesit a fi trimiși la spital. Puțul merge bine. Mi se aduce un caporal, prins la furat pere crude; i se aplică — după ordinul ce am dat — câteva lovituri. Iau asupra-mi să justific lui Dumnezeu, măsura aceasta, căci de 6 zile, într'un sfat o ducem cu oamenii, o sumedenie zac prin corturi, viața ne este amenințată și de prisos orice povață

de-acum. Câțiva ticăloși, vor să omoare mulți oameni buni. Un ofițer îmi aduce un buchet de flori. Pe Balcani, nori de ploaie; pe cerul țarei mele, e un petec cu soare: fi-va la Târgoviște? La 10 plec în sat, unde vom dejuna la gazda noastră Tacu. Prin sat, trece generalul Aslan, comandantul divisiiei; mă întreabă cum stăm, îi răspund, binișor ca sănătate, până acum n'am pierdut nici un om. Generalul, cu o mină de îngrijorare, îmi răspunde: sunteți cei mai fericiți, dacă-i așa... De sigur că trebui să fie mari ravagiile holerei, în altă parte, dacă la noi e atâta fericire. Să dea Dumnezeu să fiu cruțat și pe viitor, regimentul meu are un protector bun la Dumnezeu: rugăciunile bieteii neveste, îmi va salva viața soldaților mei și voi în toarce Dâmboviței, regimentul întreg. Azi am dejunat, pentru întâi dată, binișor. După dejun, am intrat în tabără, am vorbit cu parte din soldați, i-am întrebat de scrisori, dacă au primit știri din țară, dacă au răspuns. Aștept pe general să-mi vadă tabăra. În bivuacul batalionului I, muzica face școală; marșurile ce cântă și care în țară mi-se păreau nesuferite, aci par frumoase de tot... acesta voi pune să-l cânte, când ne vom înapoia în Târgoviște, pe toată strada Libertății.

20 Iulie. — Starea sănătății se menține aceeași; un caz nou de oreillon; din cei diarieici în observație, 14 sunt socotiți vindecați și sunt redați companiilor. Lucrarea la puț, merge bine. Astăzi, sf. Ilie, fac serbare pentru toți cu numele Ilie, din regiment. După prânz a plouat; pe la ora 4 ploaia încetează și serbarea Iliilor, începe, exact. Marșul Princesa Maria, imnul regal cântat de muzică și cor; apoi, corul a cântat câteva bucăți, recitări, Herșcu boccingiul, etc., gimnastică suedeză, jiu-jitzu, cor, marș muzica. După care, toți Iliii regimentului, în număr de 79, doi fiind bolnavi suspecti, ieșiră în mijlocul cercului format de tot batalionul I. Li-se împărți vin, tutun și câte un franc de fiecare; după aceea, adresându-mă Iliilor, le-am spus: Băeți, poate că într'un colț al sufletului vostru, aveți o mică părere de rău, că ziua voastră vă găsește departe de dragii voștri, de ceice aveți voi mai scump rămași în țară, părinți, soții, copii, frați... însă să vă mândriți, că reg. 22 vă sărbătorește astăzi, pe această câmpie bulgară; să țineți minte ziua de 20 Iulie 1913, când pe întreaga armată românească, de sigur numai re-

gimentul 22, își sărbătorește copiii săi, de ziua lor. Să ți-neți minte cât veți trăi, ziua de astăzi, s'o mărturisiți și s'o spuneți copiilor voștri și să le doriți și lor să aibă în viața lor așa serbătoare, pe aceiași câmpie, ca voi. Eu comandantul vostru, în numele regimentului și al corpului ofițeresc, vă urez de ziua voastră sănătate și să vă bucurați de rodul ostenelelor voastre, de fructul izbândeii voastre, căci mari vor fi pentru țară, roadele faptei voastre de astăzi. Să vă întoarceți sănătoși și până la adânci bătrânețe să vă amintiți cu drag de noi și de sărbătoarea de astăzi!

Ambulanța regimentului cu personalul ei în tabăra de la Toros (Bulgaria).

După serbare ne-am dus cu toții să vedem cum stă, puț; lucrarea continuă și probabil peste cel mult un metru, vom da de apă. La puț, sosește medicul care a fost la Dermanci; el ne povestește că pacea s'a încheiat și că probabil pe curând ne vom întoarce în patrie. Că i-a dat 200 doze de ser pentru injecții contra holerei... târziu de tot! din care să injecteze 200 inși sănătoși, întâi medicii, apoi personalul inferior sanitar, apoi pe ofițeri și după asta pe soldați. Eu am renunțat, pentru un soldat, la doza ce mi-se cuvenea. Apoi, spre marea mea bucurie, a spus, că din regimentul nostru, nu a murit nici un om, că de asta a dat numai 200 doze de ser, fiindcă ne consideră ca sănătoși și că spre țară vor pleca mai întâi, regimentele

cele mai sănătoase... Ce fericire, că nu am pierdut pe nimenea; iată răsplata cum vine acelor ce pun grijă de sănătatea oamenilor, de oameni. Dumnezeu ne-a ajutat să scăpăm teferi până acum, Dumnezeu să ne scape și de-acum să ne ducă pe toți, până la unul, la T.-Viște!

21 Iulie. — Nu sunt în stare să pot descrie, aspectul de aseară, al taberei. Într'o clipă s'a răspândit vorba, că o să plecăm curând în țară, și tabăra e un mare cor de greeri, e un tremur de bucurie, e o înviorare, nu e cort în care să nu vorbească 3—4 de-odată, încet de sigur, însă corturile sunt case cu ușile deschise și cu peretii de aer, pe unde veselie nu-i ținută în loc, și mărește puterea glasului. Luminile licărind în felinarele de campanie, par luminărele din mâna credincioșilor, care ard în clipa sunetului de clopot, la biserică, Hristos a înviat! așa tainică le este licărirea, ca smerenie pentru lumina cea mare ce se revarsă asupra sufletului tuturor celor strânși aici, bucuria zilei de revedere a patriei iubite, fericite. La sfaturile, la spusele fiecăruia, se adaugă fluerile sfioase a unora, cărora vestea le distrează gândul, ei par că nu simt ca ceilalți, pe când ochiul sufletului lor, de mult privește pe fereștriuca casei, unde dragi și iubiți, clipește în întunericul nopții neadormiți de arșița dorului celor de departe! Se aud și oftări la unii tăcuți, care poate că nu au o vatră peste care ochii sufletului lor să treacă; dar țara noastră e bună, o veți avea de-acum această vatră binemeritată de voi, într'o patrie mai mare, mai recunoscătoare către voi. Santinelele, care trag cu urechea la ceea ce le aduce mai deslușit vântul, dinspre tabăra așa de vorbăreată, santinela dela cortul meu chiar, a uitat că ține pușca de paza comandantului care... tăcut și ascultător, cu privirea asupra Balcanilor negri, stă dus pe gânduri, are și el pe ai lui într'un colț al acelei țări, care-i patria tuturor, care, ca niciodată, îi pare bine că nu-l lasă să doarmă! Dragostea de ai tăi, de neam, de țară, e cea mai mare dragoste ce poate furnica simțirile unui om, ori ce s'ar zice; iar cea mai vorbitoare de dansa, cea care o poate mai sincer, mai curat, mărturisi, este... tăcerea! Eu știu că santinela, nu din adâncul sentimentului de datorie, îi pare mai bine că acum se găsește aici, la ceas, de cât colo, cu greerii dela corturi; de cu vreme, când am venit la cort, l-am întrebat: tu știi ce consemn

ai? Da dle colonel. Care-i? Să nu las pe nimeni să între la d-v. Da pentruce? De, așa ni s'a spus. Ei cum măi băiete, dar dacă vine copiii mei, nevasta mea să mă vadă, tu nu le dai drumu? Ba le dau. .da de unde să vină tocmai pe-aci? Dacă ai tăi, nevasta ta, ar veni să te vadă, eu nu li-ași da voie să te vadă? Păi, da, dar nu'i i-ați da. Cum nu, băiete. Nu i-ați da, dle colonel, că... ei de ce? fiincă, pentrucă nu-i cu cununie, ne înțeleserăm doar așa, acu la plecare în coa, și d'aia mă gândesc i-o mai fi arzând ei de mine acu... or m'o fi crezând mort de mult. Da, tu ca santinelă, ai voie să... vorbești când ești la ceas? Așa e să trăiți!... n'ai voie să vorbești, dar îți dau voie să te gândești până la ziuă, lă... cum ai să faci când ai să ajungi în satul tău; de mine în noaptea asta, grijă să nu ai, mă păzesc ochii mei... Incet, încet, dintr'un cort depărtat, un cântec de fluer își face tot mai auzit, glasul. Ce cântă? pare ceva de munte, am auzit așa melodie în munți, mâne am să caut să aflu cine și ce a cântat. Și tocmai târziu, e târziu de tot, după liniștea din tabără, după apăsarea ce se simte, abia îmi dau bine seama, că încă mai de mult trebui să fi plound, dacă cortul meu s'a irtins ca o sticlă de geam și o răcoare aspră se îndeasă tot mai mult, de un vânt dinspre munți, în lăuntrul cortului meu. Nici un timp nu-i mai îndemnător la somn, decât pe o ploae, în corturi; cu toate acestea, are și acesta leacul: gândeștete de unde o să începi și șirul, a povesti la ai tăi, tot ce-ai petrecut de când i-ai părăsit, și fii sigur că nu vei pune ochii în gene, până la ziuă!

Astăzi e Duminecă; pentru întâiadată și fără să mă gândesc mult, ghicesc ce zi este. Vreme noroasă; în cort a plouat de-abinelea astă noapte, pânza asta de cort, e foarte proastă, apa străbate printr'insa. Am stat în pat, până la 8.30 min. dim., mi se aduce corespondența, în pat, o rezolv, mi se aduc 1000 cărți postale, albe nescrise, le număr și le împart pe companii, și pe ofițeri, scriu și eu vre-o 5—6. Aflu însă, că din cauza holerei, tot, dela noi către țară, se aruncă în Dunăre; până acum, din cauza operațiilor, nu treceau Dunărea, decât să se ardă, Dunărea le mai îngăduie câtva timp să mai trăiască, ori le apropie de țărmul țarei, pe când focul le mistuie numai decât. La 11 sunt gata, ies din... casă, dupăce pentru întâiadată beau un ceai cu lapte. Alt aspect are acum tabăra; se vede veselie, nu lipsește cântul, acum mai ni-

meni nu se sfiște a... fluera, ba se aude tare sunetul sfios al fluerului de aseară, mă duc drept într'acolo, spre gura unui cort. Un soldat stă dealungul pe pământ, capul rezemat într'un cot, cântă din fluer, pe care-l lasă jos dela gură și-l dă după spate... Ai primit scrisoare de-acasă, băete? Da să trăiți. Și o citești acum? Ba nu, că nu știu carte, dar mi-a cetit-o un camarad. Și acum ce făceai cu ea? De, mă uitam la ea... Ori ascultai fluerul? Ascultam da, și mă uitam și la ea, par'că acum înțelegeam ce-mi scriu ai de-acasă. Asculta fluerul, și privea scrisoarea... era și glasul locului și scrisul mânei, cunoscute lui, și-i vorbea și ce nu încăpuse... în scrisoare! Și câți sunt de mulți acei care cred pe țăran, nesimțitor și aspru și neștiutor de taine sufletești, nestăpânit de ele! Il întreb: vești bune de pe-acasă? Îți scrie de bine? Imi scrie al de taica, de- de bine ar fi dacă... cică, așa spuse al de'miciti, 'mi-e băiatul bolnav și nu mai am altul, că am avut trei mai mărunței și acum doi ani, nu știu ce molimă dete prin satul nostru, că mi-a murit și mie câte trei, ăsta a scăpat, l-a luat o soră măritată în alt sat, doar o scăpa. 'ie câteodată așa câte-o pustie de boală, bato s'o bată, de-i curăță pe rudă pe semăntă, de n'ai ce face, dacă vrea Dumnezeu! Tu ești complectas? Da dl ecolonel, am fost prisos și n'am vrut să rămân de ceilalți camarazi. Îți pare rău c'ai venit cu noi? De așa ceva, nu. Auzi, de ce se'mi pară rău. Mă lași să citesc și eu? Da. Imi întinde cartea postală, răsucită și îndoită de dânsul, de atâtea ori sub degete și gânduri. Citesc adresa: Dsale dlui Ilinca Ion, soldat în reg. 22 compania 7 Dâmbovița, bat... dus pentru Patria română. Ura. Unde s'o afla el să i-se dea f. f. f. urgent. Scumpul nostru fiu, află că noi suntem bine și nevastăta e cu noi, de când ai plecat tu, da Niță e cam bolnav și nu duce grijă fiul nostru, căl căutăm noi: tu cum te porți, știm că sunteți la bulgar, ne-aspus un jandar din Runcu, care a venit pe aice, cu veste dela prefectură, spune el. Da tu grijă de acasă, să nu ai, Niță e al nostru și cum te-am făcut pe tine bun țarei, om face și eu el. Bucatele le-a strâns Frusina și i-am mai ajutat și noi și niște oameni din sat. Ne-a adus și 20 de lei, de, noi nu avem nevoie, dar fiind c'a dat la toți care au soldați în rășboiu, luarăm și noi, da i-am dat Frusinei. Altcevașilea n'am ce să te vestesc decât că să vii sănătos. Și azi a venit jandaru să 'ntrebe de-avem nevoie de ceva,

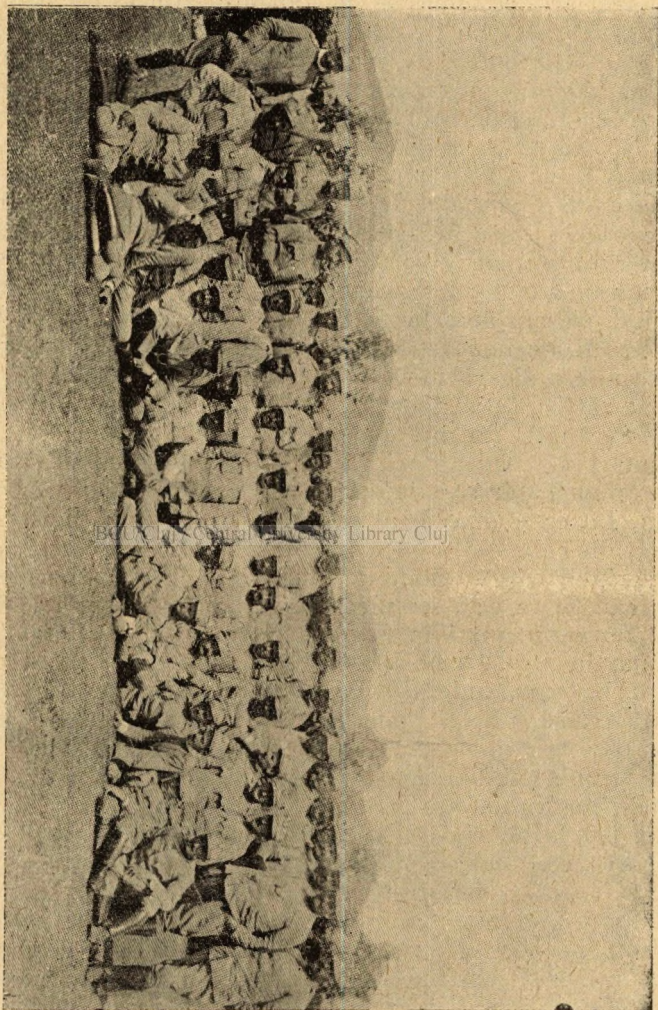
da noi nevoe n'avem și de-ar fi, pân nu-ți izbândi bine de ale țării, noi am mai face, c'a făcut și țara destule la înglotatul ce-i pe capul ei. Al tău tată Ilinca. Ei când răspunzi lui tatăl tău? Acum, când o fi să am cartă poștală, că pă hârtie d'asta de, n'ar primi... și-mi scoase o bucată de mototol de hârtie, din cărtușieră... 'Mi-e de băiat că s'o prăpădi, că 'ncolo. Crezi tu, ai vrea să te duci tu acum acasă Ilinca? Acu nu dle colonel, c'avem treabă aci. Ce treabă Ilinca? A poruncit țara și noi trebuie să ne supunem, suntem acu a ei de tot. Tu vezi țara ta acum Ilinca? Uite-o colo... și-l arată cu mâna, spre cortul din cap, în golul din mijlocul corturilor, departe în față, înfășurat în mușamaua neagră, ca vârful unei săgeți mari aurite, lucind pătrunzător peste tot printre corturi... **drapelul!**...

Dar tu, de unde ești băete? Dela munte, casa noastră-i sub munte dle colonel, o stâncă mare de crezi că-i gata să se răstoarne peste sat. Câți din fluer de mult? Ei, da asta-i cântat, da nu prea știu să cânt; mă jucam când eram copil. Dar atunci fluerul de unde-l ai? Mi-l aruncase mama, făr să știu, când m'am suit în tren, la Petroșăța. Da ce mama ta a venit atâta loc după tine? Da a venit dle colonel. I-ai scris mamei tale pe unde ești acum! A scris dl căprar Stan P. Vasile. Da ce ești tu cu el? Ii din sat. Și tu ești complectas? Da; noi suntem trei frați, toți au venit, unui în 6 artilerie și fratele mai mic e în compania II-a. La noi în regiment? Da. Vrei să fii cu el în aceiași companie? Da la ce. Să vă vedeți unul cu altul, mai des, să vorbiți de părinți... Aș, tot de geaba, că dl Dr. zice că-i în observație, a fost pe la Lucoviț. S'o face bine? Cum nu, de asta să nu ai tu grijă, Doctorul pentru binele nostru ia așa măsuri, de vă pune de-oparte. Păi cum. Ai vorbit cu el? Nu. De ce băete? Ne-a zis dl căpitan, să nu ne ducem pe la corturile lor, căs bolnavi. Peste 3 zile le dă și lor drumul, au stat 5 zile. Acu, trei zile rabd și eu; de n'ar muri. Măi băiete 'i român și tu nu știi că românii nu pierd așa cu una cu două? Așa e. Diseară să câți din fluer, da să câți numai un cântec, care-ți place ție mai mult, auzi? Da....

Seara, când după ploaia ce stropise tabăra, spre Balcani, se zărea un colț de lună, iar în tabăra noastră surie domnea liniștea greierilor mei, din pricina scârțâitului cumpenei dela puțul de pe vale, de lângă drum, abea distingeam cântând ce era mai plăcut soldatului crescut

sub muchea stâncei, colo la munte: „Deșteaptă-te
Române”!

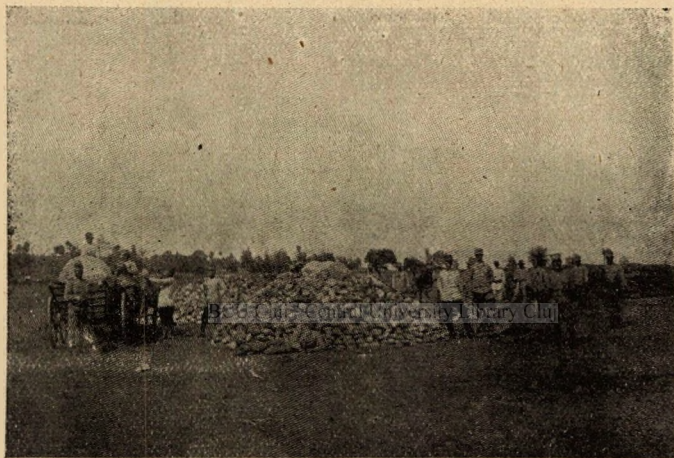
Ofiterii regim. 3 Dămbovița No. 22.

Toată ziua de azi, mi-a fost tristă; am aflat că la Lucoviț, se aruncă la groapă comună, mânjiți în var, feciori, bărbați, frați, eu grămada și pe care în zadar o să-i aștepte multe brațe întinse. Dumnezeu să-i ierte, sunt

morți pentru țară. Ce n'ar fi dat ei, să moară de glonț; serinanii, își vor fi dat ei seama, că este eroism crud cea ce le-am cerut noi, după ce am trecut Dunărea? În acest caz, nu ne putem lăuda că am fost, ceeace trebuia să fim: înșine eroi!

22 Iulie. — Astăzi e Luni. Timpul frumos. La ora 10.40 dim., am plecat cu brigadierul, la reg. Muscel No. 30, Turski-Isvor, să dejunăm, după amiază fiind o conferință a dlui colonel Coandă, asupra Peninsulei balcanice

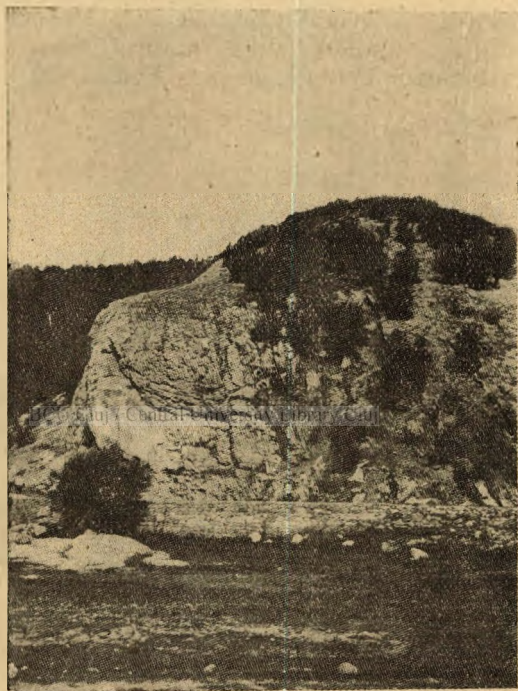

Pâinea noastră cea de toate zilele, la aprovizionare de la Telis (Bulgaria).

și alta, a lui I. Brătescu-Voinești, locot. în rezervă și scriitor. Drumul dela întrarea în defileu, este o splendoare. Șoseaua merge pe marginea defileului, care defileu este latura de-apus, o stâncă de peste 100 metri înălțime. Șoseaua se furișează mereu, cot după cot, îngustă și cu o bordură pe margene, fiind zidită spre vale; după fiecare cotitură, alt peisagiu, altă vedere, altă plăcere pentru ochi, pe când Vidul nepăsător și leneș, după ce a scăpat de sub podul sus de Turski-Isvor, se lățește cât vrea pe fundul văii, pe un strat de pietre mari — lespezi — peste care cu greu pășesc caii noștri.

Luăm un drum la stânga, urcăm o coastă repede, apoi după un platou, luăm altă coastă și dăm peste lagărul

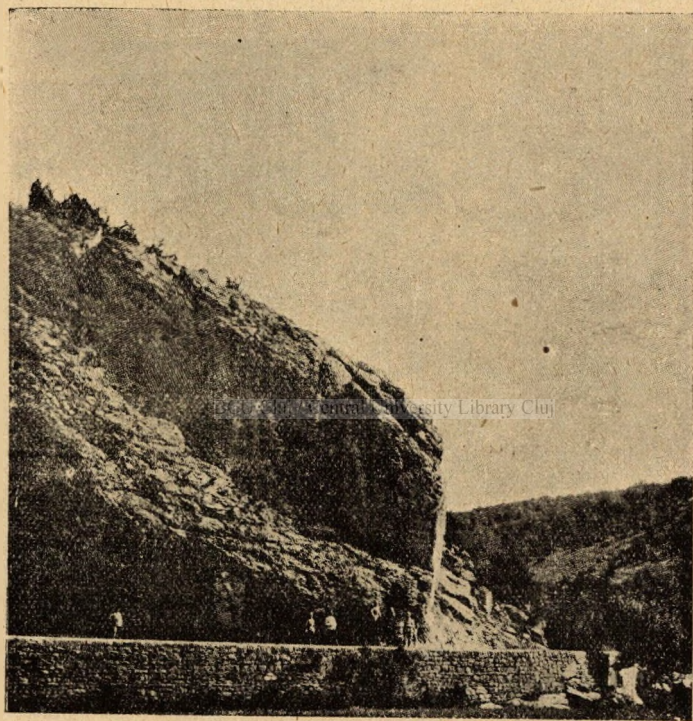
reg. Muscel 30, așezat în cea mai pitorească poziție din câte a putut avea vre-odată, un lagăr. Pe fiecare platou ascuns după pomi și depărtat de văi cu pante dulci, este așezat un bivuac, pe batalioane, șoseaua Turski-Isvor-Toros, tăind lagărul în două și lăsându-se printre platouri spre a nu se vedea decât ici, apărând dincolo, dispărând ca

De la Toros la Tursky-Isvor (Bulgaria) pe malul Vidului.

să apară apoi ca o panglică cenușie către sat, la răsărit, sau albicioasă spre pod către apus, umbrită de pomi pe ambele părți și destul de bine întreținută, ca o stradă de asfalt, în oraș. Am tras drept la umbrarul batalionului Moșoiu, unde masa e întinsă, masă ostășească din bucăți de lemne puse una lângă alta, și cu o inscripție în românește: guleamăta Cazino-Balcanesca-Ceorbăta. Dejun copios cum n'am avut decând am plecat din țară, brânză cu mămăligă, borș de pește de Vid (pește ca porcușorul nostru), friptură de purcel, mușchiu cu salată de patla-

gele vinete și castraveți, vin și cafea. Dejunul, ca totdeauna, opera unui ofițer gastronom, artă în care excela, mai ales când musafiri erau șefi de care depindea și încă șefi cari da mai multă însemnătate mâncărilor, decât oricăror aplicări de principii tactice pe chartă, sau teren, ofițer care era dar binevăzut și când am plecat

De la Toros la Tursky-Isvor (Bulgaria) pe malul Vidului.

de-acolo, brigadierul mi-a atras și el atenția: la inspecții, o masă bună, e ca o defilare, îți ia ochii. Depinde de șefi. Da, depinde de șefi, dar să știi că și masa e un ce, în care nu-i rău ca cineva să se afirme. Da, nici vorbă, însă atât până unde nu lași a se vedea că stomacul primează. Anastasiule, așa este; dar să știi că un stomac mulțămît, vede tot în roz; eu am văzut șefi năpraznici, care țipau și ocărau la front, nimic nu le plăceau, dar când la

masă, mâncau raci, pește proaspăt, budinci... deveneau miei și rezultatul era totdeauna bun; așa se explica de ce colonelul, în tot timpul cât șeful striga și bruftuia, el tăcea, era mut. Știa el că peste puțin, șeful se va domoli.. Vedeți, dar cred că vremurile acestea au trecut... Șefi de aceștia s'au dus... Aici iar te contrazic; șefi de aceștia mai sunt. În orice caz dv. nu vă numărați între aceștia.

Pe stânci la Tursky-Isvor (Bulgaria).

Da, aici ai dreptate, de asta sunt slab ca dta și necontenit țin dietă... hrana intelectuală mi-a fost preferită. O știu și... uite podul! Recunoșc brigadierului meu, a fi fost și este, un intelectual distins, așa că orice încredințare mi-ar face, nu el, dar alții, căci el nu are obicei, nu e de trebuință. Vizităm tabăra, ne ducem la cortul unui ofițer, pictor improvizat, așa cum sunt militarii actori, etc.; el nu are decât un singur tablou, prost reprezentând o șosea cu roș, o pădure cu albastru... n'are nici creioane,

nici hârtie și care prin urmare nu-i nici pictor, nici amator, nici pictor, nici cârpaci. Eu îi arăt destule subiecte și motive, între care, cel mai admirabil ar fi trebuit să și-l aleagă, însuși bivuacul fiecărui batalion, care mai de care mai frumos și mai variat. Trecem peste acest incident, pentrucă eu niciodată nu am avut slăbiciune, de simulanți...

La poalele celui din urmă platou, în direcția văii, spre Malca, stă jos bivuacul reg. 6 artilerie; iar la Turski-Isvor, reg. 6 vânători. Acest din urmă corp, fiind comandat de simulantul locot.-colonel Sturdza Al., feciorul lui D. A. Sturdza, toate cele necesare pentru hrană trupei și deci și a ofițerilor, îi sunt trimise direct cu auto-camioane, dela depozite, la tabără. Iată-ne cu 60 de ani înapoi, când în oștirea noastră erau Junkeri și Cadeți, feciori de domni, cărora li se cuveneau toate privilegiile, pe când restul omenirii, ducea lipsurile de tot și de toate. Nu strică să se știe și amănuntul, tot cu privire la înlesniri și privilegii, că acelaș locot.-colonel Sturdza, e pus la înaintare, de sigur pentru acelaș cuvânt, fără să fi trecut proba de comandament, probe dela care totdeauna s'a substras cu o curățenie de suflet, care se potrivește minunat cu autoritatea influințabilă asupra tuturor în țara românească, a tatălui său!

Am vizitat rezervorul de apă, a reg. Muscel 30, dar care nu se aseamănă cu fântâna reg. Dâmbovița 22, dela Toros. La ora 4, a fost conferința locot.-colonel Coandă, lucruri cunoscute, deducțiuni sucite, concluziuni nepotrivite, așa că am rămas nedumerit asupra chestiunei pusă de dânsul și care ar constitui de-altfel, miezul conferinței sale: cine are drept asupra calității de hegemonie în Peninsula balcanică, dacă bulgarii nu au acest drept, grecii de asemenea, macedoneni nu sunt, sârbi nu; pentru ce numai de cât, noi, care — vorba conferențiarului „avem doar legături cu peninsula balcanică (?), întemeiate pe interese economice, politice și etnografice (?)” Mai întâi și 'ntâiu, noi nu aparținem peninsulei balcanice; și hegemonie, nu poate avea, decât o națiune compactă, așezată în mijlocul altora întâi și apoi să măsoare prin analiză deductivă, condițiunile de superioritate sub raportul cultural, moral, militar, educativ, al rasei, etc., luate cu majoritate. Altfel, ar fi cea ce urmărește Austro-Ungaria, hegemonie în Balcani, dar care nu prinde, cum

nu se poate prinde... pielea, de fer. Intre popoarele de aceeași rasă, din centrul Europei, Prusia a putut impune confederația germanică, așa de solidă și așa de durabilă, căci lucrul a fost natural: în mare, nu-i decât insulă și mare.

Pe timpul conferinței, a venit și generalul Aslan, care ne-a dus la ora 6.30, cu automobilul, la Toros. Conferința lui Ion-Brătescu-Voinești, nu a putut avea loc, pentru un număr de motive, cam câte au fost de pricină, când nu s'a tras clopotele în satul, unde s'a dus mitropolitul să inspecteze o biserică! Așa și cu cel din urmă motiv: Brătescu era dus la Loveea, la 47 kil., de tabără; celelalte motive, de ce s'a dus, cum s'a dus, etc., nu le mai înșir ca preotul bisericii din satul cu pricina. Comandantul brigadei, la părăsirea taberei lui Muscel, a invitat pe colonelul comandant de regiment, la dejun, la reg. 22, pentru mâne, asta cum ar fi și... poftim nene la masă, la cu-mătru!

Drumul la înapoiere, cu automobilul, are frumusețile lui; repeziciunea, ne înfățișează ochilor oboșiți de alergare, pitorești panorame care zbor lăsându-ne senzația privirei la două cinematografe, deodată; cu șoseaua asta în cărca dealului stâncos, suntem sub o continuă impresie că, mașina va izbi de-o stâncă la fiecare cotitură, sau va cădea alătura în prăpastie... această frică, par'că mărește splendoarea tablourilor pe dinaintea cărora noi rulăm, pe când ele stau locului și ne desfid graba. Când am intrat în tabără, era 7.30 seara și între sat și tabără, o ploaie violentă, a străbătut impermeabila pelerină; după masă, când m'am culcat, cerșafurile, pătura, salteauna, erau mai toate ude, ploaia străbătuse și prin impermeabila... foae de cort.

23 Iulie. — Muta manevră de regiment contra regiment, din ordinul și după tema dată aseară de brigadă, plicul a se deschide azi la ora 5 cu începutul acțiunii la ora 6 dim., cu ceaiul trupei nebăut, pe epidemia ce ne bântuie, cu o situație inițială la oră necalculată bine, fără cartușe de manevră; cu un defileu pe care inamicul stă ca un taur fioros așteptând să fie luat de coarne, de un om cu mâinile goale... priește instrucției, întocmai cum ar prii stomacului, o mâncare gătită din praf, sare și sacâz! Rezultatul foarte instructiv și profitabil... cailor dela mitraliere! La

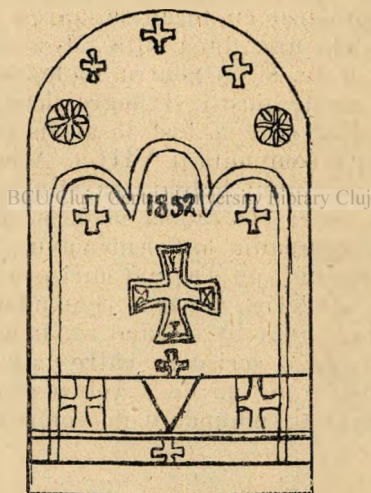
ora 8 dim., acțiunea era gata să înceapă și trupa... intră în tabără. Puțul este aproape gata de pietruit, are 7 izvoare de apă, puternice; aseară fusese lăsat pietruit, dela fund, 2 m.; iar azi dimineată când au intrat oamenii să continue pietruirea, apa depășise cu jum. metru, piatra în sus. Piatra cu inscripția, se execută de locot. T. Pârjolescu. Eu fac schița lucrării de deasupra, consultându-mă cu lemnarii și zidarii; trimit la ciment, var, lemne, olane. Luăm dejunul la bat. II; meniul făcut ieri de mine; am pus ca prăjitură, plăcinte cu poalele 'n brâu, care au reușit foarte bine. După plecarea musafirilor, vizitez iar puțul; pregătesc dusul cuiva la T.-Măgurele, pentru cumpărarea unui aparat fotografic și mă sfătuiesc cu cei 16 capi de familie, turci, care-mi cer să-i stremut dela Toros, la Silistra sau Turtucaia, pe teritoriul alăturat acum la Dobrogea, căci după plecarea noastră de aci, zic ei, bulgarul le-au dat a înțelege curat, că au să-și răsbune pe dânșii, fiindcă au fost așa de binevoitori cu noi; ei sunt încredințați, c'au să fie omorâți până la unul, din cauza noastră. Ajutorul, lt.-col. Vlădescu, din ordinul brigadierului, pleacă în sat, spre a face perchiziții la locuitori, cari, se „zice”, au ascunse arme și cu aceasta „sunt periculoși”, pentru armata română din fața căreia, fug sau se predă.. trupele regulate bulgărești, cu generali cu tot? Eu sunt mai generos și mai puțin fricos deci, decât toată lumea asta. N'am cuvinte să o cred? ba, da: perchiziția precedentă, a adunat câteva puști.. de pândari, fără paturi, cocos, trăgace, de care arma Manlicher, se rușinează că-i sunt crezute adversare de... temut! Că sunt generos! Dar aci în sat, nu's decât femei, copii și bătrâni, din care nenorocirea a stors tot ce a găsit și care — de voie, de nevoie, surâsul amărăciunii celui ce este în disperare, nedă tot ce cerem și tot ce au. Că mai au și lucruri ascunse prin poduri și pivnițe, în sat sau în câmp, la munte, părinții noștri ne istoriseau ca ceva de grozăvie, băjeniile moșilor și strămoșilor noștri, de pe timpul când invadau oștile străine, oștile turcești, care le-au lăsat și ne-au transmis în suflet, ura contra lor, până astăzi; și noi chipurile, doar n'am declarat de loc că intrăm în țara bulgărească, prieteni. A, se va zice, dreptul celui mai tare... Las s'o zică asta, bulgarii în Turcia, grecii în Macedonia, sârbii în Albania și să nu o făptuim noi românii, care nu ne pretindem, dar suntem chiar, popor cult și

de viță nobilă. Că ar fi fost ucis un ofițer român, dus la rechiziții; altul, dus la avantposturi să le inspecteze, iar pe urma trupelor din nainte, s'ar fi găsit 3—4 soldați de-ai noștri, mutilați!... apoi dacă ofițerul, va fi făcut rechiziția a la... reg. nostru de artilerie și cel cu avantposturile va fi fost atacat de-o bandă sau de un bandit și așa mai încolo, nu văd de ce aceste cazuri, ne-ar sili să îmbrăcăm haina sălbătăciei, așa de potrivită nației bulgărești, peste acea ce cu drept cuvânt și în interesul civilizației și a umanității am îmbrăcat-o de bună voie și nesiliți de nimeni. Aud mai pe toți vorbind, că bulgarul e o canalié, că e o hidră a căreia capete, trebuiesc tăiate unul câte unul, ori toate de-odată, dacă se poate; o știu și dreaptă este judecata. Inșă, tocmai pentru că pe labă, pe ghiară, a pus mănusa, noi cinstim semnul: ei nu se bat cu noi! Dacă nu se bat, nu-i batem și mai ales să nu batem pe cei ce găsim în locul lor, la case.

Niei azi n'a venit casierul regimentului, pe care de-o săptămână l-am trimis, pentru trei zile în țară, să aducă medicamente și cele ce ne mai trebuie pe aici, unde ne lipsește de toate. Sunt foarte îngrijorat de întârzierea aceasta, holera bate peste tot la usi. Azi a fos foarte cald.

24 Iulie. — Zidăria puțului e gata; încep azi celelalte lucrări. Căldura, e ora 9 dim., este foarte mare. Ce este sub corturi dela ora 12, până la 5 seara, nu se poate descrie. Curate cuptoare. Mă duc să caut loc pentru adăpost oamenilor, la umbră, ziua. La marginea de apus a taberei se ridică un deal, pe care sunt vii; iar pe platoul de de-asupra, se zărește o pădure de stejari, mari. Mă îndrept acolo; urc coasta și trec prin vii, unele sunt părăsite, altele sunt lucrate, unele săpate de curând și stropite, altele zac în buruiian, dupăcum au putut cei rămași acasă, după plecarea bărbaților la războiu; se adaugă și stricăciuni făcute de soldați: caii pasc sau stau cu sutele la umbră, în viile acestor nenorociți rămași păzitorii averilor celor duși. Soldații au bătătorit tot în căutare de lemne, fructe, fân, etc. O mare jale m'a cuprins, căci am și eu vie și cunosc strădănuielele lucrului ei. Sus dau de pădure; o răcoare binefăcătoare acolo și vedem frumoasă, jos la picioarele dealului, valea Vidului, satul lung al Torosului, iar între sat și deal, luceesc corturile ca niște muchi de topoare, bătute de soare. Dela bucătării, fumul

îneacă acoperișul frunzarilor strecurându-se ca pânze subțiri și înălțându-se, cum se ridică de pe fundul văilor, aburii ploilor nesfârșite, dela munte. Printre corturi, ca un roi de albine bâzâesc sute de oameni, se aud nechezând caii, se mișcă ici-colo câte o trăsură acoperită; câte un cal scăpat, aleargă semet, în lungul conovățului. Între lagăr și mine, o potecă albicioasă șerpuiește tăind dealul și se afundă în pădure. O urmez și eu, dau într'un luminiș c'o margene de pruni, apoi cătră un trunchiu spătos a unui stejar, de multă vreme uscat, dar care stă în picioare, de sigur neavând urmaș care să spună altora, ce a fost și el odată. Lângă acest schilod eopac, care măsoară exact 4 metri de circumferință, se află în picioare o piatră, cu următoarea înfățișare:

Cine știe ce însemnătate o fi având, piatra asta, dar cui să ceri relațiuni. La 10.30 scobor la tabără. La ora 12 sosește generalul Crainiceanu, comandantul corpului II de armată; el pune un cornist de suflă adunarea ofițerilor; îl întimpin și-i raportez. Mă ia din scurt cu îngrămădirea oamenilor la puțul din fața taberei batal. III. Ii dau explicațiile necesare, dar care nu-i plac; mă tot ia cu regulamentul... eu îi răspund că, ne mai abatem câte puțin dela regulament, câteodată. Va să zică, în timp de pace ne abatem, în timp de resbel ne abatem, spune dl gene-

ral. Dacă nu putem altfel, dle general, zic eu. Când un puț servește la 1100 de oameni, trebuie să fie aglomeratie. Da de ce au bidoane oamenii? Să ia apă. Dar beau apă... Nu. Apa de băut o fierbem. Dar beau din bidoane apă din puț, contrar ordinilor... Or mai fi și bând, n'avem cum îi păzi; mi-ar trebui să pun câte un ofițer la fiecare soldat... Să pui. Apoi n'am atâția ofițeri. Și pe tema asta, ne ceorăvăim, până pleacă. După dejun, mă perpelesc în cort. La ora 4.30 mă duc și fac o baie în râul Vid; am mai făcut una, acum vre-o 20 de ani, când am făcut voiaj de stat-major, cu școala de războiu și cu generalul Lahovary. Râul e bolovănos și aluneci la fiecare pas. La ora 7.30 seara, mânânc la batal. II și în timpul mesei, mi se comunică moartea unui soldat, evacuat numai de trei zile, la spitalul din Lucoviț; soldatul Tanase Gh., din comp. 10-a, intoxicat cu tutun bulgăresc (tabacicum), fumând trei lulele una după alta. Mi-a părut foarte rău, că a trebuit să las și eu pentru totdeauna, un român, în bulgaria, în aceste pustii și negre, locuri. După masă, sosește un soldat care a fost lăsat în părăsire, la Blösnicovo, de cătră compania a VIII-a. Acest soldat, bolnav, rămăsese în casa unui bulgar, nu știa nimeni de el, nici com. de companie; el a rămas acolo, ne mai putând urma compania sa și compania habar nu a avut. Și deși am atras atenția batalionului, nu s'a luat nici o măsură; peste om, a dat reg. 4 artilerie, a cărui comandant a ordonat ca omul să fie bine îngrijit și când s'a făcut sănătos, a fost trimis la noi, cu o scrisoare către mine. Este suficient atât, ca să justfic nevoia de a aplica pedeapsa de 10 zile arest, neglijenței comandant de companie.

25 Iulie. — Nu am dormit de loc astă noapte; baia rece din Vid, de ieri, mi-a provocat niște dureri reumatice la picioare. Astăzi de dimineață, la ora 5.30, muzica a cântat deșteptarea în bivuacul batal. I și apoi a mai zis vre-o 2—3 cântece. Aud pe un soldat spunând „a început viața în tabără” și el spune un adevăr. E drept că până acum, am dus viața având aierul că respectăm doliul poporului bulgar și menajam supărarea ce, neizbânda realizării imperialismului bulgar, a cauzat Bulgariei oficiale, care-l visase. La dejun, luat la batal. III, participă și brigadierul; mâncăm bine, bem asemenea, buna dispoziție e ge-

nerală la toți; fiorii completei reușite a ideiei românești, ne coprind par'că din instinct, numai.

La ora 2 începe serbarea, la acest batalion, după programul hotărât de comandantul său. Serbarea începe prin conferința ce țin eu. Iată în rezumat, ce am vorbit: La serbarea dela batalionul I, s'a vorbit despre rostul nostru aci, pe pământul bulgar; la reg. 30 am asistat la o conferință cu subiect la fel; după dorința comandantului brigadei și ca unificare de idei, voi spune în câteva cuvinte, ce căutăm noi aici, împărtășindu-Vă cu modul

Tabăra Batal. III.

acesta, acea ce am auzit și am înțeles eu, la conferințele ce amintii. În Europa, soarta celor trei peninsule, a fost foarte zbuciumată; peninsula Iberică, încăpută pe mâna Arabilor-mauri, îndură atâtea pe urma lor, că încă și azi se mai resimte și popoare ca Spania și Portugalia, duc o viață stinsă, fără nici o influență asupra omenirii, ele par'că nici c'ar exista în Europa. Peninsula Italică, prin fel de fel de prefaceri, abea de curând, ajunge la ceia ce este astăzi. Cea mai rea soartă, o are însă Peninsula balcanică; și precum vedem, abea astăzi pare că începe procesul unei rezolviri a încheșării aci, a unor state naționale, proces însă, care va dura mult, căci multe și mari interese și mai ales, opuse, sunt legate de

dânsul, din partea celor trei state mari, vecine: Italia, Austro-Ungaria și Rusia, câtetrelor interesate în cauză, numai pentru un singur motiv: ca nu cumva una, să se facă stăpână aici, în detrimentul celorlalte. Stăpânirea aceasta, nu vizează numai viața economică, dar chiar și întinderea teritorială și nu se poate preciza, dacă mai curând sau mai târziu, Europa nu va fi chemată să încruciceze fer cu fer, pentru a statornici aici viața regulată, la care atâtea națiuni ciuntite, aspiră și așteaptă, de atâtea vreme. Astăzi încă, Peninsula balcanică, pare unei curți de casă părăsită. Aci a fost stăpânire romană, macedoneană, greacă, turcă; stăpânirea romană, macedoneană, dispar; cea greacă, spre a se menține asupra popoarelor slavo-bulgare, sosite proaspăt în peninsula, viguroase și numeroase, chiamă în ajutor pe turci, din Asia și curând, stăpânirea turcă covârșește năzuința greacă de a fi în fruntea popoarelor balcanice și neîntâlnind nici o rezistență mai de seamă, puterea turcă învinge tot și închină tot. De-acum, nu interese de rasă, călăuzesc mersul treburilor în peninsula, dar cele religioase; creștinătatea suferă, nu grecul, bulgarul, sârbul, macedoneanul, etc. Creștinătatea și de peste Dunăre suferă și nu odată, Islamul, are pretenția asupra hegemoniei în toată această parte a Europei oropsite. În această luptă a creștinătății, sunt atrași și românii; de aceia se văd în trecut și mici oștiri românești, peste Dunăre, foarte adesea conduse de căpitani români, sau „creștini”, câteodată conduse de domnitori, chemați când de sârbi, când de bulgari. În conferința ce am ținut la Târgoviște, vorbind de „trecutul cavaleriei noastre și originile ei”, am descris, în treacăt, episoade de lupte date în comun, în peninsula balcanică, de trupe românești-bulgărești și sârbești, contra turcilor.

Iată dar sorgintea amestecului nostru, în treburile Peninsulei, nu din interes de cotorpire, sau hegemonie, dar pentru religie și dreptatea celui mai slab și acest amestec e vechiu, de pe la anul 300—400 după Christos. Posedând dară aceste drepturi de a supraveghea la dreptate și liniștită viață, pentru toate popoarele din dreapta Dunărei; posedând dreptul de a stăpâni Dobrogea, înainte ca ea să fi fost sub stăpânire bulgară; știind că bulgarii râvnesc a ne-o răpi, numai pe principiul că Dobrogea e o continuare a pământului bulgar și de noi des-

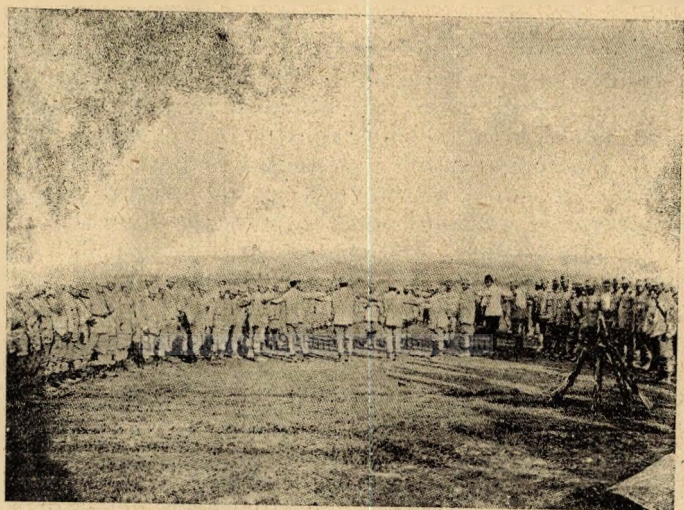
părțită prin așa barieră, cum e Dunărea; știind că orice popor are drept la viață și că viața pentru care toate popoarele au luptat și se văd luptându-se și astăzi, este marea; că această mare, este poftită de Bulgaria, tocmai când o Sârbie, un Muntenegru, să rășboese cu Impărății, ca să iasă la mări, decât să moară de bunăvoie, înăbușite în teritoriul lor; că prefacerile ce și-a luat asupra-și Bulgaria, să aducă în Balcani, tind acum vădit la împlinirea întregului ei vis, călcând peste drepturile celor ce au ajutat-o să și-l realizeze și prin urmare, la timp, ușor îi va fi să nesocotească și dreptul nostru la viață; că este dar o nevoie vitală pentru noi, ca în Balcani să se stabilească un echilibru, menit a păstra peninsulei, caracterul de naționalism distinct și în marginile dreptului de a stăpâni un pământ ce a mai aparținut odată fiecăruia; iată justificarea nevoiei intervenirei, amestecului nostru, **acum**, în treburile Peninsulei balcanice. Și făcând aceasta așa cum o facem, apropiindu-ne și de data asta, de cei mai slabi și pe punctul de a fi din nou năpăstuiți, suntem logici și consecvenți cu noi și cu trecutul nostru și cu dreptul ce avem și pe care l-am mai exercitat și ni s'a recunoscut mai de mult, de aceiași părtași cu noi la treburile din dreapta Dunărei. Pentru un echilibru și dreptatea tuturor, deci și pentru a noastră, România a tras sabia acum, ca proprie politică de viitor, ca proprie politică, de prezent chiar. Dreptul? Dreptul pentru noi, constă în aceia, că: cerem și am venit să tragem între noi și bulgari, o frontieră, tot în coprinsul unei regiuni ce ni se cuvine și care a aparținut și natural aparține Dobrogei și care ne-a fost oferită după rășboiul din 1877—78, rășboi în care și din care, după cum toți au văzut, noi nu am tras nici un profit, căci titlul de liberatori ai popoarelor balcanice și în special a bulgarilor, nu ne-a adus nici măcar banalul unei forme, sau mărturisiri de recunoștință, din partea lor. Regiunea care ni s'a dat, ca rășplată pentru Basarabia, în nici un caz ca preț al sângelui vărsat de noi, pentru cauza bulgară, aparținea Turciei pe care și noi am învins-o și deci înainte de a se socoti că se cuvine Bulgariei, ni se cuvine nouă, ca teritoriu ture, nu bulgar; și nu era provincie bulgară luată de turci, din trupul vre-unui stat bulgar, chiar subjugat. Prin urmare, nici când a stăpânit-o turcii, nici când a stăpânit-o Mircea-cel-Mare, nici după el iarăși turcii,

Dobrogea nu a fost o clipă măcar, bulgărească. A voi să mărești teritorul țării tale, închizându-te în margini sau frontiere despărțitoare, ca mări, fluvii, munți de nepătruns, este o aberație și cu nebuni, oamenii cuminți, nici nu stau de vorbă. Cunoaștem gândul vecinilor noștri bulgari; ei nu voesc să stea la discuții cu noi, asupra dreptului nostru sau nedreptului lor, căci nu admit ca un plan ce și-au făurit, să nu-l îplinească; dacă ei ar fi cinstiți, ar fi mărturisit că nu vor mai năzuî asupra Dobrogei; ei tac și așteaptă prilejul. Acum prilejul sosit, e cel al Macedoniei; mâne va sosi cel al Dobrogei, apoi cel al Constantinopolului, cu care se va încheia hotarele Bulgariei. Iată dar bine definit, rolul nostru astăzi, aci pe ste Dunăre. Dar conferința lt.col. Coandă, are și niște premise, ce nu-mi convin; el cere sporirea armatei, eu cer întărirea ei. Eu am speranța, că toți simt nevoia de pregătire către îndeplinirea idealului național, deci pregătire pentru războiu; fără pregătirea opiniei publice, de pretutindenea, în acest scop, nu se poate. Războiul balcanicilor, pregătit de aliați, a reușit; nepregătit de turci, care ce-i drept, în definitiv nu duceau un războiu de apărare a unor teritorii turcești, de care era legată viața lor ca stat, ca națiune, nu a reușit. Dar, ați avut însăși dovada nevoei unei pregătiri: v'au declarat-o atâția și atâți bulgari, soldați și gradati, ce cu sutele ați întâlnit zilele acestea: nu ni s'a spus unde mergem; și când ni s'a adus la cunoștință că ne luptăm cu sârbi și greci, cu care am fost alături până acum, care au îndurat aceleași suferințe cu noi, nu am vrut să ne batem. De ce să ne batem cu ei? Să se bată dnealor care ne-au adus aci. Cu voi de ce să ne batem? Voi ne-ați ajutat și ne-ați fost prieteni totdeauna; de ce să ne batem cu voi? Vrea Danneff? Să se bată el. Iată filozofia izbândeii în războiu: Adevărul nevoiei războiului și pregătirea lui, trebui să câștige inimile și mințile, în acelaș fel. Intr'u cât ne privește pe noi, două elemente puternice s'au dovedit că sunt în stare și că trebuie să lucreze la aceasta; începutul este făcut. Să vă citesc din jurnalul meu, câteva rânduri de pe o pagină scrisă mai de mult și veți avea dovada de ce poate face pregătirea, învățătorul, școala. În drum spre Dunăre, la 2 Iulie, am întâlnit pe vârful dealului, de-asupra fântânei, în drumul Crângenilor, un grup de copii, muncind la seceriș de ovăs. Am intrat cu ei în

vorbă și am auzit dela dânsii înțeleapta pregătire a școalei, pentru visul ce noi întrezărim. Dar de unde sunteți? întreb. Din Dorobanți. E departe de aici Crângenii? E nițel. Știți unde mergem noi? Da, la bulgari. Ce să facem acolo? Să-i bateți. D-le zice cel mijlociu; un bătrân din satul nostru, a visat că o să se facă la noi, o singură împărăție, auzi dta? Și bătrânul spune că o să fie un împărat aci! Să dea Dumnezeu, răspund eu. Ce dle, spune cel mic, a mai fost împărăție la noi, cu Traian, care a bătut pe Daci și a făcut pod pe Dunăre!... Iată dlor pregătirea pentru împărăția noastră viitoare! Eu ca profesor la școala de cavalerie, de când sunt la școală și în deosebi de când a izbucnit războiul balcanic, am întreținut în elevii mei — ofițeri — un entuziasm fervent, pentru intrarea noastră în războiu, pentru Dobrogea, că ajunsesem să mă tem însu-mi de curentul ce pornisem; în ultimile zile de curs, ofițerii-elevi mi-au strigat: noi vrem să mergem la războiu! Iată ce poate profesorul, învățătorul și iată roadele ce el poate face să se dea. Cât despre ofițer, mobilizarea ne-a dovedit cât a muncit el; cum au răspuns oamenii la chemare, entuziasmul cu care acești pașnici țărani, au venit la cazarmă, lăsând câmpul, porumbul nesăpat și pe ai lui la vetre, sau la poarta căzărmei, pe drum sau în gări, este opera ofițerului român. Cu aceste două elemente lucrând, ofițerul și învățătorul, eu pot vorbi cu entuziasm de realizarea idealului național și sunt sigur de reușită, dacă toți factorii vor ști să ne dea mijloace a lupta, la înălțimea vremii care a întârziat și a celor cu care va fi să luptăm și care până acum, ne-au întrecut în pregătire și mijloace de luptă. Nădăjduesc că în acest senz se va pregăti și nevoia războiului viitor, și însuși războiul; și aş dori din suflet ca el să vină cât mai curând, și de aceea reclam muncă încordată și mijloace de toate felurile.

După conferință, a urmat serbarea: cor, recitări, cântece, gimnastica suedeză, jocuri naționale. Din cauza colosalei călduri, am avut o mare durere de cap. La ora 5, baie la Vid. Seara, masa în cort, ciorbă de pește de Vid, prins de căpit. Georgescu și gătit de ordonanța căpitanului Poenăreanu. La retragere, în jurul muziceii, se încinge o mare horă. Noaptea plouă puțin; spre Balcani tunete și fulgere.

26 Iulie. — Mă scol la 4.30 dim., așa că la sunarea deșteptărei de muzică, sunt în picioare. Fac cafeaua mea, trimit dulceată și apoi cafea, lui George Vlădescu, apoi plec la fântână, unde a început zidăria de-asupra pământului. Hotărâsc sfintirea fântânei, pentru Duminecă 28 Iulie ora 10 a. m., și fac invitațiile cuvenite, luând măsuri și pentru dejunul oficial din acea zi. Fixez cu sublocot. rez. Ioănițiu, fotografiarea următoarelor: Tabăra în total, dela Toros; Căsuța (cortul) comandantului, Sta-

Hora românească în tab. Batal. II în satul Toros (Bulgaria).

tul-Major, bucătăriile, parc, trăsură, conovăț; popota batal. I; In bivuacul batal. II; Serbare de lagăr, la batal. III; Fântâna „Dâmbovița”, la Toros; Corpul ofiteresc; In repaos. Băile regimentare la Vid. Sfintirea fântânei „Dâmbovița”; Drumul dela Toros la Turski-Isvor; In bivuac ambulanta; In bivuac gimnastica suedeză; In bivuac; Balcanii; Spre noua patrie (convoiul de emigranți în teritoriul anexat Dobrogei); Trecerea Dunărei; Imbarcarea la Samovit. Căldura e și mai mare azi, ca ieri. In scrisorile sosite astăzi, văd multe cu adresa „pe câmpul de onoare”, și ce mult aș fi dat să am și eu o scrisoare cu așa adresă. In timpul când stăm la dejun, sosește în o trăsură Dr. Beștelei, șeful spitalului de holerici, din Lu-

coviț. Dela el aflu, că soldatul care a fost ieri evacuat, la acel spital, a murit acolo aproape imediat, fiind holeric; prin urmare, nici regimentul meu, n'a fost scutit, de darea unei vieți, pe altarul.., neglijenței autorităților medicale superioare. Nu pot îndrepta o acuzare, fără s'o justifie și o voiu face; de când s'a început războiul în Peninsula balcanică, s'a știut că bântuie holera, printre trupele beligerante; ba măsuri se luase, ca să nu se aducă boala în țară, reducându-se intrările pe frontiera de sud, la câteva. Cum dar intrăm în Bulgaria și nu luăm și medicamentele necesare? De ce nu s'a vaccinat trupa? Nu-i oare aceasta o gravă neglijență, din partea autorităților superioare? Pe la ora 2.30, a plouat puțin, răcorind aierul. Baie în Vid nu se mai face de-acum, căci riul e declarat contaminat de holeră. Se vorbește că s'ar fi încheiat pacea și că au și început mișcările de trupe în corpul 4 de armată, cel mai aproape, pentru repatriare! Acum văd și eu că 'mi-e dor de casă! Aflu că în Toros, s'ar fi declarat 2 cazuri de holeră, mama și un copil. Mama a scăpat, copilul a murit în 10 ore. Eu nu cred că e holeră, ci halucinație. Doctorul, îmi raportează, alarmat, acest lucru; eu iau măsuri drastice, opresc intrarea în sat, pentru toți; scot din sat posturile, deci întrerup orice contact cu populația din Toros.

Seara ploaie; noaptea plouă puțin; nădăjduim ceva răcoare, pe urma ei.

27 Iulie. — Sculare la 4 dim.; puțul merge greu, îl cred întârziat, totuși mâne este inaugurarea lui și de s'ar lucra toată noaptea, tot va trebui să fie gata, căci pentru ora 11 este hotărât sfînțirea lui. Fac programul serbărei de mâne, al mesei; iau măsuri ca să ne prezintăm bine, doar este serbarea corpului și suntem 4000 de oameni, cum de nu ne-am prezenta 200 bine?

Brigadierul vine să se instaleze și el în tabără; îi fac cortul în stînga taberei, așa, a cerut. Dejunul îl iau la batal. II, după care mă cule și dorm foarte mult; căldura e înăbușitoare; cortul meu e sală de concert de vespi, pe care ori cât le alung, nu scap de ele. Eri una a întepat pe medicul maior Rizescu, venit la mine să primească ordine. De unde atâtea vespi, la mine?... lupta pentru existență. De ce? În cort mai sunt și foarte multe furnici; ele au pătruns prin lăzile cu bagaje, în care au dat

peste un tezaur de cele trebuitoare, trimise din țară, de măicușoara mea: zahar, șocolată, dulceată... Ca să scap zahărul, l-am atârnat în cort; știu când o singură vespe, rătăcită prin cort, a dat de zahăr și peste un ceas după ce am alungat-o, a venit cu alte 10. Medicul divisiei a sosit la noi și ne-a adus 3342 doze de ser antiholeric, pentru inoculat tot regimentul; de mâne, medicii se vor pune pe treabă, iar vre-o 7—8 zile, regimentul va fi în complectă neacțiune. La reg. Muscel 30, caracterul boalei a devenit foarte grav. Vlădescu a întâlnit o căruță dela acest regiment, transportând 4 holericici... în căruță nu era un paiu de fân, de și de toate ne putem plânge, de fân însă nu. De sigur, la reg. 30 acești 4 nenorociți, sunt considerați ca pierduți; nu m'ar fi surprins s'aud că i-a aruncat în groapa de var și i-a acoperit cu acest pământ ospitalier și..., gras de sânge românesc... Stau rău cu sufletul, cei dela Muscel 30! Și când mă gândesc, la ce suferințe morale, e supusă acea fire aleasă, generoasă care se cheamă Ionel Brătescu, aflat în studii psihologice în regimentul Muscel 30, cu măsuri așa de generoase! Și ce deosebire între regimentele acestei brigade! Nu-mi pot aduce nici o laudă, dacă la noi domnesc alte sentimente, dacă la noi omul rămâne om, cu sau fără grad; îmi recunosc meritul, a fi putut ține desvoltat în ofițer, sentimentul iubirii și grijei de soldat. Mâne este serbarea sfințirii puțului, care încă nu-i gata, dar se lucrează cu mare activitate. Imi vine la ureche vorba, că îndată ce vom pleca, bulgarii au să-l dărîme și astupe. De sigur, nu are să fie aceasta, cea mai urită faptă, din câte au săvârșit bulgarii, de când însă au reclamat și reclamă dreptul a fi numit poporul cel mai civilizată și plin de virtuți... din partea locului. Și câți bani cheltuesc ei, cu reclama asta, în țările mari din apus, în care, din nenorocire, a cam prins credința asta! Bulgarul civilizată! Eu sunt sigur că pe cel mai cult bulgar de l-ai întreba, ce-i aceia civilizație, habar nu are! Așa dar mă aștept la asta, deși cât vezi cu ochii, nu-i decât o singură așa zisă fântână, unde adapă vitele, unde e obor de vite și în care fântână, rămasă dela turci, se scurge iar la loc, toate băltoacele prin care dai, până te urci cu picioarele pe... bordura gurei fântânei! Și am văzut luând apă de aici, pentru băut și mărginașii satului Toros; ba, au luat, de nevoie și ai noștri. Așa că, ori unde și oricând, fântâna a fost o binefa-

cere pentru omenire, și toate popoarele au credința, că la facerea fântânei, Dumnezeu ajută pe toți care pun osteneală sau umărul, s'o facă. Primarul din Toros, când i-am arătat planul, mi-a spus: dacă voi faceți așa puțul, eu dau la soldații voștri, 10 vedre de țuică. Bravo, am răspuns, așa o facem. Asta pomană — zice el; fântâna de colo, e făcută din timpul turcilor, și vezi, bulgarii nu au făcut alta, și în sat, ai noștri, n'au făcut nici un puț încă. Așa dar, strice-o ei, după ce vom pleca, eu am conștiința că le dăruiesc ceva, ce le trebuia. De nu vor voi să bea apă românește, n'au decât să bea apă bulgărește, sporită de vitele ce aduc la adăpat!?

E ora 8.20 seara, când mergem la masă, la batal. II, brigadierul trimite vorbă că nu vine la masă, că să i se trimită o ciorbă, la cort. Noi ne așezăm la masă și ne vedem de treabă. După masă, brigadierul cheamă pe medicul regimentului și-i dă ordin să plece mâne de dimineată la Turski-Izvor și să ia măsuri supraveghind inocularea cu ser antiholeric, a oamenilor din reg. Muscel 30. În ce calitate? „Ca medic șef al brigadei” (!)? De când și după ce regulament, brigada... are medic-șef? Va să zică, tocmai pentru că este grijă apropiată medicală, la mine, de asta nu am holeră între oameni și mi se ia medicul regimentului, ca să se ivească epidemia și la mine. Medicul este al regimentului meu, eu îi dau lui ordine, eu răspund de sănătatea oamenilor mei și totuși brigada dispune cum voește ea. Dr. Rizescu a încercat să justifice nevoia ca mai întâi să supravegheze inocularea oamenilor propriului său regiment; însă brigadierul îl taxează... egoist și îi dă ordin ca, mâne la ora 9 dim., să se afle la regimentul Muscel 30. Medicul îmi raportează toate acestea; eu îi pun în vedere, ca să procedeze mâne de dimineată, la inocularea oamenilor noștri. Nu mai încapе îndoială că, am să am conflict cu brigadierul, din pricina asta, un ordin al comandantului corpului de armată, spune că va nota în memoriu pe comandanții de regimente, după numărul de bolnavi de holeră, ce vor avea în corp. Apoi, mi-am luat angajament verbal, față de acelaș comandant, când a vizitat tabăra, că răspund dacă în regimentul meu se va produce vre-un caz de holeră. Când medicul șef a Diviziei, a adus azi serul, a specificat că, inocularea să înceapă imediat, mâne. Medicul șef a spitalului din Lucoviț, îmi recomandă azi, scris, să iau măsuri sanitare

energice, în înțelegere cu medicul corpului, Rizescu. Regimentul Muscel, are și el doctorii săi; iar dacă îi lipsește medicul titular, aflat la divizie, înlocuind pe medicul șef bolnav, este că-i mai vechiu de cât medicul reg. 22; apoi lipsa lui la regiment, să echilibrează, ca personal medical, cu cel a lui 22, într-un medic dela mine, face zilnic vizita medicală, la compania de cicliști, a corpului de armată, aflată la Pesterna. Cazurile suspecte din regimentul meu, nu-mi dau drept să mă îngrijesc pentru cea mai mică reducere în personalul meu medical și a măsurilor sanitare luate în corp, care ar periclita sănătatea oamenilor de care eu răspund? De altfel, nu este liber șeful superior, să se amestece în comanda unității în subordine, decât în anumite împrejurări, cea ce nu-i aici cazul. Însă brigadierul meu, e un despot... care nu observă regulile: mi-a luat un căpitan „într'ales” din corp, la brigadă, în locul celui pe care un Decret regesc i l-a dat, trimițându-mi-l mie pe acesta, fiind că... ar fi nedestoinic.

28 Iulie. — Astăzi e Duminecă și sf. Pantelimon; se călătorește vara, și noi nici n'am apucat-o! Mă înființez dela 5 dim., la fântână, ca să grăbesc terminarea lucrărilor, azi fiind sfîntirea. D. General Crainiceanu, comandantul corpului de armată, pe care l-am invitat, răspunde telegrafic că mulțumește și să nu fie așteptat, decât până la 11.30. Comandantul diviziei, a răspuns că vine. Dnii coloneli Popovăț și Popovici, au spus că vin și ei. La ora 10, fântâna abea are la doi pereți, bolțile de sus, gata; se face umbrarul unde are să se săvârșească serviciul religios și se împodobește umbrarul — sală de mâncare, dela batalionul I unde vom lua cu toții, dejunul. E ora 12 și nu sosește comandantul diviziei. La 12.15, primesc un bilet dela reg. Muscel 30, că dl general nu mai vine la dejun (?)... ca, totdeauna suferința de... iregularitate. Ne așezăm dar singuri la masă, care este în adevăr o frumusețe. Am adus și pe fotograful Zissu, aflat la cartierul diviziei. La ora 2, mergem la sfîntirea fântânei, care e gata din roșu și a rămas numai de acoperit. Așteptăm până la ora 4 pe comandantul diviziei. În acest timp, sosește din sat, aproape toți sătenii: femeii, bărbați, copii. De-asemena sosește o procesiune cu praporele bisericilor din Toros, preoții în odăjdii, primarul, profesorii. Vine

colonelul Popovăț cu adjutantul și locot. în rezervă Bănescu Honoriu. Ne sosind dl general, nu se mai putea aștepta și începem serviciul religios, făcut sub umbrar, de trei preoți, doi bulgari, unul român, preotul reg. 28, venit dela Dermanți. Serviciul religios e impunător, cu corul regimentului și muzica militară, în fața corpului ofițeresc și a numeroasei populații venită, și o parte din trupă. Se stropește cu aghiazmă lumea și se toarnă în fântână. Impresionează mult pe toți, cântecul preoților

Poporul din Toros (Bulgaria) cu ocaziunea sfințirii fântânei Dâmbovița.

și corului „Mântuește Doamne Poporul tău și binecuvântează moștenirea ta; biruintă Regelui nostru, asupra celor protivnici, dăruiește...” ofițerii și trupa cu entuziasm, înflăcărați, izbucnesc în strigăte de Ura! Serviciul religios sfârșit, intrăm în pavilionul anume pentru restul serbării și se servește la toți câte un pahar de vin răcit în apa fântânei și eu ridic un toast în următorii termeni:

„Armata românească a trecut în dreapta Dunărei, să facă operă de liniște, de pace; reg. III Dâmb. No. 22, care este o părticică din această mare armată, a făcut în timpul lui de repaos și o operă de umanitate, de civilizație, această fântână. De va trăi mult, această fântână, sau dacă va fi dărîmată, după ce noi vom pleca de aici, de prin locurile acestea, nu pot ști. Acea ce însă știu, este, că

am putut da libertate acestor izvoare ce stăteau ascunse în pământ, nefolositoare până acum, să iasă la lumină și

Ofițerii Reg. III Dâmbovița No. 22 în mijlocul poporului bulgar din satul Toros cu ocaziunea sfințirii fântanei la 28 Iulie 1913.

îndestulare. Și dacă vor fi astupate iarăși, apa lor, mai generoasă decât oamenii, tot se va mișca, va curge în as-

cuns, se va duce în Vid și din Vid, în Dunărea măreață și ospitalieră. Iar voi soldați din reg. Dâmboviței, care ați liberat izvoarele încătușate sub pământ, dupăcum și părinții voștri au liberat poporul acestei țări zbuciumate; voi care cu mâna voastră ați săpat, zidit și scris cu numele vostru, această fântână, ați săvârșit o faptă bună, Dumnezeu a văzut-o și a primit-o și prin glasul preotului a zis: român, bulgar, turc..., sănătos fie oricând va bea dintr'însa, întru mulți ani!" Lumea toată, români și bulgari, a strigat Ura, cu tot sufletul, cu toată inima.

Colonelul Popovăț, ca mosafir, mi-a cerut să vorbească și el. Cuvântarea lui, rezumează în scurt de ce am venit pe aici și apoi, în cuvinte de laudă pentru regiment și comandantul lui, încheie cu: nici să putea ca regimentul 22, care stă în fruntea infanteriei române și care are un comandant cu care arma se fălește, să nu-și lege și cu acest prilej, numele, de așa faptă mare. A răspuns profesorul din sat, care acum înlocuiește și pe primar: cu o voce tare, inimoasă, a spus în bulgărește, cât de recunoscător este poporul bulgar, românilor. El mulțumește în numele locuitorilor din Toros, pentru darul generos care le facem și încredințează, că fântâna aceasta va trăi și va fi cea mai vie amintire de recunoștință pentru dânsii, cătră acest regiment superb și pentru armata românească din 1877—78, care la Grivița și Plevna, a dat puternicul ei ajutor, la eliberarea Bulgariei. Am mers apoi în bivouacul batal. I, unde a avut loc serbarea ocazională, după programul ce întocmisem în ajun și pentru care se organizase anume chioscuri și umbrare, foarte pitorești și numeroase, scene cu nișe pentru fiecare fel de producție, toate acoperite în verdeață și flori. În marea conferință de soldați, ia loc și se așează jos pe iarbă, populația din Toros. Serbarea, afară de gimnastica suedeză, a reușit perfect și bulgarii au aplaudat și admirat în mod sincer și frănetic, corurile și jocurile soldaților. Este așa de plăcut când se văd ofițerii noștri, dirijând personal, cu o măiestrie și destoinicie desăvârșită, echipele, corurile, producția aceasta, rod a unei munci conștiente și înălțătoare, care desvoltă moralul soldatului nostru, și-l fac să pună în evidență, cu atâta spontaneitate și așa de minunat, calitățile lui bogate și gingașe. La ora 6 seara, serbarea ia sfârșit și a fost o mare zi pentru regiment, căci a lăsat urmă puternică de gradul său de instrucție, ordine și disciplină, în mijlocul acestui popor cu care, departe de

a sfârși, eu cred că abea începem a sta, unul în fața al-
tuia.

Dau aci, chipul cum este fântâna:

„Fântâna Dâmbovița“. Clădită de Comp. VII-a Reg. III Dâmbovița
No. 22 în amintirea șederei în satul Toros districtul Plevna începută
la 5 Iulie și terminată la 27 Iulie 1913.

Fântâna exterior, s'a lucrat de comp. VII-a, cu meșteșugari din tot batal. II, în 8 zile; ea are o adâncime de 27 metri, din cari 6 metri sunt cu apă, din 7 isvoare. Pavilionul, are forma octogonală, prezentând 4 intrări, două principale, cum se vede în figură cea centrală și două în peretele opus; și două laterale, iarăși una în fața celeilalte. Totul este zidit în piatră — lespezi mari — din fundul fântânei, până la suprafață, împreună cu partea de-asupra, cărămidă aparentă, care spre acoperiș se termină prin lemne rotunde, mijlocul, și grinzi drepte, marginile. Acoperișul, scânduri acoperite cu olane, având în colțuri, scurgeri de apă, în forma de jghiaburi. Arcadele sunt în semicerc toate, afară de cele două principale, care au forma ce se vede în figură și care împreună cu stâlpii sunt văruiți alb curat. Pe arcadele principale, este scris: pe cea care corespunde intrărei în senzul văiei Toros, dinspre nord (în figură cea care se vede) are scris sus cu litere negre săpat: **Fântâna „Dâmbovița”**, iar în partea opusă, cu aceleași litere e scris la fel: **Al III-lea regiment Dâmbovița No. XXII.**

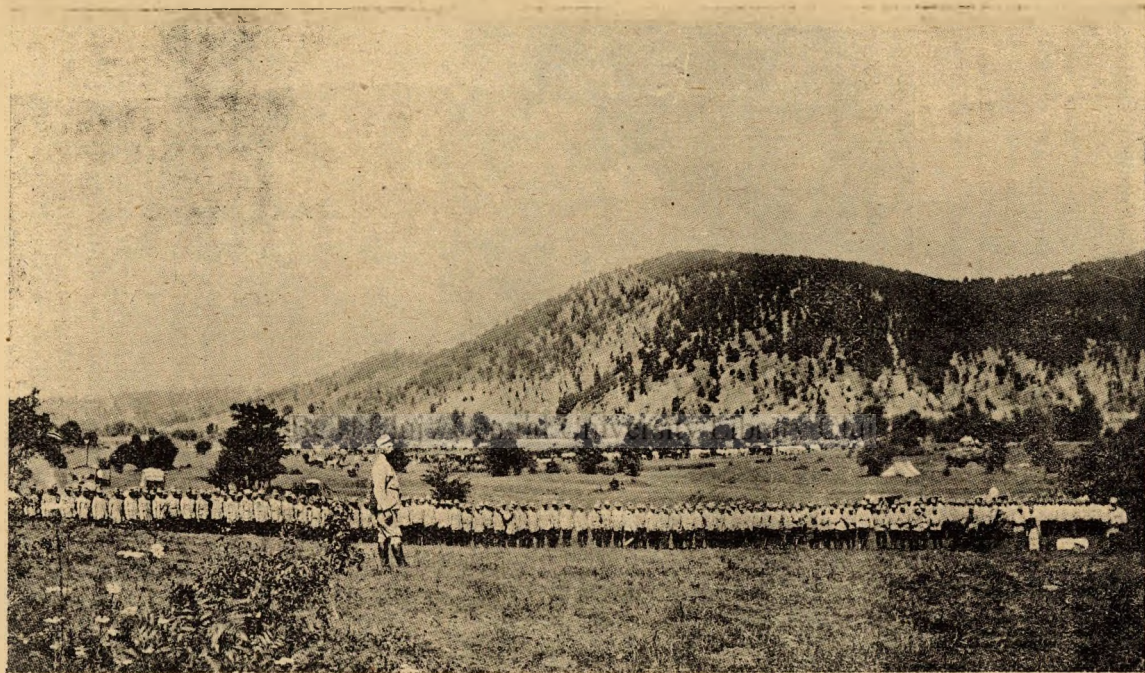
Planul, care înfățișează un stil românesc, cum și inscripțiile ce s'au așezat, sunt făcute de comandantul regimentului. Pe trei pietre — lespezi drepte — mari, s'a săpat de locot. Pârjolescu Th., următoarele inscripții: Pe piatra mijlocie: Ca și Christos după a sa înviere, venit-a viteaza armată română, în mijlocul bravelor popoare balcanice, și le-a zis: Pace Vouă! Spre amintire, compania VII din reg. III Dâmbovița No. 22, a zidit această fântână, pentru sănătatea și înfrățirea celor ce vor bea dintr'însa, la 28 Iulie 1913, — în cel de al 47-lea an de glorioasă domnie a M. S. Regelui Carol I, comandantul regimentului fiind locot. colonel Anastasiu Ion, comandantul batal. maior Băltăreț, iar a companiei căpitan Poenăranu Ion. Pe a doua piatră, s'a scris acelaș coprins, în bulgărește, cu adăugirea: după cuvintele C. VII etc. „a zidit această fântână, cu material dat de bunii locuitori localnici, dăruind-o comunei Toros, sub domnia M. S. Tarului Ferdinand”. Pe a treia piatră, s'a scris comandamentul superior al armatei, corp de armată etc., astfel: Generalisim, Principele Ferdinand al României, comandantul corpului II armată, general de divizie Crainiceanu Gr., comandantul diviziei III general Alsan M., comandantul brigadei VI inf. colonel Panaitescu Sc.

După cum se vede, în inscripții am căutat să menajeze susceptibilitățile bulgarilor, ne trecând nimic care să-i umilească, tocmai ca fântâna să poată trăi, așa întocmai cum am făcut-o noi. Poate, deși pietrele au fost bine legate de zidăria fântânei, ca bulgarii să le fi scos, ca nimic scris să nu le aducă aminte, de ce au pățit în 1913; fântâna însă cred că a rămas și va rămâne.

Seara la masă, primesc copia următorului ordin de zi, dat pe corpul II armată:

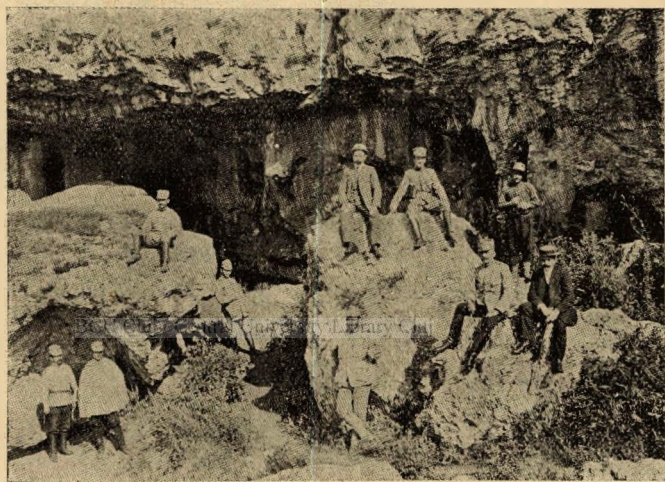
„Comandantul reg. III Dâmb. No. 22 din inițiativa sa, a făcut drumuri și fântână în tabără, pe care o sfințește astăzi. Ii exprim mulțumirile mele, pentru îngrijirea trupei”. Comandantul corpului II armată Gen. Crainiceanu.

29 Iulie. — Astăzi m'am sculat mai târziu, mai liniștit, și pe la ora 7. 30, spre cea mai mare bucurie, mi se aduce un teanc de scrisori — cărți postale —, venite aseară, dela divisie; cu o plăcere nespusă, le așez pe companii; au și ofițerii câteva. După terminarea operațiunii, telefonez și vin delegații companiilor să le ia în primire, spre a le distribui celor a căror sunt. Și ce adrese! de unele râzi, dar de altele ți-se ridică părul în vârful capului. „Soldatului Neacșu Stan, dus pentru Patria Română”. „Soldatului Trifan Vasilie, pe Câmpiile Bulgariei” și altele. Fântâna se îmbracă frumos, în haina ce am voit eu să-i dau, dar pe care cu greu o obțin dela inginerul... căpit. Poenăreanu. Dejunul îl iau la batal. II. După dejun, pornesc spre „noua patrie”, în regiunea ce se alipește Dobrogei, 17 familii de turci, în 17 care trase de bivoli, cu escorte; ei mi-au cerut să se facă locuitori români... Dumnezeu o să ne ajute, să vă dăm o patrie mai bună ca cea care ați avut-o până azi, și mai demnă decât a voastră ce s'a prăbușit. Căldura din cort e teribilă. Cătră seară, totdeauna indispusul meu comandant de brigadă, mă cheamă și-mi reproșează iar nereguli, imagine. Are o predilecție să caute pete în soare, la reg. 22 și să acopere pe cele din lună, dela reg. 30. Mi-a reproșat că'm pus cordon sanitar, spre reg. 30, care are bolnavi de holeră; mi-a reproșat că doctorul regimentului, a alarmat comandamentul, cu un caz suspect din Toros, unde un copil a murit în 10 ore, cu simptome holerice, când și mama copilului fusese bolnavă: Foaie verde iasomie, Bolnavul de neurastenie, Vietuiește moarte... vie, Fie la el să... fie.

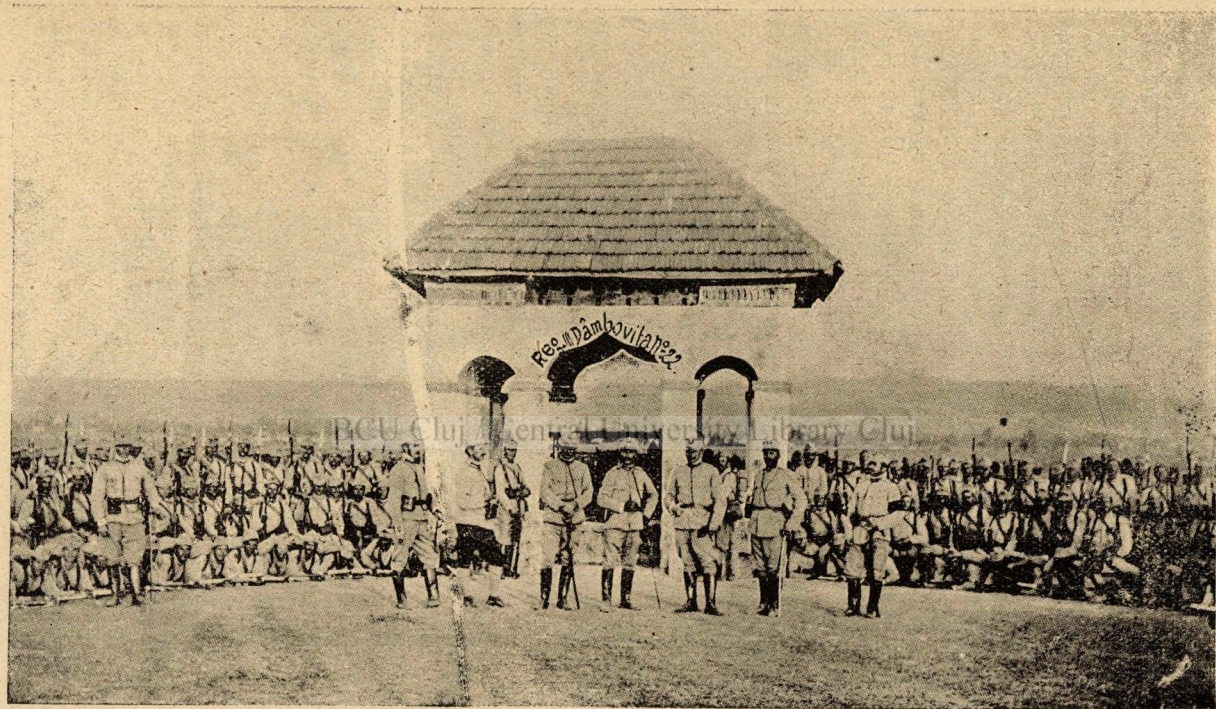
Tedeumul pentru pace oficial la Reg. 6 Artilerie 30 Iulie 1913.

30 Iulie. -- Pacea în fine s'a încheiat. La Oglen se face Te-Deum și e ordin să se facă pretutindenea, să se comunice trupelor și să se explice tuturor foloasele păcei. Eu las ordin să se adune trupa pe batalioane, șefii să explice oamenilor restul adunării și foloasele păcei; mai iau oare care măsuri cu privire la fântână, încălec pe Brilliant și împreună cu o căruță ce duce pe locot. Ioanițiu Theodosiu și pe fotograful Zissu, mergem spre Turski-lzvor, la stâncile de lângă șosea, unde scoatem câteva vederi. Acolo ne

Ofițeri de la div. III și funcț. tesor. statului pe stanci
la Ogleu (Bulgaria) 29 Iulie 1913.

sosește căpitanul Pleniceanu și Intendantul maior Martac, dela divisia III-a, cu care facem două grupe. Mă înapoez la ora 10 în tabără; mă întâlnește în drum cu dl general Aslan, ce în automobil trecea la Oglen, la Te-Deum și dejun. Imi spune că după dejun, va veni pe la mine. La podul de pe Vid, e lăsat în bivuac, reg. 8 Dragoș 29, izolat, căci numai ieri a avut 8 morți. La mine în tabără, un caz suspect de diarie și vărsături, la un soldat; doctorul strică cortul, izolând pe soldat și pe cei care au fost în contact cu el, arde paele, desinfectează munițiile și efectele celor din cort. Dejunul la 12 la batalionul II. După dejun stau în cort, așteptând pe dl general Aslan, însă în zadar și astăzi, căci nu a venit. La ora 5 îmi co-

Comp. VII care a clădit fântâna si ofițerii săi. Toiros (Bulgaria) 28 Iulie 1913.

munică brigadierul, că mâne 31 Iulie, schimbăm de tabără și că la ora 3 dim., plecăm ambele regimente, la Oglen, drumul Dermanți. Iar se amestecă la ore de plecare, ordine de marș, trăsuri, etc., care amănunte intră în cădere noastră să le hotărîm. La ora 5.30, fântâna fiind complet gata, compania VII-a, în ținuta de campanie, eu, ajutorul, comandantul batalionului, al companiei și ofiterii companiei, ne fotografiem; mai facem un clișeu, toți ofiterii corpului, afară de maior Basarabescu și ofiterii companiei V-a, care lipsesc fiind în avantposturi. Se fotografiază de Zissu, cortul meu „casa comandantului”. La masă împărțim scrisorile, ca de obicei, un mare pachet, sosit la ora 7 în tabără. La ora 7 seara, Vlădescu îmi prezintă pe Asan, turcul meu, pe care îl duc în țară, cu mine. Tăcă blândă, de mâne încep să mă apropiu de tine, cu 14 kil. Îmi vine și serviciul de spălat, model turcesc, pe care mi-l dă Petcu, fosta mea gazdă, când stăteam în satul Toros.

31 Iulie. — Căpit. Alexandrescu, fiind de serviciu pe tabără, găsește cu cale să pună cornistul să sune deșteptarea la ora 2.30 noaptea, pentru întreg regimentul, când companiile trebui să plece pe rând, deci să se și scoale pe rând. La 3.15 trimite dulceață lui Vlădescu și la 3.30, îi fac cafeaua. Ferice de așa ajutor, pe care-l îngrijește părintește, comandantul. La ora 3.30, batalionul I pleacă; când ies din cort, zorile îmi oferă o fermecătoare priveliște. Un fum cenușiu-alb, dela grămezile de pae de pe urma locului taberei, ce ard, pâlcuri, pâlcuri, invăluiește peste tot furnicarul ce se mișcă în loc, gătindu-se de plecare; unii se încing, alții se spală, iar suruitul roatei dela fântână, ce trece din mână în mână, pare un fus de torcătoare, sau un tors de motan, corcolit; încet-încet, fumul să împreună și ca o pânză, ca un voal cenușiu, se lasă peste aburii Vidului. Munții negri, par mohoriți și pier din ce în ce în zare; luna aproape plină, a lăsat destulă lumină întrecându-se în a ajuta pregătirile, alături de focurile mari pâlpăitoare. În recoarea zorilor, ca un val se lasă companie după companie, spre dreapta și lata șosea a Torosului. Calc românii sănătos, e drum făcut de ei, așa cum știu ei că trebui să fie drumul, nu ca șoseaua ce găsisse la venit și care semăna mai mult acelor scursori de munți, acoperite de bolovanii prăvăliți din înălțimi și

Ofițerii Reg. III Dâmbovița No. 22 în campania din Bulgaria fot. la „*Fântâna Dâmbovița*” satul Toros, districtul Plevna-Bulgaria.

duși de puhoaele năzdrăvane. Batalion după batalion, se pierd în luminișurile din sprinceană dealului, se mai vede încă în urma noastră, colo albind pe vale, ceva măreț, impunător ca o iubită la despărțire în pragul bunului rămas, e **fântâna Dâmboviței!** Rămâi cu bine, pe multă vreme vestitoare de vrednicie, a unui regiment de frunte a mândrei țări românești!

Drumul este bun și plin de speranțe, e înapoerea spre patrie; pe dreapta Vidul, când se ivește coala de după un dâmb cu copaci, când fuge pe sub dealurile roșetice,

Casa Comandantului de Reg. în tabăra de la Toros (Bulgaria).

în sprinceană cărora, lumina se tot mărește, se limpezește bine seninul, spre un punct de unde somnoroș apare soarele. Peste puțin, ne apare satul Dermanti; case cu zăbranie negru, de care-s pline satele bulgărești, case transformate de noi în lazarete de fel de fel de boli, izolatorii, telegrafii de campanie, brutării, trăsurile ce răspândesc un pofitor miros de pâine caldă, aparținând companiei II subzistență; pe deal, pe sub pomi, așezate câte 3—4 corturi la o parte, după teama și depărtarea la care se țin doi sanitari, ce ne privesc cu jind, e semn că acolo sunt holerici, ei așteaptă vindecarea, ca fericirii a doua înviere. Se zărește Oglenul, un sat frumos așezat din vârful dealului, până jos în cotul Vidului. În curând, căci dimineata

se merge cu spor, suntem pe deal, Oglenul în dreapta noastră, pun muzica să cânte marșuri; la marșul „Pe o stâncă neagră”, marginea satului e un zid de femei, copii, ce ne petrec cu ochii și mândrul șirag de voinici români, sbor după cotul Vidului și dispar apoi curând, către podul de peste vălceaua uscată și cenușie, pe când muzica repetă... Pe o stâncă neagră! E nespus de duios marșul acesta; dar încă auzit în locuri străine! și atât de departe de țara ta! de țara unde-i stânca aceea neagră, cu castelul vechiu, par’că se și vede de noi și castelul și râul mititel și cum plânge și suspină tânăra Domniță... Ah, ce-i țara ta! Ce-i patria, tu ești nimic, ea-i totul. Patria... țară scumpă și iubită, aștepti tu cu atâta drag, cum cu gândul la tine, zbor fiii tăi spre hotarele tale? Jos cum treci podul, se vede un lung șir de cai, ce merg la adapă; în stânga dealul înalt și păduros, câteva corturi, apoi un grup mai măricel care-i băgat sub stejerei; sunt corturile unei companii din 4 Argeș, cele din urmă avantposturi ale diviziei, la Oglen. O cotim la stânga, pe un drum ce porcede din șosea, trecem pe lângă un gard de sârmă, prin care s’au făcut treceri ca să scurteze drumul. Urcăm coasta spre platou, aci vom întinde lagărul, aci vom poposi la noapte. Așa e ora 7.30, am parcurs 14 kil., suntem la Oglen. Locul de tăbăruit e foarte bun, fiind acoperit cu stejari nălțice, platoul este parte miriște, restul islaz cu iarbă subțirică, mătăsoasă. Iute se întind corturile și se înjghebează târgul, orașelul, regimentului. La 10 sosește și Asan al meu cu bagajele; turcul e foarte săritor, ajută la întins cortul, bagajele se așez în cort și iată gata căsuța comandantului. La 12 dejunul la batal. I. Soldații dela btl. II, cât ai clipi, au prins trei iepuri între corturi. Masa, improvizată în pământ, are la mijloc un morman de flori de câmp. Menuul, obișnuitele „Jumări a taberelor” și un excelent ghiveci, firma Cumka, e de ajuns; muzica, mai încolo, la umbră sub niște pomi, ne cântă. După dejun, mă duc la cort și acum, îmi scriu cu urmele unei duzini de ventuze, în spinare, jurnalul, fiind foarte răcit de vre-o 2 zile. Și totuși, căldura e insuportabilă; ofițerii dorm afară, pe sub pomi, pe iarbă. Vlădescu trântit, la umbra unui stejar, seamănă cu o glugă de coceni, răsturnată jos. Caii, sătui de iarbă, lipiți de câte un copac, ori câte 5—6, unul lângă altul, cap la coadă, dau din cap, ca niște clopote; cine ar observa bine

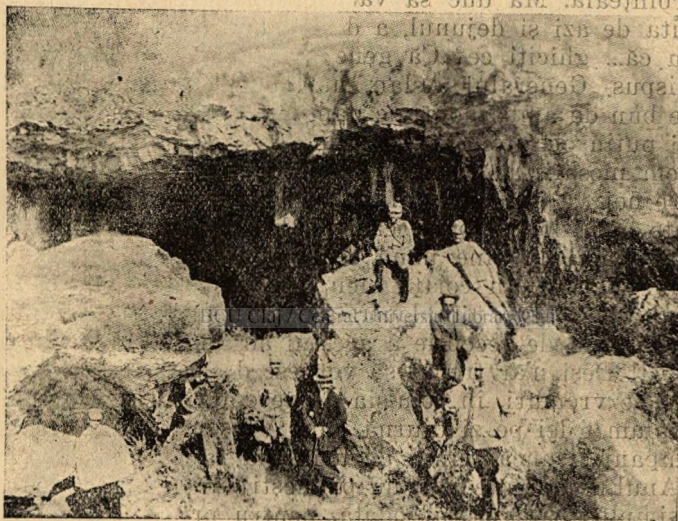
rostul acestei așezări, cap la coadă, ar vedea că este în interes comun; din părțile corpului calului, pe care el nu le poate ușor sau mai bine de loc apăra de muște,, este capul; cap la coadă, se apără reciproc. Asan, al meu, ca un câne, culcat la marginea cortului lui, stă cu ochii țintă spre mine. Lipsă mare de apă. Primesc ordin, că la ora 5, muzica regimentului meu, să dea... concurs cu cea dela 30; asta întocmai cu cântecul: Foae verde.. n'am ce face; Lasămă brigadă 'n pace. Alt ordin, la ora 6.30, toți ofițerii cu cai, să fie călări, mergem să recunoaștem bivua-

Dirigintele of. postal militar al Div. III (Zaharescu) pe stânci la Ogleu jos curge Vidul (Bulgaria).

cul nou. Eu nu pot încăleca, de durerea spinărei, rămân în tabără; ceilalți toți, bat câmpii, ogar brigadierul și se întorc la 7.15, cum s'au dus. La ora 7 vin călări ofițerii dela Muscel 30, soldații noștri le țin caii. Par'că e un făcut; cât mă păzesc eu de contact cu 30, care, are holeră, brigadierul mereu mă pune în contact cu dâșii. La 8, masa la batal. I; la 9 mă așez în pat, alt rând de ventuze; somnul mă împiedică să mai aștept ziarul. Vine sublt. Zotoviceanu și îmi citește condițiile păcii, între bulgari și ceilalți beligeranți. Mă gândește, că puteam să nu am nici un soldat mort, sau poate că-mi mureau și mai mulți; aceasta o gândește, căci mi-se comunică moartea la Lucoviț, a soldatului Iorga Vasile.

1 August. — Iată și 1 August, tot departe de frontiera țării, ne apucă; sunt tot bolnav, toți care vin la mine, îmi ofer fiecare câte o doctorie „cea mai bună”; refuz orice intern. Mă îmbrac și așa cum pot, vizitez tabăra, rectific bivuacul batal. II și apoi încălece și mă duc la batal. III, care e la vre-o 2 și jum. kil. de tabăra lui II și de cea de ieri. Il găsesc foarte bine instalat; avea o fântână și căpit. Georgescu, lucra la alta. Las 280 de lei, ca să se dea ca acompturi ofițerilor, căci îmi cere comandantul batal. maior Constantinescu. Mă înapoiez la ora 11 și jum.

Pe stânci la Ogleu (Bulgaria).

la batal. II unde dejunez. Abea acum îmi așez și eu cortul unde atâta doream și nu puteam: într'un loc liniștit și retras. Sănătatea merge prost, la comandă; la trupă relativ bine. După dejun, mă culc, contrar obiceiului; mă scol mai rău. Sunt nevoit totuși să mă duc să văd fântănele ce s'au putut face, la batalioane. Pe drum, dau peste numeroase coji de pepeni, dovleci, ca și cum n'ar ști nimeni de frica holerei; găsesc puțurile, apa aproape, e din scursorile pe Vâlcea, murdară, bate în albastru, miroasă a glod. Căldura și azi a fost năbușitoare. Seara la masă, nu mănânc decât ceapă și puțină zeamă de bors, cum și o bucăică de turturică, vânată de Vlădescu, care are o

predilecție pentru vânat și-i displace, în schimb, controlul agenților săi, contabili. Mă duc la cort, după ce brigadierul îmi comunică invitarea ce a făcut generalului Aslan, să ia dejunul mâine la regiment; îmi spune să-i organizez serbare, cu producții etc. Doctorul mă îndoaie cu chinină, capul nu încetează a mă dura, mă fricționează doctorandul, dar starea se menține aceeași; ba nu zău, eu is de fer?

2 August. — Mă scol la 7, după o noapte de nesomn și fierbințeală. Mă duc să văd măsurile ce se iau, pentru vizita de azi și dejunul, a dlui general Aslan. La ora 11 aflu că... ghiciți ce? Că generalul Aslan, nu mai vine, e indispus. Generalul Aslan, nu-i bun de general... activ, el e bun de ambasador, de papă, da mai ales de papă, cel mai puțin obositor serviciu din lume, după Țar în Rusia. Avem mosafir la dejun pe Ionel Brătescu-Voinești. El e între noi, ca în mijlocul familiei sale. După dejun, nu mai poate avea loc serbare, căci pe la ora 2 începe o ploaie zdrăvăună, care ține până seara și cu mici întreruperi, toată noaptea. În cortul meu, nu mai știu unde să pun patul, căci peste tot plouă. Mă tot gândesc la camarazii din comisia de recepție a acestui admirabil material de... năvod! Deși n'ar trebui să vorbesc de rău, căci și eu am fost, pe vremuri, în comisia de recepție a Ministerului și primiam 6 lei pe zi diurnă, plus Vlașca și Teleormanul... Șampanie, șuncă, vin..., daruri dela fabricanți, la Paști, la Anul Nou. Puteai să nu primești? Ți le lăsa acasă pur și simplu. Am refuzat odată, pentru primădată, pe Moldoveanu-Rizescu... A doua zi, acești furnisori mi-au cerut scuze că m'am supărat, dar acesta e obiceiul fabricelor și nu angajează la nimic pe membrii comisiei! A doua seară, lădița era din nou lăsată acasă, și a rămas definitiv. La prima întrunire a comisiei, am adus vorba de chestie, toți au tăcut; am dedus că toți erau cu pufușor, pe botișor. Era o deosebire mare însă și de formă și de fond: eu, în adevăr nu eram angajat la nimic, prin obiceiul fabricelor, în consecință respingeam pe capete, tot ce nu era după condițiunile caetului de sarcini; aceasta nu împiedică pe restul comisiei, care accepta procesul meu verbal, nevătămat, să revină la viitoarea ședință, fie că cel cu marfa respinsă, impunea lucrul respins, prin Minister, fie că i-se făcea președintelui milă, că... fabricantul e român.

sau adună dela românce, marfa! Trebui să recunosc: firma Rizescu, păstra și tradiția fabricelor, de a fi atentă cu membrii comisiei, la zile mari, dar dădea și marfă, bună. Aceasta dar ca fond; ca formă, membrii comisiei, nu primeau la fel asemenea cadouri; de ex., vinul dela mine, la alt membru mai mare în grad, se schimba în șampanie, sau creștea numărul pieselor, când era vorba de președinte, de organele de „avizare a Ministerului”, casierii ce ordonau sumele cuvenite furnizorilor, o, lucrurile se schimbau și în ce privește mărcile, numărul, la, gurele rele spun că erau persoane care... suferinde, primeau darurile... paraleste. Odată, în plină comisie, unul din cei mai mari furnisori, a cărui furnituri se ridică la milioane, voind noi să-i impunem un preț mai mic, la unele efecte, a avut sinceritatea să ne spună, atunci când noi îi făceam socoteala în amănunt, cât îi rămâne câștig, că... așa e, însă el când se duce la Minister, e nevoit să dea bacșiș dela secretarul general, până la cel din urmă ușier, la biurourile unde are aceste chestiuni! Și comisia, naiva comisie, era cât pe ce, să încheie un proces-verbal și să consemneze declarația furnisorului; însă, ori că și-a dat seama, că liniștea și nesinchiseala, acestuia, erau dovezi că lucrul e adevărat, ori că...? i-a fost frică comisiei, că s'or găsi și alți membri în garnizoană, care să ofteze la locul ei și a lăsat lucrul baltă; eu am mai relevat însă odată aceasta; președintele însă, om prudent, a spus că... furnisorul a voit atunci să ne influențeze spre a nu-i scădea prețul, de acela a exagerat...! Așa că, acum rabdă ploaia în cort, și membrii comisiei și soldații, toți. La mine apa a pătruns și pe sub cort, a intrat în lăzile de bagaje. Era hotărâtă pentru mâni, plecarea la ora 7 dim., însă într'un târziu, primim înștiințarea, că plecarea se amână, până la noui ordine. Acum când mă cule, peste pătură, pun și pelerina, nu-i pelerina anume pentru ploae?

3 August. — Sunt semne că ploaia va înceta, deși e nor când mă scol, însă după câteva picături ce mai cad, soarele se ivește, anunțând zi frumoasă, în ciuda celor ce ne-au furnizat pânza de corturi „impermeabilă”. Aud prigorii! Vara dar se călătorește? Când a fost vară? și la drept vorbind, eu unul nici nu știu dacă a fost vară. Nu-mi merge bine; indispoziția se menține; șederea asta pe

loc, fără nici un rost, par'că vrem să treacă vremea, mă agasează. Muzica, sus la brigadă, cântă; șoseaua Sadovec-Oglen, este animată, mai vedem și noi automobilele circulând pe dânsa. În tabără, iese aburi din pământ; printre corturi, bieții soldați mișună de colo, unul scutură o manta, unul citește o carte postală într'un colț, unul șterge arma, altul mănâncă, cântă, vorbește. La bucătărie, o activitate mare, fumul se înalță drept în sus peste pomi, în rotocoale mari albăstrui, pe frunzele copacilor, picăturile de ploaie rămase, strălucesc la soare de crezi c'a presărat cineva scânteii; nu-i vânt, e un fel de răcoare, dar de cele care anunță o căldură mare. Dejunul e la batal. II; după dejun, ca niciodată până acum, beau o cafea cu melisă, care îmi face foarte rău; iar mă culc, iar mă scol cu durere de cap, vremea trage a somn, nici o distracție, monotonie ca niciodată de plicticoasă, nu găsești ce să faci mai de seamă, ziua-i mare. Fumatul și jocul de cărți, îs cele două predilecții a taberelor, nici cu ele nu m'am prea împăcat. Masa de seară îmi este o povară, o iau în silă, apoi culcare; șederea în pat, când n'ai ce face, e ca letargia. Primesc ordinele pe mâne, se prevede schimbarea bivuacurilor brigadei. Am și eu o scrisoare, azi; e o carte postală dela dl Al. Nagy, farmacist din T.-Viște. Îmi face mare plăcere, faptul, că s'a gândit la mine; el îmi dă nou-tăți din oraș, mai ales că mai de mult nu promisem nimic dela ai mei.

4 August. — La ora 7 dim. plecăm: comandanții de regimente, comandantul brigadei și adjutanții, la Sadovec, ca să recunoaștem locurile de bivuacare. La ora 9 reg. 22 sosește și-i fixează bivuacul pe batalioane. În satul Sadovec, numeroase stegulețe roșii, indicatoare de ravagiile holerei. Pe la ora 10 sosesc generalii Aslan și Volveanu, pe care îi pun în curent cu starea corpului; generalul Aslan pleacă, spunându-mi: sunteți fericiți, mâncare aveți, sănătoși sunteți. La 12 dejunul la batal. II; nu mănânc decât două ouă tari, căpățina de usturoi regulamentară și 2 cepe; iar ca lux, mănânc și o bucatică de pandispană, adusă din Plevna, de căpit. Marinescu, ieri. Azi la ora 5, brigadierul examinează corniștii ȕambelor regimente. La ora 6 e conferința lui Vlădescu și a lui căpit. Todicescu, sau... țara pierde de tătari și brigada să piaptănă cu lăutari. Conferința căpit. Todicescu, comunicare-i

zice el, probabil că-i mai — academician — titlul, tratează despre organizarea brigadei și brigada ca unitate tactică. Noi totdeauna suntem ifosari, adică ne dăm ifoase; rar vezi un căpitan că-ți vorbește de o companie, hai un batalion; ași, îți vorbește de cel puțin o brigadă sau divizie; nu că nu ar putea vorbi și de-o armată, însă puțin lucru vei dobândi pe urma celor ce auzi, căci vezi cât coloz e vorba numai de ceva cetit, nu făcut. Și atunci, ce interes mai are conferința? Ori cât de pregătit, dat fiind și ariditatea materilului militr, nu poți atrage simpatie, interes, asupra ce spui, din partea ascultătorilor; obiceiul acesta urât, îl au mai toți reclamagii noștri militari; sunt mulți ofițeri inteligenți, care nu au comandat companie, batalion, regiment și țin conferințe cu material adunat de prin cărți, despre conducerea, instrucția, pregătirea, ofițerilor, trupeii, unităților, etc.; încep totdeauna și sfârșesc conferințele, hai să le zic și eu, comunicările lor, cu câte o maximă de-a lui Napoleon, Moltke, Cardot, etc., crezând că au uimit lumea, cu cele ce au însirat de prin cărțile și munca altora. Cele ce spune căpitan Todicescu, se potrivesc și regimentului și diviziei și în definitiv pentru orice unitate mare; de asemenea exemplele din răsboaie, cu care el întărește ce spune, n'au ca sancțiune alta, decât întâmplarea; adică, pe timpul unei lupte cu inamicul, uzat și el ca și noi, nu o brigadă mixtă, dar un batalion chiar, dacă i-ar cădea în spate, dezastrul e gata pentru dușman. Apoi, ce unitate spre a izbândi, se poate ca să se lipsească de hrană, de capacitatea șefilor, de moral, etc., care s'ar cuveni numai brigadei? Eu mă așteptam, că această conferință, cu acelaș subiect arătat mai sus, să fie din următoarele părți tratat: Cum e organizarea brigadei, în armatele vecine; ce foloase sunt în organizarea pe 2 sau pe 3 regimente; dacă nu-i nevoie de limitat marea unitate, cel mult la divizie și prin urmare dotarea brigadei cu arme și servicii, care s'o facă unitate mare tactică, în bună stare a angaja și duce o luptă, pe seama ei? Apoi, întrebuintarea brigadei în luptă, fracționare, dispozitiv de luptă, brigada ca unitate doctrinară în armă — pentru ofițeri, trupă, principii, școală. Pe timpul conferinței, s'a mai făcut și discuții contradictorii, neapărat cu acelaș miez științific-practic, ca și al conferențiarului. Ziua sfârșește cu un frumos asfințit de soare, în față și cu o lună plină la pândă, coloz după dealul opus;

această priveliște ne readuce dispoziția pierită pe urma conferenței și discuțiilor contradicții legate de dânsa. Ne ducem deadreptul la masă, la batal. III, la satul Răchita și căpitanul Georgescu, pescarul, ne face surpriza plăcută a ne da să mâncăm raci și pește, din apa Răchita, ce curge pe lângă acest sat.

5 August. — Nu mă împac cu plecarea la 3.30 dim., când n'ai de făcut decât 9 kil., până la bivuacul următor. Eu cu brigadierul, precedăm coloana, cu 3—4 kil., sosim la Crușovite. Ne ajunge și trupa, tabăra se instalează și vine generalul Aslan, care îmi cere ospitalitate, în lagărul meu, stând în cortul meu, până ce-i așează cortul; dejunăm cu toții la batal. II și stăm de taifas la masă, boerește, până la ora 3, după care, se duce de se culcă în cortul meu. Răzbind puțul Pitois, făcut de secția de pioneri a căpit. Balan, duc pe general să-l vadă. Apa e excelentă, pentru întâi dată beau apă — curată și ne-fiartă — apa e la 4 și jumătate metri adâncime, în strat de piatră. La ora 5 conferință, în care trei maiori, spun acelaș lucru, în 3 feluri: războiul din 1877—78; multe neexactități, pe care eu nu le rectific, pentru a nu umili pe conferențieri și a nu trece de savant. Conferințele țin până la 7.30. La sfârșit, mergem cu generalul Aslan și brigadierul, de mâncăm la batal. III. Discutăm asupra orei de plecare, că e nefolositor prea de dimineată; generalul Aslan, tace; brigadierul o susține, eu răspund că... nu-mi iau răspunderea dacă, într'un timp de boli, trupa nu are odihna de noapte, completă. Brigadierul mă observă, răspunderea zice că... și-o ia el.

6 August. — În Crușovița bănuiește febra tifoidă, așa că e binevenită plecarea azi de aici, la Iasen, ca și cum după ieșirea din casă, se dăruiește casa în urma ta. Am precedat coloana, plecând la 4 dim., eu, brigadierul, căpit. Aricescu și adjutantul regtului; recunoaștem locul de tabără, care pentru regimentul 22, este între satul Iasen și râul Vid și satul Disevița. Curând ne ajunge și regimentul, se instalează repede și bine, oamenii au căpătat o agilitate de a întinde corturile; poziția e foarte frumoasă și instalarea așa de regulată și largă, așa că poate oricine veni s'o ia de exemplu. Lângă noi s'asează și 30. Mâncăm la batal. II, a cărui popotă e așezată sub o salce, în mijlocul unei

grădini de zarzavat, păzitorul un bulgar, stă în colibă și se uită cum grădina lui se transformă în restaurant de câmp, în care deși se face circulație mare, ofițeri, soldați, totuși nu i-se aduce nici cea mai mică stricăciune. Ba încă, deși învingător, când mă așez la masă, mi-se dă obișnuita ceapă iute dela aprovizionare; cum eram în mijlocul straturilor, am trimis un caporal la bulgar., să-i ceară voie a lua 2 cepe verzi, ceiace bulgarul cu plăcere mi-a oferit. În timpul mesei, ne mai trimite și alta. După dejun, la ora 4, toți ofițerii călări din birgadă cum și acei ce pot încăleca și au cai, mergem a vizita întăririle Plevnei, de pe vremea lui 77—78, fiindcă ne găseam aproape de ele; pe drum, se întâmplă un accident căpit. Balan, dela pioneri, calul său împiedecându-se, cade drept în cap și rănind pe ofițer la obraz, umăr și un picior. Continuăm drumul, după acest regretabil accident, pricinuit unui excelent camarad, cel care ne procurase buna apă de băut, de la Crușevița. Am urcat pe înălțimile dela Opanez, am luat în șir creasta înălțimilor cu uvrajele de pe ele, lucrări pe care eu le mai văzusem în 1894, cu prilejul călătoriei de Stat Major, pe când eram elev al școalei de războiu, când școala, sub conducerea generalului Iacob Lahovary, șeful Marelui Stat Major, a executat călătoria, în Bulgaria. Mici schimbări de-atunci, doar vremea și munca câmpului, au mai rotunzit muchiile pe la redute, pe altele le-a acoperit iarba, de tot, oase pe câmp nu se mai văd, s'au prefăcut în hrană bulgarului netrebnic; în fine, se așterne pe tot pulberea prezentului peste haina deja groasă a trecutului, ca și peste recunoștința acestui popor sălbatec,... sunt doar 36 de ani, de atunci! După o alergătură pe o prea mare întindere de teren, ca să poată fi luată asta drept un studiu sau chiar vizită a întăririlor Plevnei, care sunt pe mai multe linii, ne apucă seara și ne încurcăm în niște grădini de zarzavaturi, grădini tăiate de șanțuri și presărate de fântâni și guri de apă de udat, așa că mă surprinde cum de nu ni s'a întâmplat nimărui nici un accident, cu cai neobicinuiți să umble noaptea, pe asemenea locuri; ba la un moment dat, ne pomenim înopțați de-abinelea, sus pe terasamentul căiei ferate Plevna-Samovit, în dreapta și în stânga abisul, calea ferată fiind în umplutură... un tren de-ar fi trecut, cred că mai bine de 50 de ofițeri ar fi fost uciși. Învățământul de tras, e odată mai mult limpede, noaptea,

nu se poate lua pe poteci sau abate de pe drumuri, atunci când nu cunoști pe unde mergi. Cu mare și nesfârșită trudă, abea dăm pe un drum care în fine ne scoate într'un târziu la șosea, șosea prinsă de coloana divisiei 4-a mergând în mare desordine, oamenii mergeau prin un întuneric beznă, fără o lumină, automobilele tăiau neconținut coloana și o desfăceau mereu în bucățele, care rămâneau mereu înapoi; și după câte știm, această divisie are a poposi la noapte în Grivița și a porni mai departe, mâne la ora 4 dimineata, când mai bine de jumătatea coloanei, la ora 10 noaptea, mai avea de făcut încă 9 kil. drum. Dăm în fine de podul de pe Vid și pe noi ne întârzie aceste frânturi de coloană, care neținând nici o parte a drumului, ei peste toată șoseaua și pe alături mergând, la fiecare încercare de a lua trap, dam peste oameni, așa că eram siliți a merge numai la pas. Dăm peste gara Plevnei, înnaite de a ajunge la pod, gara are o frumoasă înfățișare noaptea, atât ca clădire, cât și ca luminat în acel întuneric în care umblam pe dibuite, de atâtea ceasuri. La ora 10 trecute, sosim în Iasen, numai o parte din ofițeri, restul s'a rătăcit unul de altul; ne ducem la masă, care se așază în pripă, și ne îndestulăm. Până la ziuă, au tot venit câte 2—3 ofițeri, rătăciți, pe urma acestei călătorii de studiu, la întăririle Plevnei.

7 August. — Marș dela Iasen, la Grivița, prin mahalaua de vest a orașului Plevna. Plecarea la ora 5 dim., din tabără, și după un trap întins, abia ajung pe brigadier, pe la ora 6.45, la intrarea în Plevna. Pe la 8.15 încep a sosi și regimentele brigadei, muzicile în cap, trupa trece prin fața noastră, au ordin să strige **Ura**, muzicele să cânte. În raport cu ordinea în care merge regimentul Muscel 30, trupa și trăsurile, reg. 22 e desăvârșit de bine și cu aspect impunător; după trecerea regimentului, mă despart de brigadier și merg să-mi ajung regimentul, pentru a pregăti să se execute a doua parte a ordinului ce era: vizitarea de către regiment, a capelei și criptei dela Grivița, unde atâția români, părinți și frați ai noștri, la 30 August, și mai nainte de căderea ei, și-au vărsat sângele lor curat și pentru acești ingrati bulgari, dar și pentru patria noastră, pe care, dacă azi o vedem mai mândră, mai frumoasă, lor le-o datorim. La redută, muzicele vor cânta și fiecare regiment, va defila înaintea

noastră. Acest ordin, în așa frumos scop dat, dar în proporții uriașe ca execuție, față de timpul în care era dat ca să se execute, nu a putut fi îndeplinit, spre marea mea durere de suflet, decât în o prea mică parte. Intenția și ordinul, plecau dela acest general și om de inimă, care cu strășnicia sa, îngrozise pe cei ticăloși sau netrebnici: Generalul Crăiniceanu. S'a intrat în capelă, la început câte 12 oameni, luați în rând pe secții; s'au închinat la icoane, le-au sărutat, au aruncat o privire interiorului capelei, scoborau treptele unei scări înguste, jos în criptă, spre a privi osemintele așezate cu o ordine bună, coroanele depuse la diferite ocazii, de societăți, grupe de vizitatori, etc. Ori, regimentul, 4000 de oameni, când să poată termina, numai vizita capelei? s'a recurs atunci, cu tot regretul, la vizita pe delegații, câte 4 oameni de companie, de muzică, de mitralieră, în fine, o grupă de învățători, ofițeri, etc. Am spus mai sus, de durerea sufletului meu și de marele regret, de a nu putea face altfel, ca să vadă toți; numai eu știu, numai eu mi-am dat seama, ce-mi spuneau ochii tuturor soldaților mei, pe care îi adusesem anume ca să vadă oasele scumpe și sfintite de faptele părinților lor și acum îi dădă înapoi, pe ei, care făcuse atâtea sute de kilometri, pentru aceste oase și nu le vedeau, nu se puteau închina lor, nu le puteau trece pe dinainte, tocmai ei, mândri de aceste relieviu care le aparțineau. Le era scris, ca să treacă numai pe lângă dânsule, și mânăți și umiliți în fața trecutului așa de scump și așa de măreț, să păsească de aici încolo, fără speranță, fără cheazășie, în viitor. A trebuit să le spun, că nu-i timp să vadă cu toții și să se roage lui Dumnezeu să-i învrednicească a face și ei, ce au făcut părinții lor, ei au menire mai mare și neam de-al nostru de desrobii!... Au mai privit odată spre capelă, au mai cuprins-o odată în privirea și sufletul lor și abătuți ca cei zmulși de lângă groapa unui scump al lor, peste care s'aruncă pământul, cu o parte și din sufletul lor, se târăsc mai departe! Da, m'a durut sufletul; și când a trecut prin dreptul meu, steagul, care-i chipul patriei noastre depărtate, am avut remușcarea că patria m'a văzut și m'a dejenit. Am trecut pe lângă capelă, cu muzica cântând, am scoborât în satul Grivița, printre case mohorâte, de unde ochi dușmani ne priveau, am ieșit peste pârâul Grivița, ducându-ne la locul taberei, care s'a așezat la vre-o 3—4

kil. de sat. Locul taberei, cișmeaua cu acea apă bună și înbelșugată, reminiscențele trecutului ce ne-au tulburat sufletele cu atâta putere, astăzi, alcătuiesc o imagine frumoasă și cred că va rămânea bine întipărită, pe tot restul, mai lung sau mai scurt, al vieții noastre. M'am dus cătră seară, în sus de tabără, am privit lagărul și satul Grivița, am cules 2—3 flori de pe câmpul pe unde au căleat marii noștri înaintași, ostași și am revenit la cortul meu, în care, am dormit cea mai liniștită noapte, de când am trecut Dunărea: eram pe un colț de pământ ce de drept aparține patriei noastre, amintirilor noastre scumpe; căci e ca și patria, pământul udat de sângele părinților noștri, pământ în care când părinții noștri s'au scoborît, au dus cu ei, în luciul ochilor lor umezi de dor și de iubire, închiși pe vecinicie, icoana patriei, pe noi, pe mamele noastre și tot ce aveau ei scump pe pământ! Și când au închis ei ochii, a fost o clipă, care a trecut mai repede decât trec clipele... dar cine știe, ce urme vor fi lăsat ele, pe fața acestor nemângăiați, adormiți departe de noi. O, patria lor, da patria lor era departe; patria lor era aceia pe care o lăsase de mult, pe care o simțiau ei, acel pământ în care au crescut sub blânda privire a părinților lor, acel pământ în care au primit cel întâi surâs al copilășului ce doarme în leagăn, acel pământ în care în tot și peste tot, stau strânse din urmaș în urmaș, timpuri amintitoare de nevoi, de griji, de speranțe, de credințe, de bine, trăite de fiecare așa precum soarta a pregătit calea. Ce vânăta trebui să li se fi făcut fața, că a lipsit acea revedere a tuturor, după care părăsitul și singuratecul îndreaptă cel mai adânc oftat! Această clipă, n'o mai aseamănă decât una singură: aceia a aflărei de către ai tăi, că tu nu te-ai întors, nu te vei mai întoarce niciodată! Nu poate fi durerea mai mică sau mai mare, a acestei clipe, decât a celeilalte; și dacă Dumnezeu a lăsat uitarea, apoi a voit desigur să pună termen clipei, ca ea să nu poată fi mai mică și mai puțin dureroasă acelui rămas, pe cât a fost celui care s'a dus, a dispărut, pentru totdeauna, de lângă el!

8 August. — Marș la Bulgarski-Karagaț. Dimineăța la 3, pregătire de plecare. Care din noi a ieșit din cort și a privit la îngânatul zorilor cu noaptea, a văzut pâl-pâind sutele de focuri de pe locul taberei, a mai aruncat

odată ochii asupra cișmelei ce ne-a fost așa de binefăcătoare și s'a mai uitat cum lumina lunei, nu părăsise încă paza locașului sfânt dela Grivița, acela și-a întipărit pentru mult timp, cel mai frumos tablou pe care nici cel mai mare maestru, n'ar fi putut să-l redea ochilor noștri. La ora 4.30, am părăsit aceste locuri și peste dealul din stânga, deasupra cișmelei, prin o' pădure tăiată, am eșit la șoseaua Grivița-Bulgăreni-Siștos, spre a merge la Bulgarski-Karagaț, unde ajungem pe la ora 9 dim., trecem de sat și biyuacăm, reg. 22, între movila mare dela nordul satului și șosea. Aci, am îndurat cea mai mare căldură, de până acum; se vedea că e ceva nenatural, căci pe la ora 10.30 noaptea, adormisem, când o furtună și ploae, aproape îmi dărâamă cortul, așezat chiar pe movilă și ne chinuim vre-o 3—4 ore, să ținem cortul cu proptele și cu mânele, ca să nu-l ia vântul. Somnul meu a fost un canon; țineam de pânza cortului, unde vântul îl desfăcuse, ploaea și vântul îmi înțepenise mâna dreaptă. Tocmai pe pe la ora 2.30, furtuna a încetat, când a stat și ploaea și atunci abea am adormit și eu, iar la ora 4.30, era plecarea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

9 August. — La ora 4.30, plecarea la Kozar-Belene, unde ajungem la 10.30, marșul foarte agreabil, ploaea răcorise aerul, drumul fără praf, însă tot drumul presărat de coji de pepeni cruzi și struguri aguridă; toate aceste, erau dovezile de disciplină și îngrijire de sănătatea oamenilor, la divisia a IV-a, care ne precedase în marș și din ale cărei trupe, până la 26 Iulie, au fost regimamente cărora le-au murit de holeră, câte 30—40 de oameni. Este aceeași divisie, a cărei unități le-am întâlnit înotând prin întunericul nopței și în completă debandadă, în noaptea de 6 spre 7 August, pe șoseaua către Plevna, trecând prin Grivița (Iasen-Disevița). Un ordin precedent al generalului Aslan, încă vorbea de alt „marș neomenos” a unei brigade = a 8-a = din aceeași divisie. Poziția taberei dela Kozar-Belene, este admirabilă, așezate fiind corturile pe malul stâng al râului Osma; însă apa lipsește complet, nu au oamenii ce bea; pun să se ia apa din râu și să se bată cu peatră acră. Înainte de dejun, mă urc pe dealurile din stânga, de unde privesc cu nesaț panorama întregii regiuni, până la Dunăre: alături de noi, se vede tabăra divisieii a 4-a, presărată prin-

tre satele Ortakioi, Lewski, Kozar-Belene și riul Osma. Am cules niște flori curioase, pe acest deal, prin delicateta structurii și culorii lor. Dejunul, bun, îl iau la batal. III, unde de 2 zile regulat îl iau, căci la al 2-lea batalion, m'a supărat murdăria ce am găsit la bucătăria popotei. După dejun, căldura îmi provoacă o mare durere de cap. Azi mi se cere a doua oară, să fac propuneri de decorare, ofițerilor din regiment, căror cred că trebui a li se da. Raportul meu e întârziat, mi se repetă cererea. Astea sunt vederile mele, de aceia în loc de propunere, fac raportul următor: „Față de o prescripție sănătoasă, în uz în armata noastră, de atâta timp, ca fiecare comandant de corp, să-și dea părerea sa, sunt în drept cu atât mai mult a o face astăzi, când mă găsesc în impas a putea indica cine mai mult decât altul, trebuie recompensat, întru cât toți și-au îndeplinit pur și simplu, datoria: eu am executat ordinele șefilor mei, cei de sub mine, ordinele mele, decurgând din acele pe care însumi le-am primit. Incredințez autoritățile superioare, că nici un ofițer nu s'a abătut dela ceace le-am prescris prin ordine și povețe; și dacă acest regiment, a putut să reducă la minimum neajunsurile, boalele și pierderile în oameni, se datorește disciplinei din corp, ascultărei și executărei ordinelor ce ne-au venit dela comandamentele superioare, ceiace este absolut numai împlinirea datoriei și pentru care acest corp, a fost răsplătit și se găsește și consideră sufletește cu cea mai mare răsplată și pentru viitor, de i se va mai da ordinul de zi No. 9 al comandantului corpului II de armată, atât de rar și greu de mulțumit”. „Cred de-aseamenta, că s'ar aduce în acelaș timp, un mare serviciu educației militare a ofițerilor tineri, ca și o mai solidă îndrumare a viitorului armatei noastre, dacă s'ar părăsi sistemul năsplatei pentru împlinirea datoriei și s'ar acorda asemenea foloase, numai acelor care se disting vădit și în ocaziuni deosebite, în care împlinirea mai mult decât a datoriei, folosește cu adevărat, țării; ori, în acest regiment, dacă nu a lipsit dorința, a lipsit însă prilejul pentru ca acest corp ofițeresc, să se distingă, în adevăr, în așa mod, încât aceasta să facă obiectul unei răsplătiri a faptelor, nu a persoanelor ce le-au săvârșit”. Spre seară, pe timpul mesei, muzica noastră cântă sus pe platou, unde am și eu cortul, pentru întreaga tabără. La ora 7,

iau masa la batal. III, unde sunt foarte mulțumit, nu numai că se și gătește mai bine, dar îmi par mai strânși de mine, cei cu cari mănânc la un loc și buna dispozițiune nu-i prin nimic tulburată, pe timpul mesei. După masă, mai rezolv câteva hârtii și mă cule, în așteptarea ordinului de plecare pentru mâne, ordin ce-mi sosește pe la ora 12 noaptea. Sosind și acest ordin, măsurile luate „fii gata de azi, pentru marșul de mâne”, mă lasă să mă odihnesc 4 ore.

10 August. — Din ce în ce întrând în August, ziua vine mai târziu, așa că azi, când la ora 4.30 dim., pleacă regimentul, este întuneric bine; trecem prin Hadzi-Musa, apoi prin Dragomirov, aci dăm peste foarte mulți români stabiliți de zeci de ani, mi se oferă buchete de flori de cătră fete și bărbați, toți băgându-se printre cai și dându-ne în mână, la toți, flori; văd multe femei plângând și la întrebarea „de ce plâng”, ele arăt cu mâna încotro au plecat a lor și de unde nu s’au mai întors. În acest sat, sunt mulți șvabi, unguri, ruși și români, pe lângă bulgari. Șoseaua de aici cătră Siștov, este foarte bună și frumoasă, șerpuind pe numeroasele dealuri ce taie. Ochii noștri cată în direcția țărmului Dunărei, vedem cele de departe, cele de aproape nu le mai vedem și între kilometrul 12 și 11 al șoselei, printre o șea între două dealuri mai joase, se zărește lucie, marea Dunăre. Își poate cineva oare, închipui, bucuria ce simțim, când acum în adevăr putem zice hotărît: acolo e țara! Acolo e patria noastră scumpă! Picioarele ni se mișcă cu atâta ușurință... și când mă îndrept către soldați și zic: ați văzut-o?... toți răspund într’un glas: da, am văzut-o! Ce ați văzut băeți?... Dunărea! Și ranțele lor udate și grele, de ploae și arma lor și sac, și suflet.. cum s’au ușurat! Și totuși sunt trist... între aceste mii de glasuri, ce spun sau șoptesc, ori gândesc, Dunărea, sunt cinci, care nu-mi mai pot răspunde, ele sunt stinse, au amuțit pe acest pământ străin, înainte de a mai putea vedea și zice, încăodată, Dunărea! Da, noi am văzut-o, este ea, ne așteaptă, ar seca un moment numai să ne vadă trecuți mai iute dincolo, frumoasa Dunăre albastră! Intrăm în tabără, la Kil. 11 al șoselei înainte de a se împărți drumul, unul spre Ores-Dragomirov-Hadzi-Musa — Koșar Belene, altul spre Ores-Siștov. Locul de tabără este frumos; dăm însă peste duș-

manul de ieri: lipsa apei de băut; și mai dăm peste unul, nou: tânțarii. Le îndurăm pentru țară. Mi se comunică însă pe drum, moartea la ambulanța divisiiei III-a, a încă un soldat, bolnav de febră tifoidă. Incă o jertfă pentru regiment și pentru șef. Iau aici cunoștință de ordinul de zi al Regelui. El spune: „armata a scris una din cele mai mândre pagini, în Istoria țarei; lăsăm urmașilor o Românie mai tare, mărită cu un ținut nou, și înălțată în ochii tuturor!”

În adevăr, pentru întâi dată în viața țărilor noastre, armata cucerește un teritoriu. Prin urmare sunt fericit că am avut prilej, să-mi împlinesc datoria și sunt odată mai mult fericit, că alături de mine, și-a făcut-o și copilul meu și mă gândește că pot închide ochii mulțumit, că am văzut și pe cel dintâi băiat al meu, demn de mine și ca el, sigur sunt, demni vor fi și ceilalți doi, ce-l urmează. Tu mamă a lor, care pe brațele tale, de atâtea ori i-ai învățat să reciteze poezii patriotice, care de atâtea ori ai sorbit amestecate în lacrimi ferbinți, cuvintele lor războinice, eroice, bucurăte, precum pe vremuri matroanele române s'au bucurat și ele și s'au mângâiat a fi dat țarei, numai fii buni și generoși cătră patrie!

Diseară am s'o duc rău cu tânțarii; cu tot fumul dela focul ce arde lângă cortul meu, înlăuntru, este o melodie melancolică și întrebătoare, cortul e plin de musafiri. Mi se face cunoscut, că la 11 August seara, vom fi la Siștov; la 12 trecem Dunărea pe pod la Zimnicea, la 13 e repaos, la 14 transport pe vase pe Dunăre, până la Olteniță, la 15 August imbarcarea la Oltenița, în trenul întâi militar și la 16 August, ora 6 dim., vom fi cu primul batalion în Târgoviște. Așa e itinerarul.

11 August. — Mă scol la 3 noaptea, întreb de ordnele sosite, iau măsurile necesare pentru executare și mă culc iar, până la 7 dim.; am azi inspecția brigadierului, pe batalioane, iau dispoziții în consecință. La 9.30 se dă cetire pe batalioane, a ordinului de zi al Regelui, care sună astfel:

„Înălțătorul avânt cu care ați răspuns chemărei mele, într'un ceas de grea cumpănă, mi-a dovedit din nou că sunteți oricând gata a vă da viața pentru patrie. Ați plecat voioși și cu încredere pe câmpul de onoare, părăsindu-vă holdele voastre, hotărâți de a înfrunta cu băr-

bătie toate primejdiile războiului. Mulți dintre camarazii voștri, au căzut jertfă boalelor nemiloase, de peste Dunăre. Dureroasa lor pierdere, a sângerat inima mea. Niciodată nu voi uita mărturisirile de dragoste cu care m'ați înconjurat pe amândouă țărmurile Dunării, în ziua când armata sub ochii mei a trecut a doua oară acest măreț fluviu. Strigătele voastre inflăcărate, au găsit un puternic răsunet dela Carpați, până la Balcani și au pătruns adânc inima mea de bucurie. Ați ajuns cu o repezițiune mai presus de toate așteptările, până în creasta munților Bulgariei. Prezența voastră acolo, a impus pacea fără vărsare de sânge, a mărit țara noastră cu un ținut însemnat, spre întărirea hotarului și ați înălțat vaza României în ochii tuturor. În amintirea acestor fapte, veți purta cu cinste pe piept un semn doveditor al bărbăției voastre. În curând vă veți putea întoarce la căminurile voastre, cu înalta mulțumire sufletească, că v'ați făcut datoria, și că ați scris una din cele mai mândre pagini ale istoriei patriei. Să plecăm cu smerenie capetele noastre, înălțând rugi către Atot Puternicul, care ne-a învrednicit să trăim aceste zile înălțătoare și să lăsăm urmașilor noștri o Românie mai tare și cu mai mare încredere în vitejia fiilor săi. Din tot sufletul mulțumesc scumpei mele armate, pe care de-apururea o voi înconjura cu o părintească dragoste — București 31. VII. 1913. **Carol.** — Amintesc trupei, că la sosirea în Târgoviște, voi tipări și împărți la toți acest ordin de zi, pe care fiecare să-l așeze alături de icoane și să-l lase urmașilor, căci este cea mai frumoasă moștenire ce poate lăsa un ostaș, după el. Acum ne-am îndeplinit noi datoria către patrie și să dorim copiilor noștri s'o împlinească și ei pe a lor. Dejunul la batal. III, cu brigadierul; după dejun, conferințe improvizate, nestudiate și mai ales rău plasate. Masa de seară tot la batal. III; ne culcăm mai de vreme, de oarece mâine la ora 5 dim., trebui să fim la capul podului de pe Dunăre, la Siștov, urmând să intrăm în țară, pe la Zimnicea. Care mai de care se ține mai bine, ca să nu se înec... ca țiganul la mal, adică să nu se îmbolnăvească.

12 August. — Schimbându-se dispozițiunile, plecăm la ora 5 și la 7.20, intrăm în Siștov, în sunetul muzicei, îndreptându-ne spre capul podului, pe care-l găsim încă ne-

liber. Bolnavi holerici, stau în dramul nostru culcați pe cheiul Dunărei, jos pe pământ ca niște câni, negri la față și cu ochii stânși, rătăciți, și descurajați privesc cum ceilalți trec spre patrie și ei rămân; cu capul plecat într'acolo, e țărnul românesc, oftez adânc, se ridic în mâni, se uită și la noi, ei vor să zică ceva, vor poate să zică, pământul țării, să-l sărutăm și pentru dânsii! Vlădescu plânge, eu.... Un cornist îmi ia calul și alături de Brillant și de Vlădescu, doi buni și nedespărțiți camarazi, pun piciorul pe pod... Ești tu creionule, atât de meșter să descrii aci, tot ce se serie în sulfetul nostru? Pe vase, aceiași marinari, dela Corabia, aceleași bărbi galbene a lipovenilor, aceiași mulțumire sufletească pe fața lor, la Corabia, că ne-a întins puntea între trecut și prezent, acum la Zimnicea, între prezent și viitor: spre victorii ne-ai deschis drum, spre inima țării, ne-ai tras drum... și după noi, vin mii ce simt la fel, iar înainte, ne-au precedat cele 6 suflete zburate dintre noi, ele au apucat din calea nemuririi, partea ce li-se cuvin; cine știe, până la capătul drumului, vreme destulă este!

Când muzica atinge podul, marșul „Deșteaptă-te Române”, cred că s'aude prevestitor și dincolo peste Carpați. Punând piciorul pe pământul țării așa de mult dorite, auzim că nu ne mai imbarcăm pe șleपुरi, căci al 6-lea de vânători, până acum neatins de holeră, abea urcat pe șlep, cad trei oamenideodată: ei au avut mulțumirea, mângâierea, să atingă pământul românesc, s'au dus satisfăcuți, fața nu le mai e întunecată decât de holeră, ei au sosit la timp... pe muntele Taborului! Și pe când urechea aude știrea, inima mea și-o serie adânc, iar ochii mi se sprijin pe întâiul arc de triumf dela capul podului, pe care stă scris: **Onoare vouă eroilor, Patria recunoștoare...** dac' au văzut-o și ei urarea aceasta și de sigur au văzut-o, rămasul bun dela patrie le-a fost o binefăcătoare ușurare și dulce 'n veșnicie! Muzica răsună dincolo de țărn, lumea ne iese în cale, pe strade flori ni se dau, nimeni n'alege de-i soldat, de-i ofițer, eu am un braț plin, și mergem, toți ne salută, un alt arc de triumf cu „bine ați venit eroilor”... dar nu mai este îngrămădirea unei primiri entuziaste... și pricina o știm, o simțim... suntem holerici, baracele noi, înșirate în lungul uliței, pe locuri virane, acele care se lucrează în pripă, la marginea orașului, sunt hoteluri menite să ne găzduiască. Opresc

afară din oraș, 40 min., ca trupa să se odihnească și apoi luăm drumul spre satul Găuriciu, înainte de care, trebui să intrăm în bivouac, de data asta, întreaga divizie! Sosit regimentul, nu am decât desiluzie, apa, singura apă ce găsim, doctorii o declară de nebăut,... și n'ași putea descrie durerea ce simt soldații, săracii, când dau ordin să se verse jos vasele abea umplute cu apă!?! Unul, fără a zice nimic, arată doctorului buzele arse de sete; altul, întoarce cu gura în jos bidonul, din care scurge restul apei ce-și agonisise! Venind comandantul brigadei, îmi arăt starea aceasta mizerabilă și primesc ordinul să mă așez pe stânga șoselei unde este un puț cu motor, dar care n'are mecanic și n'are benzină. Cercel, armurierul corpului, caută mecanic și găsește 5; pe seară sosește și benzina și iată și apa; înghesuială și trânteli, între cei din Muscel și ai mei, devin cam neliniștitoare, sunt nevoit să pun un ofțer acolo; Muscelul pune un maior și atunci rândul la ai mei ca să ia apă, nu le mai vine niciodată. Am așteptat până târziu venirea Dr. Mezincescu, în tabără, dar nu a venit; are aierul că, acest doctor comandă armata azi. Hotărîm ca să plecăm mâne dimineață de aici, îndrumându-ne spre Titu. University Library Cluj

13 August. — Primesc ordinul să nu plec până la ora 8 dim., poate va veni Dr. Mezincescu. Dela 8 se face 9; Drul vine, vorbesc și eu cu dânsul și se hotărăște să rămânem pe loc, doară Muscelul se mai deplasează vre-o 4—5 kil., la Fântânelele. Eu îmi mai răresc lagărul și rămân singur stăpân pe fântână. Ni se făgăduiește că, dacă se reduc cazurile suspecte, peste 2—3 zile mergem la Alexandria, spre a ne imbarca pentru T.-Viște, oprindu-ne 5 zile la Văcărești, pentru carantină. Fie și așa. Dejunul foarte copios, la batalionul II. Azi avem belșug de jurnale; „Adevărul”, după o atitudine corect patriotică o bucată de vreme, iar începe să samene discredit între soldați și ofițeri și între aceștia și opinia publică, vorbind de maltratarea soldaților, de nemăncare etc. Acești domnișori care trăesc ca niște prinți, cărora toate li-se dau de-agata: țară, demnitate, onoruri, afaceri, liniște, apărare contra dușmanilor, se fac mecenii societății, cu care nu au nici o legătură, decât banul de foaie, și nici o preocupare alta, decât reclama, sub orice formă; ei nu vor să știe, că acum în mijlocul flagelului holerei,

când răspundem în fața lui Dumnezeu și de sănătatea și viața regimentelor, sunt soldați, care fug în sate la cârciumi de se îmbată, se duc de fură pepeni, pe care-i mănâncă așa cruzi ca dovlecii; care au bidonul plin de ceai, pe care-l bea dintr'odată și se răpăd apoi la bălți, de beau apă clocită; care se răpăd prin grădini la prune, își umflă pânțelele cu ele, beau apă, își provoc diarii, care-i începutul holerei, și când? când toată neadormita noastră grijă, a ofițerilor, a șefilor, tot zbuciumul unor comandanti ca mine, sunt jertfe bunului lor traiu și când zilnic li se spune răul ce-și pricinuiesc lor și celor buni; când zilnic văd căzând cu zecile: gradați, soldați, camarazi de-ai lor, victime nemiloasei holere, care nu alege, ci culege; să poftască acești domni și să țină ei, cu vorbe, frâu, firei acestia sălbatice, care stăpânește pe unii din soldații noștri și numai când vor încerca-o și va da roade procedarea lor, atunci impună-se nouă, care țe-sem și croim în dogoreala corturilor, soartă mai bună „paraziților” acestora, maltratând soldații, ca să-i scă-păm de moarte! Și o spun eu, care iau martor pe Dumnezeu, nu pot atinge un soldat, am aplicat cele mai aspre pedepse celor care au atins pe soldat; o spun eu, șeful de corp, care am fost ca un părinte bun, pentru soldați, o spun eu care în adevăr iubesc pe soldat și am milă de dânsul. De sigur că în presă, au fost și sunt oameni și cum se cade, cum și între militari — ofițeri sau soldați — au fost și sunt și secături, care au maltratată fără nevoie și care nu au ascultat, de șefi. Dar eu vorbesc de acei care mănuiesc condeiul cu punga, nu cu inima, pe aceia eu îi numesc paraziți.

De pe deal de aici, vedem cum se întind lângă oraș, lazaretele, sporește continuu lucrul acolo. Masa o luăm la batal. III, în mai bune dispozițiuni; ne umple sufletul de mâhnire, când auzim, că saci întregi de scrisori sunt trimiși la T.-Viște, de oficiul local, când știe că reg. 22 este aici. Incuria autorităților superioare, sub acest raport, e foarte mare.

14 August. — Imi pare Miercuri. În batal. II și III nu mai avem nici un caz suspect; în batal. I sunt de ieri 4 și de azi, 3, total 7. În acest batalion, cam toate las de dorit. Stăm fără nici un rost aci; nu se face nici un examen cum era vorba, nu se vede nici urmă de doctor Ne-

zincescu; comandamente superioare lipsesc. Incep să pierd răbdarea și spun brigadierului curat, că de n'ar fi el acolo, aș fi cu 2 zile aproape de T.-Viște. Această declarație, are mare înrâurire asupra sa, căci văd că începe să se miște, să arate puțină energie, trimițând să vadă, ce mai hotărăște Mezincescu acesta. Deocamdată se constată că, trăsurile de care fuse vorba să ni se trimită pentru ridicat bolnavii, nu se trimit. Vase de fierț apa, asemenea; fiolele pentru dejecțiuni la analiză, se dau, dar fără nici o instrucțiune, fără nici un cuvânt, așa că nu știm ce să facem cu dânsule; prin urmare, așa zisa carantină, e un moft, o enervare mai mult pe noi și o stare pregătitoare actelor de nesupunere și indisciplină la trupă, care începe să mă îngrijească de-a binelea. Aflu că parte din trupe, fără autorizarea acestui „Muzicescu” cum îi zic soldații, s'au ridicat din carantină și au pornit spre garnizoanele lor: e revolta comandamentelor, care în orice caz nu are gravitatea revoltei trupei. Spre seară, vremea devine schimbăcioasă. Hotărăsc ca mâne 15 August, onomastica câtorva doamne de ofițeri, să luăm dejunul cu toți la un loc, muzica să cânte și să uez ofițerilor bine lor și familiilor lor.

15 August. — Joi Sfta Marie. De pe la ora 12 astă-noapte, o ploaie mărunță și deasă, îmi umple cortul și patul de apă; toată noaptea plouă, toată noaptea mă zbat în băltoacă, ploaia se menține cu putere, în cort curge peste tot ca afară, mi se stânge lumânarea, chibriturile udate nu se mai aprind, mă strâng ca un ariciu, doar voiu putea locui pe o parte uscată de pat, până ce va veni ziua. Ploaia pe cort cade și sună, ca tropăiala unui escadron ce-ar trece la trap pe o șosea. Nici soldații nu dorm, căci îi aud vorbind și fluerând a pustiu. Zorele se văd prin găurile și deschizăturile cortului; vântul umflă foile, picăturile pocnesc mai tare pe cort, care s'a întins ca o tobă, chem soldatul, pe care în zadar l-am strigat toată noaptea; mai reparăm cortul, mai premenim patul, mă culc și dorm și eu 3 ore; ploaia n'a încetat de loc, are aierul că o să țină toată ziua. Nu ies de loc din cort și pun să-mi facă sub cortul acesta, un altul mai mic, atât cât încapă patul de campanie, așez patul în groapa de apă și mă culc iar; o mână și un picior, mă dor bine. Dejunul și masa de seară, le iau în pat. Pe la ora 8.30, ploaia

încetează. Trimitem în Zimnicea alți 2 bolnavi, iar pe doctorul batal. II bolnav de colici nefritice. Brigadierul, dă 3 telegrame superiorilor, care ne-au uitat se vede, arătând starea alarmantă în care se găsește brigada întregă. De doctor Mezincescu, nici o urmă. În Zimnicea, a sosit de aseară Regele, Prințul Ferdinand și Prințesa Maria. De-acasă nici o știre, de 2 săptămâni. Nădejde de plecat de pe aici, slabă; jurnalele vestesc posibilitatea unei carantine îndelungate, pentru corpurile II și IV de armată, de și din corpul II aflu, că mare parte din trupe au plecat mai cu voe, mai fără voie, la garnizoanele lor. Aflu că reg. 37 de Botoșani, a avut ieri vre-o 30 morți de holeră, murindu-i în total, până acum, 87 de oameni; halal surprize la acel regiment. Tântarii au ajuns de speriat; jur împrejurul nostru, vârtejuri de tântari verzi, ne fac să fim în continuă apărare la față și mâni, ei se las câte 5—6 odată pe ceafă, pe gât.. Brigadierul mă cheamă să mă consulte, dacă oamenii o mai pot duce pe vremea asta, în corturi și de nu ar fi bine să plecăm în cantonament. Consult pe doctor care îmi declară, că starea aceasta aci, este cu neputință, ea va provoca noi boale, căci spune el, vizita medicală nu se mai poate face, mâncarea oamenilor, nu se mai poate găti cu îngrijire, apa asemenea, în fine starea e rea. În adevăr, sub corturile trupei, oamenii dorm pe un amestec de paie cu noroi; corturile desfundate, apa pică pe la încheieturile cortului și chiar prin pânză și... chipurile, stăm aici ca să îndreptăm starea sănătății oamenilor! Casierul, desnădăjduit, îmi cere voie să plece în interior; îi acord cu plăcere voia, căci îl văd foarte abătut și am aflat în urmă, că de frica boalelor, era pe punctul a se sinucide; chiar mie îmi pomeneste de așa ceva... și până acum, s'au împuscat vre-o 4—5 descurajați, în alte corpuri.

Apoi, șederea lui aci, este nefolositoare și nu văd de ce aș prelungi-o. Farmacia ce am dat companiilor, văd că dă roade bune: țuică tare, ceai, zahăr, pentru ca fiecare căpitan, singur, să prescrie ceai ferbinte și tare, oamenilor ce au dureri de stomac, răceli la abdomen, deranjeri. Am cu chipul acesta, 5 medici de batalion și încă medici cu răspundere, deci am 15 medici în regiment. Le-am dat și instrucțiuni de cum să procedeze. Doctorii nu de geaba au declarat că le-am fost „Colega”, prin măsurile bune și de multe ori neștiute de dânsii, pentru prevenit boalele.

Seara am mâncat în cort, pe la ora 7; pe la ora 8 m'am culcat, trezindu-mă după un somn profund, crezând că s'a făcut ziua, ceasul însă era 11.15. În timpul nopții, nu mai pot dormi, o durere de stomac începe și am teama că sunt bolnav și eu, că doară așa începe holera. Recurg și eu la medicamentele mele: melisa; apoi la ziua iau picături anteholerine, apoi o cafea cu lămâie și melisă și la ora 7 dim., sunt complet bine.

16 August. — E posibil — se zice — ca Duminecă să plecăm; azi fiind Vineri. La 9.30 are să vină în tabără Dr. Mezincescu; îi zic de-acum și eu Muzicescu, fiindcă văd că toți la noi acum joc, cum cântă el. Cel puțin dacă ar fi artist în meserie, dar pe cât aud, e mai mult un exponent politic, nu știu de ce culoare, se zice tachist, pus în această slujbă, de ocazie, plătit însă cu ziua așa de gros, încât acum văd eu de ce nu vine când s'anunță, ca să dovedească, că e mai bine plătit gras, da cu ghjotura, decât gras, cu ziua. Așa se vorbește, eu nu știu nimic, necunoscându-l. Tocmai către seară, vine în tabăra reg. 22; spunându-mi că să mai merg vre-o 3 zile, dincolo de Alexandria și nedându-mi motivele pentru ce, i-am zămuncit harta din mână, i-am strigat că eu plec la T.-Viște și i-am întors spatele. A reclamat colonelului Panaitescu, comandantul brigadei, care-mi spune: îmi pare bine că ai avut niței nervi cu acest doctor. Ofițerii s'au făcut cere în jurul meu și soldații crezând că m'a supărat cu ceva, erau gata să-l înșface. Am regulat plecarea regimentului spre Nanov, stație de îmbarcare de cale ferată. Seara, masa la batal. III. Ploea reîncepe, e frig și noroiul te face să aluneci la fiecare pas.

17 August. — Plec pe batalioane, la ora 7 dim., spre Găuriciu, unde voiu bivuaca. Pe drum, dau de restul coloanei regimentului 49 de rezervă, ce merge la Frumoasa; dau peste batal. II vânători, care dela gara Șoim, unde se dusesese să se îmbarce, acum a fost oprit în loc de doctor Mezincescu și s'a hotărît imbarcarea pe șleपुरi, deci marș îndărăt la Zimnicea. La Găuriciu, dau peste întreaga brigadă a V-a, care ocupă locul meu; sunt nevoit să mă opresc dincoace de valea Găuriciu. Tot drumul, șanțul șoselei e plin de bucăți de vite, aruncate de trupele ce au trecut înainte. Coji de pepeni cruzi ca do-

vlecii, căruțe rămase pe urmă, etc. Este posibil atâta lipsă de conștiință în conducerea unităților și pentru sănătatea generală a țării? Dar văd că reg. 22, este în ade-văr din altă armată, căci până și soldații privesc cu des-gust, această desmățare a trupelor. Am aflat că astă-noapte, reg. 13 infant., a bivuat pe lângă noi și a de-vastat completamente viile și grădinile... și orășenii le-au eșit și lor cu flori înainte, le-a urât „bun venit eroilor” acestora, care își bat joc de averea locuitorilor români, cu atâta ușurință! Nu mai încape îndoială, întregul co-mandament al armatei noastre, este atins grav de lipsă de interes către disciplină, dacă las lucrurile, în voia lor. Eu aş trimite la reformă, pe toți acei comandanți de cor-puri, în care mortalitatea a trecut de 1%, căci prin expe-riența făcută de mine, de și cu o energie care m'a uzat, am dobândit însă meșteșugul ținerei trupei în mâna şe-filor și am făcut-o să fie disciplinată, sub toate formele. La 12, opresc la nord de gara Soim, ofiterii și trupa mă-nâncă, apoi, amenințați de ploae, mergem de ne instalăm în bivuac, în Valea Găuriciu, în spatele brigadei a V-a inf.; corturile noastre, le așez în păduricea de salcâmi. Ploaea ne-a ocolit; sosesc și cele trei mari butoaie de apă, sosesc și paie din belșug, sosește curând și noaptea. Dau drumul căpitanului Lascu, căci după ce a trecut prin o mulțime de metarmofozări, începând cu tunderea muste-țelor, mâncare numai de pâne, bere de coniacuri și cea-iuri, a sfârșit prin a se da prins legat de mâni și de pi-cioare, frică-i și teroarei boalei de holeră... e vânat la față ca un holeric, îi tremură vocea și când îi zic dute unde vrei.. îi dau mâna, îmi face impresia, că am strâns mâna unui om mort de mult. Seara, masa în șanțul șoselei, la batal. III.

18 August. — Marș la Nanov, vest de Alexandria. Ple-carea la 6 dim., trecem printre trupele brig. V-a, tăbă-ruite în noroiul dela Găuriciu. Intreb câțiva soldați ple-cați să schimbe gărzile, dacă au băut ceva de dimineată; îmi răspund că nu. De ce băeți? N'a fost vreme să se gă-tească ceaiul. Erau din 4 Argeș. Ai mei băuse ceaiul, avusese vreme să ia înainte, ș'o dușcă de rachiu „sărăcu-ții” ar zice îngerul din Târgoviște, înger, care a băgat în mine, multă mîlă pentru soldat. Drumul la început, foarte urât, prin satul Găuriciu; șoseaua se face după

acea foarte bună, când apucă la stânga, despărțindu-se de acea care merge spre Smârdioasa, urcă frumoasa coastă de deal, pe care apuc soarele ridicat deja de-o șchioapă pe cer. Răcoare și senin complet, căci acea ce fusese până acuma, de dimineață, era numai o ceață, cum e obiceiul în apropierea Dunărei. Scobor o muche de deal, dau în valea Vedei, de unde să zărește satul Brănteni, fabrica de zahăr a lui Vernescu; o luăm de aici pe lângă calea ferată, ținând poteca din dreapta și din stânga șinelor și așa ocolim satele Brăntenii, Tigănești și Poroschia, care se perindez în șir pe dinaintea ochilor noștri și facem haltă între Poroschia și Alexandria, aproape de marginea orașului. Aici a venit doctor Muzicescu, cu locot-colonel Rujinski și câte trei ne-am dus la gara din Alexandria, spre a evacua cu vre-un tren, pe cei debili și bolnavi ce ar rezulta la vizita medicală de azi; tot aci regulăm și chestia îmbarcării regimentului, la stația Plosca, cerând vagoanele necesare. Ei rămân la masă în oraș, eu refuz a mânca acolo și mă înapoiez la regiment, unde ofițerii mă așteaptă cu dejunul. La ora 5 pornesc spre Nanov, tot pe lângă șinele căii ferate, ocolind Alexandria pe după gară. La ora 7 p. m. sosim la Nanov și bivuahem pe batalioane, fiecare batalion în dreptul unui canton de cale ferată, unde este câte un excelent puț cu apă. Nefiindu-mi bine, având durere de cap, din cauza căldurei, dintre 12 și 4, cât am stat în câmp jos, lângă șosea, mă duc de mă culc, fără să mai mănânc. La ora 1.20 noaptea, primesc foaia de drum, în care cu mare deziluziune văd, că plecarea noastră cu calea ferată, are loc abea la 22 August, ora 11.40 ziua. Deci încă 3 zile în câmp, fără nici un motiv. Încă din timpul nopții hotărâsc rezistență energetică holerei, care ne amenință încă din Alexandria, unde atât în oraș, cât și în trupele de artilerie — coloanele (3) de muniții din 19 artilerie — bântuie holera. Coloanele acestea stau de 5 zile pe o muche de deal, deasupra Alexandriei, lângă... cimitir! Să fie înadins, ori coincidentă, în alegerea locului? Două din coloane, sunt decimate de holeră, a treia însă este complet sănătoasă, dar o prea găsesc băgată în celelalte două, ca să scape până la sfârșit, ceia ce atrag ca atenție, comandantului garnizoanei din Alexandria, care dă din umeri, spunând că nu poate lua dela el, nici o măsură... noroc că orașul a clădit lazaretul holericilor, chiar alăturarea de ei.

19 August. — Mă scol la 7 dim., rău dispus din cauza somnului neregulat de astănoapte; grija și răspunderea de regiment, îmi dau puteri noi și iau măsuri strașnice de pază, măsuri, care am satisfacția a le vedea executându-se cu o rigurozitate și punctualitate, exemplară. Medicul îmi raportează, că nu e nici un bolnav! Dar cei 11? Toți bine. Ce sunt acești 11, trebui s'o spun, ca să se știe cum se pot scăpa oamenii dela moarte. Doctor Mezincescu, mi-a cerut ieri, ca din tot regimentul să se aleagă cei debili și suspecti și să se pună la 2 vagoane și să fie expediați înapoi la Zimnicea, la spitalul de evacuare. Am dat ordin medicilor regimentului, să se conformeze ordinului și să aleagă pe aceștia, plecarea lor însă o voiu hotărî eu, când mă voiu înapoia dela gara Alexandria. Când m'am înapoiat, doctorul mi-a spus că a ales 11; i-am răspuns: prefer să-i duc morți la Târgoviște, la Zimnicea nu-i mai înapoiez! Am dat ordin să aducă 12 căruțe, câte una de companie, să se ia ranitele celor mai slabi și pe dâșii și să-i aducă după regiment. Cred că i-am scăpat sigur dela moarte, la Zimnicea se moare așa de ușor! Măsura aceasta, a avut darul să ridice sus moralul oamenilor mai slăbuți și cu asta cred că mi-am vindecat singur, pe cea mai mare parte din ei. Am aflat că toți oamenii debili opriți așa ca suspecti, la Zimnicea, chiar de nu au avut holeră, au contractat-o și la corpuri nu s'au mai întors. Așa au fost și cu cei câțiva oameni, pe care scrupulozitatea medicului corpului, în executarea ordinilor medicilor superiori, i-a evacuat înainte de a ajunge la Dunăre și la trecerea ei, când ne-am înapoiat, au murit de holeră; așa se explică cei perduți de noj de holeră, când s'a constatat de autorități, în mod oficial, că în regiment, nu a existat boala holerei.

Necentenit se scurg trenuri militare spre interior și altele goale, spre Dunăre. Câteva ziare continuă să distrugă prestigiul și să terfelească aureola acțiunii noastre militare, guvernul, în special Ministrul de război, nu ia nici o măsură, din nenorocire, mai ales nu cere aplicarea legii stărei de asediu, căci acum e prilejul să scape neatinsă cinstea armatei, chiar dacă cele ce istorisesc acele ziare, în socoteala unor ofițeri, ar fi adevărate. Sănătatea în regiment, este perfectă. Dispoziția a revenit în fiecare, par'că am trecut prin niște locuri prăpăstioase, drumuri prin râpi și acum am dat peste șoseaua

dreaptă, bună și frumoasă. Zgomotul lagărului, este foarte mare; am convingerea, că dacă el nu se poate înlătura, se poate mult reduce și am să încerc să obțin aceasta. Azi am vestit prefectura și garnizoana T.-Viște de sosirea regimentului; am scris că regimentul e perfect sănătos, sper că mă vor crede și deci ne vor scuti de alte neajunsuri carantinare, la sosirea acolo. Am scris ziarului „Viitorul” cu privire la cele publicate într’un număr de acum 3 zile, relativ la petrecerea în T.-Viște a prizonierilor bulgari, articolul în chestiune, fiind un atac direct la demnitatea familiilor noastre. Trimit scrisoarea de mai jos: Nanov, 19. VIII. 913. Domnule Director, am luat cunoștință prin ziarul dv. „Viitorul” No. 1984, de purtarea nedemnă a unor soții de ofițeri, din T.-Viște, cu prilejul aflării în acea localitate, a ofițerilor bulgari, prizonieri și împărtășesc întocmai sentimentele de dispreț, ce reies din articolul cu privire la acel fapt. Vă rog însă, ca pentru a Vă menține ziarul la înălțimea sentimentelor ce nu am drept să mă îndoiesc că sunt altfel decât curate, să binevoiți a cere autorului articolului dela rubrica „Una, alta”, să precizeze în termen de 3 zile dela primirea scrisorii acesteia și în acelaș loc, în ziar, dacă doamnele în chestiune, aparțin ofițerilor din reg. III Dâmbovița No. 22, pe care-l comand; sau, categoric regimentul sau serviciul cărora aparțin ofițerii soți; căci, Vă rog să binevoiți a cunoaște, că în T.-Viște sunt 2 regimente distincte și servicii, care au șefii lor deosebiți. Chiar dacă după regulamentele militare, nu mi-ar reveni de drept a mă preocupa de prestigiul celor ce la un loc constituiesc familia militară a regimentului în capul căruia mă găsesc, însă ca cel mai mare în grad și ca șef și ca om cinstit, conștient că am sub ordinele mele subalterni la fel, am datoria a veghea la cinstea lor, a o apăra cel I-iu, când pe nedrept le este atacată și lua măsuri de îndreptare, când există abatere, principiul camaraderiei legând numai pe cei demni la un loc. Incredințat pe deplin de spiritul drept ce vă călăuzește, în educația ce faceți prin ziar, publicului românesc, Vă rog dle director, să binevoiți a primi încredințarea stimei mele”¹⁾.

¹⁾ Răspunsul ziarului, care mi s’a dat în termen, a fost cel dorit și crezut de mine: nu priviau învinuirile, pe nici o soție de ofițer din reg. 22, ci priveau, din nenorocire, pe alte soții de ofițeri străini

20 August. — Am avut marea satisfacție, ca prin măsurile luate, să obțin cea ce în întreaga mea viață militară nu am putut avea: complecta liniște a unui bivuac! La un moment, mi s'a părut că regimentul a plecat și că furându-mă somnul cine știe cum, am rămas singur... am sărit ars în sus... m'am uitat pe o margine de cort, am văzut corturile copiilor mei și mi-am reluat odihna. Am pățit ce pătesc, când în liniștea odăiei în care dorm, noaptea, m'am trezit c'a stat ceasul! Astăzi sunt două luni, de când s'a decretat mobilizarea. Și dacă e vre-o dispoziție de lege, care să corespundă realității, apoi este aceasta unică în mod absolut, ca durata unei campanii, să se socotească îndoit, căci drept este, că, îndoit ni se scurg și zilele, în acest timp, din propria noastră viață. Dejunul și masa le iau la batal. II. Căpit. Palada, căruia i-am dat aplicarea ordinelor de pază a bivuacului, depune toată energia sa și lucrurile merg foarte bine. Funcționez trei posturi de vermomore, cine intră în bivuac, nu are pe unde intra decât pe la postul de examinare, prevăzut cu Vermorel; stropit, ud learcă, de desinfectant, intră cel ce vine din afară. Ajutorul locot.-colonel Vlădescu, ofițerul cu aprovizionarea, au voit a ieși din bivuac, pentru nevoile trupei și nu au putut. Cu așa strășnicie, nici holera nu a putut intra în regimentul 22; latrinile îs la perfecție. Proprietarul Capră, venind la Vlădescu să-l vadă, l-am murat în sublimat și lapte de var, de credea că e scos atunci din fundul unei varnițe; ce să-i fac, satul lui e holeric. Nici un bolnav pe ziua de azi.

21 August. — Trec mereu trenuri după trenuri, spre Zimnicea goale și se înapoiez pline cu trupe, care în strigăte de ura, zbor prin fața cantonului 21 și noi, ca cei flămânzi, privim la banchetul bogaților! Din trenuri ni se aruncă jurnale, priviri încurajatoare, au aerul a spune... las că vine și rândul vostru, camarazi! n'aveți grijă,... dar, mai stați să vă faceți bine (?)... știi doctorii când recomand celor care au fost bolnavi de febră tifoidă, să se mai abțină câteva zile, dela mâncare, deocamdată; și

de corp. Memoriile mele, unde dau faptele și pe autoare, privesc partea ce nu mai intră în descrierea campaniei din 1913; ele se vor publica ulterior, ca și cele până la zi, de mine, sau de urmașii mei.

ei, care ar mânca un vițel la o mestecătură. Și regimentul 22, care a fost cel mai sănătos în tot corpul de armată, și a avut cel mai mic număr de morți și cel care a înaintat mai departe de Zimnicea către interior și totuși, pe lângă noi, trec acum cu trenurile, corpuri pe care le-am lăsat zăcând pe margini de drumuri, în noroaie, pe la Găuriciu. Ori poate soarta nemiloasă pentru reg. 22, a vrut să se împlinească glasul poetului, care dacă nu a zis, despre oamenii acestui demn și falnic regiment, ar putea să zică:

„Ce repede venit-au și cu ce nepusa'n masă,
Și cât de lung le'i drumul, acum la 'ntors acasă”!

Dar 22 e răbdător; el a trecut pe lângă pruni și nu a mâncat, a trecut pe lângă pepenerii și nici s'a uitat la pepeni, a lăsat în odihnă cumpenele puțurilor pe unde a trecut, că așa li s'a dat ordin, de și limba le era uscată de sete... va răbda, și aceasta ca să pot zice eu, comandantul lor, că s' mandru de dâșii, că sunt așa precum am vrut eu ca să fie: disciplinați și demni de încrederea ce am pus într'înșii. Starea sănătății se menține foarte bine; și îmi dau bine seama că nu aș fi avut poate nici un mort, dacă se lăsa regimentul numai la conducerea mea. Iau dispozițiuni pentru plecarea de mâne, cu trenul. De și cunosc datoria ce am de a rămânea cu cel din urmă tren, eu comandantul, totuși mă abat dela dânsa, și merg cu întâiul tren, fiindcă știu că e absolută nevoie de mine acolo, spre a împiedeca să se procedeze altfel de cum am hotărât eu, mijloacele ce am impus, sunt menite a asigura acum și sănătatea dâmbovițenilor și t.-viștenilor, și mai ales vreau să evit vre-o neînțelegere cu autoritățile locale, eu dacă-s prudent, sunt și hotărât. Știrile din ziare, mereu să întetesc, în răul armatei; ca în toate, firea românului aceeași: nepregătit la pericol, bun de gură după ce-l trece. Păcat că din aceasta, suferă bunul renume al acțiunii noastre militare, câștigat țarei. Străinii și în special bulgarii, asta așteaptă. Cu atât mai rău pentru guvern, care nu a avut tăria și înțelepciunea și mai ales bunul simț, să înfrâneze această, iertemi-se expresia, dar tot suntem în timp de holeră, e deci la ordinea zilei zicătoarea, prea suferim de diareio-condeică, ce bântuie societatea gazetarilor noștri. Bine îi fac pe unii, paraziții

societății, acei care-i cunosc îndeajuns; ei trăesc din belsugul faptelor societății, pe care numai le scriu, dar nu le fac, ei descriu, istorisesc din imaginație, faptele produse de armată, la care ei, vitejii, n'au contribuit decât cu lamentațiunile lor băloase și cu curajul a o stropi cu noroi, în toate timpurile și în toate ocaziunile; numai acei din presă, care au fost români cu suflet, au tăcut și țara le poate fi recunoscătoare. Ofițerii care au bătut pe cei răi și ticăloși, puțini de altfel, au făcut-o spre a scăpa pe acei mulți, de furia holerei, nu de gustul de a bate și schingiui; totuși ofițerii sunt bestii, iar ei, care prin nesocotința sfaturilor date de ofițeri și a ordinelor șefilor, au omorât pe nevinovați, astăzi sunt demnii reprezentanți ai civilizației și umanitarismului. Ce vipere, ce șnapani, ce mizerabili. Căci să se știe, au murit de holeră, contaminați, acei care au ascultat și s'au supus regulilor; iar cei care i-au înbolnăvit, au scăpat și azi inspiră cu veninul lor, subiectele prăpăstioaselor descrieri de urgii și barbarii din armată. Și tu Doamne, îi rabzi, nu-i așa? Tu Doamne îi lași să otrăvească singura pornire curată și sănătoasă făcută de toți la un loc, pentru înălțarea patriei! Și eu Doamne, creștinește m'am grijit ție, când am plecat din casa mea, căci mă gândeam mai mult că pot să mor pentru această țară, în care atâția fii ți-se închină ție, într'un fel și într'o limbă. Și dacă plecând cu acest gând, acum datorită milei și puterei tale mă reîntorc, trebni să fiu chinuit de disprețul public, pe urma cererei unor desfrânați ai societății? Oare, când tot tu vei regula, să mai ducem și altă dată, această masă de oameni, la glorie, pentru neam și țară, avevom tăria să ne mai încumentăm a o face, ori vom fi cumiți noi atunci, și vom trimite în locul nostru, pe acești Catoni ce nu au mințit niciodată, n'au furat din bunul și dreptul altuia, n'au dat loc la nici o faptă urită, escrocherie, jaf, desonoare, șantaj? Doamne, Doamne, tu care ții lumea întreagă de sute de milioane de ființe păcătoase, numai pentru câți-va buni și credincioși, ești răbdător; iar ei, aceștia care ne ponegrese și ne zugrumă cu lațul spurcatelor lor închipuiri de rele, sunt nemiluți și neîndurați pentru noi! Ii rabzi tu Doamne?

Căldura de azi, e mare; buna dispozițiune pentru toți, nu lipsește, care mai de care își face curaj, care mai de care mi se arată mai cu răbdare și mai înțelept. Și eu care privesc până în fundul sufletului lor, zăresc sinceri-

tatea, zăresc devotamentul pentru datorie. Totdeauna le-am pus greul înainte și l-au primit; acum când de 12 zile suntem în nesfârșită carantină, la speranța lor că vom intra de-adreptul în cazarmă, de le spun că să primim o nouă barieră, și la T.-Viște, între noi și ai noștri, ei răspund cu bunătate „facem la urma urmei, și asta”. Le-am mărturisit că eu judec, că autoritățile de iau măsuri a ne opri în carantină, o fac cu scopul bun și drept, căci pline sunt ziarele de știri, că trupele, chiar cele cu carantine sau declarate neatinse, au fost focare de holeră și au împrăștiat moartea, în atâtea localități din țară. De ce să facem și noi așa, pentru 5—6 zile de răbdare mai mult? Și acești bravi ofițeri, primesc cu resemnare, chiar cu voie bună: nu-i acesta semn de generozitate la dânsii? Și trupa e la fel; de câte ori am trecut printre oameni și am stat cu ei de vorbă, unul nu a întrebat, de ce și cât mai stăm aci! Și de alte lucruri m’au întrebat și de câte alte, am vorbit împreună! Nu-i dovada conștiinței în rostul nostru, în chemarea noastră de a nu cerceta, ci numai a crede? Și acești oameni, au făcut sacrificii de persoana lor, în multe prilejuri; alții, poate egoiști, au făcut sacrificii în interesul persoanei lor, alții s’au terorizat nemâncând de frica holerei; iar alții și-au privit și primit soarta cu resemnarea, de vor muri, au să trăiască destui alții și țara nu va sta în loc niciodată, nici pentru mine, nici pentru ei, căci ea trebui să meargă, acesta-i principalul. O, ceice judec că lipsind gloanțele, afacerea noastră peste Dunăre, a fost o jucărie, nu-și dau seama; în această afacere, au fost puse în acțiune tot ce războiul are înrăurire asupra soldatului; și câți din noi n’ar fi preferat prezența glonțului, mosafirului nemilos: holera. Și încă războiul mai are folosul, că nu-ți dă timp să cugeți la persoana ta și nici la nemerniciile de tot felul și a tuturor care le săvârșesc. De era glonțul și lipsea holera, eu cred că și Iascu al meu și Răducănescu și toți care s’au abținut dela mâncare, ar fi mâncat cu cea mai mare poftă; de gloanțe, cel puțin învățasem, eram îndeajuns pregătiți, să ne păzim; de holeră nu ne-am păzit și nu ne-au păzit nici chiar ceice puteau, necum noi care am crescut și am venit aci pentru lupta fățișă cu gloanțe, nu cea meschină cu vibrionii și purtătorii lor. În orice caz, putem în fine zice: mâne plecăm! Ce n’am fi dat noi, să fi putut zice acest cuvânt, mai de

mult! Am luat tot ce omeneste se poate lua, ca măsuri de pază, a sănătăţii oamenilor, pentru această numită „ziua din urmă”; iar diseară, cea din urmă noapte de cort,... pe sus se mai aud trecând, Cocorii! or fi şi ei cei mai din urmă, ca noi? Ce fericit aş fi fost, să fi dus şi eu, întreg, cârdul meu de cōcōri!

22 August. — Toată noaptea, n'am putut dormi, din cauza zgomotului: trebui să se gătească, mâncarea de dejun a oamenilor, cele trei ceaiuri pe toată ziua şi pe deasupra, ceaiul de dimineata; trāsurile să se adune, ca să poată pleca toate la ora 4.30... acestea sunt treburi cari cer oameni, mâni, picioare, guri ce strigă, căruţi ce se încarc, întorc, înham, lemne se taie, apă se scoate din belşug încă, etc. etc... poţi dormi? da grija plecării, da emoţia revederei, nu-s nimic pentru somn? La ora 3.45, mă scol. La ora 5.35, sunt gata de plecare, văd cele din urmă preparative a trupei, şi pornesc singur înainte spre satul Plosca. Timpul are să fie favorabil marşului, căci cerul e înourat. Batal. III se pune în marş exact la ora 6; iau trap, trec prin marginea satului Buzeşti, unde zăresc o biserică de stil neobişnuit, nişte case mai mari lângă dânsa, sat regulat şi bine sub raportul caselor ţărăneşti. Plosca se vede; la ora 8 fără un sfert, sunt în gară; şeful gărei îmi dă toate desluşirile, însă îmi declară că, toate ar fi bune şi imbarcare şi plecare la vreme dar... n'are maşină!!! Imi trec vremea în gară, vre-o oră; iată batalionul soseşte, trece în repaos, mânâncă şi... aşteaptă. După o oră şi jumătate soseşte şi al doilea batalion, apoi... cel întâi nu are încă nici trenul constituit. Nici trenul ce de obicei trecea regulat prin staţie, nu a trecut, el are numai 3 ore întârziere până acum şi mare-i Dumnezeu, nu se ştie cât va mai întârzia. Noi totuşi alegem vagoanele şi... pe când începem să urcăm trāsurile, iată şi cel din urmă batalion soseşte şi el şi... va aştepta la fel. Luăm dejunul jos pe pridvorul unei magazii, după ce am imbarcat trāsurile şi caii. La ora 4.10, în fine, pornim, cu o întârziere de 5 ore. Bucuria plecării e mare. Muzica ne cântă pe peron şi şefului staţiei, poate că-i pare rău că nu ne-a ţinut mai mult... s'o poată asculta. Ajungem la Roşiorii-de-Vede, după noi, intră în gară şi trenul lui 6 Roşiori, ce merge la Tecuci. În Roşiori stăm puţin, trenul fiind întârziat, trecem Beuca, Balacii; la Miroşi să

înțepeneste trenul, dăm peste reg. 6 călărași, oprit și el în gară, din cauza unui accident de tren, întâmplat înaintea noastră, dincoace de Costești: niște vagoane dela un tren, ieșite din linie, „nici un accident”, trenul era gol. Cât vom sta aici, nu putem ști. Aș voi să pornim ori noi, ori 6 călărași, căci cântecele acestuia, m’au ametit; au călărașii aceștia de Ploești, o dispoziție care ar prinde bine înaintea unei șarje; noaptea însă, la ora 10, concertele lor... gratuite, sunt cât se poate de nereușite și rău apreciate, de auditor. Toată noaptea ne-am zvârcolit în vagoane; la 3.30 noaptea, șeful stației îmi făgăduiește că va da drumul trenului nostru, înaintea celorlalte. La 5 dim., când să zică înainte trenului nostru, mașina nu avea apă! — mecanicul n’a avut grijă să-și ia apă, deși a stat o noapte în stație, cu nasul la rezervor. A plecat atunci 6 Roșiori, a mai dat drumul la un tren de persoane și când să plecăm noi, la 6 dim., linia nu mai era liberă, căci se anunță un tren de persoane, dela Costești. Șeful stației spune ajutorului regimentului, că n’ar fi rău să scărmănăm pe mecanic, pe răspunderea lui; drept ce ne ia el, drept bulgari? Alături de trenul nostru, trage trenul cu reg. 28, care-i de prin partea locului; femei cu pâni la subsuoară, bărbați cu brațele pline de pâni, copii aparținând soldaților din tren, se reped la soldați, printre linii și vagoane, fără să mai țină seamă de vre-un pericol. După prima clipă, o femeie întreabă la un grup dat jos în dreptul vagonului, de bună seamă, oameni cunoscuți: „da pe-al meu nu l-ați văzut?... „E pus bine, la var, Ilineo”, răspunde unul din grup... femeia se dă câțiva pași înapoi și c’o mână la cap, dă un chiot și pleacă!...

Cum se făcuse că numai ea venise cu mâna goală, ea nu avea nici pâne, nici nimic; aflase poate mai de mult de moartea bărbatului ei, și tot credea că poate, n’o fi adevărat, și adevărat a fost. Pe când nenorocita asta pleacă, dintr’un vagon de alături, se strigă unui soldat, care dase abea atunci peste nevastă-sa și o privea bine, lung: sărut-o mă și tu, ce stai ca un prost! Soldatul a întors capul, a răs, da de sărutat, tot n’a sărutat-o; ochii lui însă, erau umezi și i-a fost rușine de toți!

23 August. — Iată ora 7.30, și abea suntem la Burdea; după itinerar, trebuia ca la această oră, să fi sosit în T.-Viște și ultimul batalion, pe când noi, cel întâi tren, .. am făcut nici un sfert de drum. Dacă un regiment ar fi

rămas fără de hrană o zi întreagă, „Adevărul” ar fi făcut asasin pe comandantul de regiment; pe D. Cotescu, directorul căilor ferate, „Adevărul” îl face nici mai mult, nici mai puțin „Generalisin” (?) în această adevărată campanie (?) făcută de căile ferate române! La stația Pârnu, trebuia să fim aseară la ora 7.12 și suntem astăzi la ora 11 fără un sfert, deci numai 15 ore de întârziere, cu o deraiare între Costești și Burdea, a trenului ce ne-a precedat. Ba „Adevărul” zice că, campania generalisimului Cotescu, e mai strălucită, decât cea făcută de armată, în care, trenurile generalisimului Cotescu, nu s’ar fi putut ține de marșurile pe jos, a reg. 22; se mai adaug „umanitarismul” dlui Cotescu, că 20 de vagoane, la un tren, sunt fără bănci, ceiace înseamnă, că 1000 de soldați stau trântiți ca animalele, de 30—35 ore, pe podeaua vagoanelor de cai, a dlui Cotescu; la vite se mai pun și paie așternut, oamenilor nu am voit să le pun, căci atunci curat că nu ați mai fi făcut deosebire între ei și vitele pe picioare ce duc cele 5 vagoane, a aceluiaș tren! Și „Adevărul” chiar dacă ar ști asta, nu l-ar îngădui absența scrupulelor sale, să o critice, căci ar fi a atinge demnitatea unei instituții prea nobile, a țării... Dar „Adevărul” va zice, că se poate întâmpla pe căile ferate, câteodată și așa neajunsuri; el însă nu îngăduie asta la armată, un regiment, 2, 3 n’ar putea rămânea într’o zi nemâncate, în țară inamică, fără ca ofițerii, serviciile, să fie niște bande de criminali, neapărat... Căci altfel, cum ar putea fi și „campania” „Adevărului”, și mai strălucită decât cea a dlui Cotescu?

La gara Văcărești, trenul nostru e întâmpinat de comandantul brigădei și... ce surpriză, de soțiile noastre, a ofițerilor, cu câte un mănunchi de flori! Ce este floarea? Ce înseamnă oare floarea? Eu cred că floarea rezumă acea ce inima voește să spună și nu găsește glas... A primi pe cineva cu flori, a-l întâmpina cu flori, cine a putut să dea noțiunea acestui semn: florile! Dar dacă inima celui care te întâmpină cu flori, n’are glas să spună ce sunt aceste flori, inima celui ce le primește, a auzit, a înțeles. Floarea nu-i a persoanei, floarea e un dar al inimei, unei inimi! Dragi și scumpe inimi, cum bateti voi, când florile trec din mâna voastră, în mâna lor! Și-au spus și s’au înțeles... De-ar putea omul, ar primi rândunelele când vin primăvara, cu flori; și rândunelele ar face semn

c'au înțeles; când ai sădit o plantă și-ți înflorește, floarea ei o vezi, o simți și inima-ți e de față la bucuria ce simți! Așa noi, am simțit acea ce inima scumpelor ființe, au spus inimilor noastre, atunci când florile purtate de ele, au trecut în mâna noastră! Voi ne-ați vorbit de dragostea cu care inima soțiilor noastre, ne primesc... o vedem și luăm, martor sufletul nostru și pe Dumnezeu, că făptura noastră întreagă, să închină vouă, care ne aduceți prinos dragostea, dorul și bucuria voastră, că ne vedeți.

Orășenii, acei care ne-au petrecut la plecare, nu ne-au mai ieșit în drum, când am sosit înapoi; de ce! Fiindcă ne-au zis: mergeți sănătoși, să veniți sănătoși! Da, nu am venit sănătoși îi adevărat, suntem holerici și... pân' aici! Dar nevestele noastre, nevestele noastre bune și mărinimoase, nu au mai ținut seamă de holeră,... pot muri acum, și-au văzut pe cei care-i iubesc. Și orășenii, autoritățile...! Și ce frumoasă a fost atitudinea acestui regiment, în aceste două luni de zăcaciun! Și cât de mândri ar fi trebuit să fie și să se arate târgoviștenii, de aceasta!... Cine nu știe, că la noi societatea, nu întreține nici o virtute în om?

La ora 5 p. m., am sosit în gara Teiș, unde trupa a debarcat, trupa întâiului tren a batalionului III, a intrat în casa sa, pe ușa de... din dos! Celelalte două trenuri, cu batalionul II și I, au venit în cursul nopței; întregul regiment, a tăbăruit pe câmpul de instrucție al regimentului, în fața infirmeriei de ochi, Teiș. În gara T.-Viște și în Halta Teiș, rudele soldaților care credeau că debarcarea va fi în gara T.-Viște, au alergat pe jos după tren: femei, bătrâni, copii, fiecare purtând legăturica albă și curată, cu de-ale mâncărei, au ieșit întru întâmpinarea celor insetați și înfomețați, nu de apă sau mâncare, dar de un dor curat și arzător, de dragostea a lor săi. Cine ar putea să descrie, măreția întâmpinării, de colo din șoseaua dela Teiș, acela este un mare om; în haine de sărbătoare, coprinsi de fiorii bucuriei celei mari a sufletului, pentru buna venire a celui care dus a fost și acum s'a întors, sunt alcătuirii de ziceri ce nu pot fi nici grăite, nici scrise. Această țărănime, bun venit nouă, nouă ofițerilor, nu ne-a urat; dar cu aceasta nu s'a micșorat întru nimic gratitudinea noastră, pentru acest popor sublim în sentimente și măreț în exprimarea lor. Da, nu ne-a zis nouă, bine ați venit! dar am simțit că ne-au cuprins și pe

noi, în flacăra surâsului unor inimi mari, acești țărani, ca mulțumire că i-am adus înapoi, ce le luasem... pe fiii, bărbații, părinții, frații lor și satisfacția aceasta este o glorie pentru acei care au putut privi și încăpea în ei, atâta bucurie, atâta bine, atâta recunoștință.

Iată două luni trecute, de când avizi de a ne face și noi datoria către țară, am plecat cu toată inima, să aruncăm și să primim gloante; Dumnezeu nu a îngăduit nici una, nici alta și am izbutit pe deplin. Campania noastră, a fost covârșitoare în rezultate și dacă le comparăm cu acele pe care le dobândise guvernul, pe cale diplomatică, apoi putem să ne mândrim că am binemeritat dela Patrie!

Nu cerem nimic în schimb, căci n'am făcut nimic mai mult, decât ce datorim țarei noastre; pretindem însă cârmuitorilor noștri, să mediteze și să înțeleagă cuvintele Regelui Ferdinand al Bulgariei, cu care trimite la vetre, pe soldații săi! Ele prevestesc viitorul războiu, și vino-vată către viitor va fi țara noastră, dacă nu va începe de îndată a se pregăti. Războiul viitor și pe curând, va pune în joc tot românismul; bulgarii ne sunt de-acum, cei mai înverșunați dușmani; ei au acum în mâni cheia cu care se deschide sau se închide, lada intereselor neamului nostru. Români, veghiați și pregătiți-vă pentru ziua cea mare, care e aproape. Soarta a voit, să ne încercăm ascuțișul baionetelor; acea ce am constatat, să ne servească îndreptărilor imediate și fără cruțare. Meditați la înlocuirea celor nedestoinici, oricare le-ar fi locul și gradul, căci aceștia covârșesc pe cei vrednici și pricepuți; puneți batalioanele, regimentele, brigadele, diviziile și armatele, în mâni viguroase; dațile celor inimoși, celor pricepuți, celor pregătiți a le duce la victorie. Prevedeți armata, cu acea ce au armatele vecine; cu mijloacele de azi, cu mijloace ca acele cu care am făcut începutul de experiență, în anul acesta, armata noastră nu va putea nici să se apere, nu încă să învingă, atacând dânsa. Cugetați profund asupra faptului, că România, pentru împlinirea visului ei, a rămas aci cu totul izolată și și-a sporit dușmanii, cu încă unul. Dzen să aibă grijă de noi, el să lumineze mintea conducătorilor noștri, spre bine și el să-i ajute.

Târgoviște, 26 Septemvrie 1913.

Lt.-Colonel I. ANASTASIU

Comand. Reg. III Dâmbovița Nr. 22.